

národní
úložiště
šedé
literatury

Metodika zpracování kartoték badatelů minulosti se zvláštním zřetelem k dílu historika Augusta Sedláčka

Doležalová, Eva
2015

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-201283>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 02.05.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz.

METODIKA AS

EVA DOLEŽALOVÁ – ROBERT ŠIMŮNEK
OLGA ČIPEROVÁ – TOMÁŠ PSHLAVEC

METODIKA AS

Metodika zpracování kartoték badatelů minulosti
se zvláštním zřetelem k dílu
historika Augusta Sedláčka

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR
PRAHA
2015

Lektorovali:

prof. PhDr. Ivan Jakubec, CSc.

doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.

Vědecký redaktor:

doc. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Metodika byla certifikována Ministerstvem kultury ČR (Odborem výzkumu a vývoje) osvědčením č. 60 vydaným 23. listopadu 2015.

Tato metodika byla vypracována v rámci projektu NAKI DF12P01OVV019 „Vývoj digitálních technologií ke zpřístupnění prosopografických a topografických kartoték badatelů minulosti se zvláštním zřetelem k fondu Augusta Sedláčka“

© Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha 2015

ISBN 978-80-7286-272-6

Obsah

I.

1. Úvod	11
1.1 Zaměření metodiky a její uživatelé	12
2. Kartotéky jako historický pramen a možnosti jejich zpracování	14
2.1 Stav bádání a cíle metodiky	15
2.2 Materiál (kartotéky a jeho specifika)	16
2.3 Možnosti zpracování a vyhodnocení	17
2.4 Obecný postup zpracování a vyhodnocení kartoték	18
3. Český historik August Sedláček	20
3.1 Kartotéky Augusta Sedláčka	22
4. Osobní fondy badatelů minulosti v digitálním věku	32
4.1 Badatelský potenciál databázového zpracování (na příkladu kartoték Augusta Sedláčka)	32

II.

1. Terminologie	47
2. Úvod do problematiky	49
3. Přehled řešení	51
3.1 Realizační tým	51
3.2 Pracovní nástroje	52
3.2.1 Digitalizační pracoviště	52
3.2.2 Transportní storage space pro UC kopie	53
3.2.3 Pracovní systém pro strukturaci a správu vytvářeného obsahu	53

3.2.4	Aplikace pro prezentaci výsledků digitalizace	54
3.2.5	Systém pro dlouhodobé uchování digitálního obsahu	54
3.3	Přehled hlavních procesů	54
3.3.1	Proces Skenování	55
3.3.2	Proces Import	55
3.3.3	Proces Strukturace	57
3.3.4	Proces Kontrola zásuvek	57
3.3.5	Proces Prezentace výsledků	58
3.4	Tvorba nového informačního obsahu	58
3.4.1	Úvodní analýza	58
3.4.2	Formáty pro uložení nového informačního obsahu	59
4.	Proces skenování	61
4.1	Příprava kartotéky ke zpracování	61
4.2	Postup skenování – příprava pracoviště	62
4.3	Postup skenování – snímací proces	62
4.4	Postup skenování – detekce chyb a opravné procesy	64
4.5	Výstupy digitalizace	64
4.5.1	Formáty dat a metadat	65
4.5.1.1	Metadata	66
4.5.2	Předávání výstupů	66
5.	Proces Strukturace a proces Kontrola	67
6.	Proces Prezentace výsledků	68
6.1	Implementace a provoz	68
6.2	Volba platformy pro vyhledávání	68
6.3	Specifické požadavky správce kartotéky	69
6.3.1	Struktura kartotéky	69
6.3.2	Kontextové odkazy	69
6.3.3	Označování lístků	69
6.3.4	Současné zobrazení	69
6.3.5	Vytváření virtuálních zásuvek	69
6.3.6	Poznámkový aparát	70
6.3.7	Vytváření rešerší	70
6.3.8	Uložení a sdílení rešerší	70
6.3.9	Sdílení a persistentní odkazy	70

7. Metodické pokyny pro Strukturaci	71
7.1 Typy informací	71
7.1.1 Informace, které nebudou zohledňovány	76
7.2 Výběr informací a jejich strukturování	76
7.2.1 Osobní, rodinná a rodová jména	78
7.2.2 Topografické údaje	79
7.2.3 Datace	80
7.2.4 Standardizace dalších informací – kódovníky	80
7.2.5 Standardizace zápisu citací	81
7.2.6 Doplnění informací z externích zdrojů	81
7.3 Metodické pokyny pro využití formátu MARC21 pro autority v lístkových kartotékách	81
7.3.1 Seznam polí a podpolí	81
7.3.2 Pole a podpole formátu MARC 21 pro autority včetně národních a interních polí – podrobný popis	86
7.3.3. Kompletní příklad Strukturace	132
8. Udržitelný model dlouhodobého uložení	137
8.1 LTP systémy	137
8.2 Doporučení pro ekonomické dlouhodobé uložení	138
9. Literatura	140
III.	
Obrazová příloha	143

l.

1. Úvod

Vývoj nástrojů pro digitalizaci a virtuální zpřístupnění historických fondů je účinnou a stále více rozšířenou metodou přispívající k ochraně hmotného kulturního dědictví – rukopisných i tištěných památek. Zároveň začíná být rozpoznávána nezbytnost odpovědného přístupu k digitálním datům. Zatímco originály nezadržitelně stárnou, digitální data mají v sobě potenciál neměnnosti. Při jejich ztrátě jsou však původní informace ztraceny neodvolatelně.

V České republice je v tomto směru pravděpodobně nejpokročilejším projektem Manuscriptorium,¹ které zpřístupňuje rukopisy a vzácné tisky široké badatelské veřejnosti. Manuscriptorium je největší digitální knihovna rukopisů v Evropě, na jejímž obsahu se podílí více než 100 přispívajících obsahových partnerů z 22 zemí. Nyní (2015) obsahuje již cca 47 000 dokumentů a 385 000 záznamů. Na Manuscriptorium a na jeho původně pouze tuzemské úspěchy navázal projekt ENRICH (European Networking Resources and Information concerning Cultural Heritage) a program ministerstva kultury VISK6 (Memoriae mundi series Bohemica).

Existují programy, které se pokoušejí národní data a projekty propojit s mezinárodními sítěmi a obohatit je tak o další informace. Příkladem je program eContentPlus (2007–2009).² Analogické projekty jsou realizovány i v dalších zemích. Je možno jmenovat např. Institut pro zpřístupnění a výzkum církevních pramenů (Institut zur Erschließung und Erforschung kirchlicher Quellen – IEEkQ) v St. Pölten v Rakousku. Hlavním výstupem jeho projektu Monasterium je digitální archiv pramenů k dějinám církevních institucí, zejména

1 Viz: www.manuscriptorium.cz. Pro potřeby projektu Manuscriptorium byly metodika tvorby a uchování dat vyvíjena více než dvacet let. Jde o výsledky společné práce oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny a AiP Beroun.

2 Na projektu se podílelo 18 partnerů z 12 zemí (České republiky, Velké Británie, Dánska, Itálie, Litvy, Francie, Polska, Islandu, Německa, Rakouska, Španělska a Polska), z toho 11 partnerů obsahových (národní knihovny, archivy), a normotvorné instituce (Oxford University). Cílem bylo vytvořit přístup k distribuovaným informacím o rukopisech a starých tiscích v Evropě na základě Manuscriptoria, propojit digitální knihovny a vytvořit rozprostřenou, virtuální knihovnu.

klášterů a biskupství. V současnosti jsou v něm zpracovány a zveřejněny pouze listiny klášterů středoevropského prostoru, včetně českých zemí. Institut HKI (Historisch-Kulturwissenschaftliche Informationsverarbeitung) univerzity v Kolíně nad Rýnem se podílí na řadě komplexních projektů digitalizace historických dokumentů jako např. CEEC – Codices Electronici Ecclesiae Coloniensis. Tyto instituce se účastnily také výše zmíněného projektu ENRICH. Vedle těchto velkých projektů existuje řada projektů menších a tematicky užších, které podobně jako kartotéky badatelů minulosti disponují uzavřenějším souborem dat, přebíraným z publikací nebo přímo z kartoték připravených předchozími generacemi humanitních vědců. Mezi nejvýznamnější patří Repertorium Academicum Germanicum, zpracovávané už téměř dvě desetiletí Bavorskou akademií věd.³ Cílem tohoto projektu je zachytit pohyb studentů a profesorů na středověkých univerzitách. Druhým příkladem je projekt Germania Sacra (on line), zpracovávaný na Akademii věd v Göttingen.⁴ Možnosti zpracování digitalizovaných pramenů byly předmětem řady teoretických studií. O významu digitalizace historických dokumentů pro projekty menšího rozsahu pojednává např. A. Schunka.⁵ V obecnějším smyslu jsou primárními a průkopnickými pracemi v oboru „digital humanities“ např. studie Johna Bradleyho z Queen College v Londýně.⁶

1.1 Zaměření metodiky a její uživatelé

„Metodika AS“ byla vytvořena speciálně pro historické fondy – kartotéky badatelů minulosti, kteří se různou formou pokoušeli třídit informace obsažené v dochovaných pramenech, tištěných edicích, literatuře či dalších materiálech. Primárně zachovává původní obraz dokumentu (např. kartotéčního lístku)

3 <http://www.rag-online.org/> .

4 <http://personendatenbank.germania-sacra.de/> .

5 Alexander Schunka, *The Digitisation of Handwritten Historical Documents: Database Solutions for Small Research Projects*, dostupné na: www.codesria.org/IMG/pdf/Alexander_Schunka.pdf .

6 Jedná se např. o texty: John Bradley, *Silk purses and sow's ears: can structured data deal with historical sources?*, in: *International Journal of Humanities and Arts Computing*. Vol. 8 No. 1, April 2014. s. 13–27, nebo Týž – Michele Passin, *Structuring that which cannot be structured: A role of formal models in representing aspects of Medieval Scotland*, in: *New Perspectives on Medieval Scotland: 1093–1286*, M. Hammond (ed.), Woodbridge, Suffolk, 2013, s. 203–214, či Michele Passin – John Bradley, *Factoid-based prosopography and computer ontologies: Towards an integrated approach*, in: *Digital Scholarship in the Humanities* 2013, <http://dx.doi.org/10.1093/llc/lfqt037..>

a připojuje k němu jeho strukturovaný obsah. Fondy tohoto typu jsou dochovány zejména v archivech, muzeích, památnících a dalších institucích. Proto je tato metodika zaměřena zejména na tyto uživatele a do značné míry respektuje historické způsoby práce s takovými fondy.

Řada těchto fondů má velkou a nevyčíslitelnou historickou hodnotu, a to hned ze dvou důvodů:

- 1) jsou unikátním svědectvím o historické práci a době, v níž vznikaly,
- 2) evidují prameny, které existovaly a byly známy v době svého vzniku a které už dnes nemusí existovat nebo se do dnešní doby dochovaly už jen ve špatné kvalitě. V některých případech (jakým jsou např. kartotéky Augusta Sedláčka) obsahují kartotéky nejen slovní záznamy, ale také grafické symboly a kresby (zachycující např. náčrt hradu v době vzniku kartotéky).

Metodika bude aplikována také na fondy, které obsahují soubory různých historických dat na různých nosičích, jako např. soubory historických fotografií s popisy nebo ucelené soubory obrazů, k nimž je dochován alespoň nějaký slovní popis (event. k nimž takový popis může být druhotně přidán). Zatím není pravděpodobné (z důvodů dosud nedostatečně pokročilého stupně vývoje digitalizační techniky), že by tato metodika mohla být aplikována na negativy a soubory skleněných fotografických desek.

2. Kartotéky jako historický pramen a možnosti jejich zpracování

Historické prameny byly badateli, kteří se zabývali dějinami společnosti i země, většinou v minulosti zpracovávány za pomoci rozmanitých kartotéčných systémů. V některých případech se jednalo o jednoduché slovníkové odkazy nebo odkazy na literaturu a prameny. V takových případech byly na jednotlivých kartotéčných lístcích uváděny pouze citace pramene či literatury bez dalších souvislosti. Pokročilejší byly kartotéky, kde se jejich autor pokusil vytvořit vlastní systém, propojující jeho výzkum archivních a knihovních pramenů, výpisky a další odkazy, přičemž toto propojení často obsahuje i jeho vlastní interpretaci. Takovýto propracovaný systém historické práce je identifikovatelný u řady humanitních vědců. Úskalím těchto kartoték však bývá značná míra nejednotnosti formy zapisovaných dat, čímž je znesnadněno moderní analytické využití těchto zdrojů. Tyto kartotéky se v dnešní době stávají samy o sobě historickými fondy a jsou pro svou rozsáhlost jen těžko zpracovatelné a využitelné bez moderní výpočetní techniky.

Smyslem metodiky zpracování takových kartoték musí být navržení systému, který umožňuje jejich systematické zpracová(vá)ní i při značné míře nejednotnosti parametrů zapisovaných informací.

Jako vzorový příklad aplikace nově vytvořené metodiky byly využity dvě rozsáhlé kartotéky českého historika Augusta Sedláčka, které jsou produktem historikova více než padesátiletého archivního výzkumu. Obě tyto kartotéky a některé další části své vědecké práce daroval sám August Sedláček závětí Státnímu ústavu vydavatelskému, dnešnímu Historickému ústavu AV ČR r. 1921. V jeho sbírkách se tyto kartotéky nacházejí doposud jako Fond pozůstalosti českého historika Augusta Sedláčka.⁷ Sedláčkovy kartotéky představují základní, ucelený a reprezentativní pramenný korpus k řadě oborů historického bádání, především k české a moravské genealogii, historické topografii, ale i k pomocným vědám historickým (sfragistice, heraldice apod.). Celkový počet kartiček překračuje 400 000. Historický ústav spravuje kartotéky jakožto součást Sedláčkovy pozůstalosti a v případě potřeby je také badatelsky zpří-

7 K Sedláčkovu dílu viz dále.

stupňuje. Průběžný a poměrně intenzivní zájem odborné i laické veřejnosti dokládá vysokou informační hodnotu celého souboru, současně však pro něj představuje značné riziko v podobě možných ztrát dokumentů či poškození místy již značně křehkého papíru apod.

2.1 Stav bádání a cíle metodiky

Metodika, která byla vyvinuta pro zpracování kartoték badatelů minulosti, vychází ze dvou základních cílů. Prvním z nich je ochrana historického fondu kartotéky (či kartoték) a jeho uchování pro příští generace badatelů. Druhým a hlavním cílem je dokonalejší zpracování a vyhodnocení obsahové stránky nejen jednotlivých kartotéčních lístků, ale zejména celého jejich souboru. Už v minulosti byly několikrát propojovány obraz a obsah pramenného (archivního) zdroje. Jednalo se ale většinou o rukopisy a staré tisky, jejichž zpracování a později také zpřístupnění badatelské veřejnosti bylo omezeno na celkový obecný popis rukopisu (tisku), doplněný v ojedinělých případech odkazy na konkrétní folia (např. pokud se na foliu nacházela mimořádně cenná iluminace). Častým způsobem zpracování pramenů pak byla také „pouhá“ digitalizace jednotlivého originálu (nasmíání dokumentu) a jeho následné zveřejnění pouze s hrubým označením původu a typu dokumentu.⁸ Propracovanější jsou systémy, které se snaží alespoň částečně umožnit propojit obrazová data s daty popisujícími tyto dokumenty, popř. dále upřesňujícími jejich obsah, a tím umožnit badateli alespoň primární vyhledávání. Ani tento typ zpracování ale z podstaty věci vyhledávání v samotném dokumentu, nýbrž pouze v jeho popisu, resp. v předdefinovaném záhlaví.⁹ U projektů tohoto typu bylo vždy primární zachování obrazového materiálu (resp. obrazově věrné kopie dokumentu) a jeho prezentace badateli, který tyto informace a zdroje může sám dále třídit podle uložení, signatury, datace vzniku pramene, názvu, autora díla

8 Tento typ zpracování využívají zejména archivy, které tímto způsobem zpřístupňují pramen široké badatelské základně a zároveň originální pramen chrání před možným fyzickým poničením. Neumožňuje se tím ale křížové vyhledávání napříč dokumenty, a to ani v jednoduchých (archivních či knihovních) popisech dokumentů. Specifickým příkladem je portál „sources on-line“ spravovaný Centrem mediévistických studií AV ČR a UK, jehož ambicí bylo zpřístupnění tištěných moderních pramenů (edic). Základním vyhledávacím prvkem tu je název díla, jednotka (kapitola) v jeho rámci a odkaz na konkrétní stránku. Další obsahové hledání v rámci pramene už není možné.

9 V České republice funguje na této bázi např. projekt Manuscriptorium (<http://www.manuscriptorium.com/>), v evropské spolupráci pak např. Monasterium (<http://monasterium.net/mom/home>).

apod. Takový systém je ale pro zpracování a badatelské využívání kartoték badatelů minulosti nedostačujícího a nevhodný. Z analogických okruhů se nabízelo ještě zpracování kartotéčních fondů jako knihovních kartotéčních katalogů. Ty byly v nedávné minulosti digitalizovány ve většině státních, městských a univerzitních knihoven a postupně přepsány do několika variant knihovních systémů.¹⁰ Pro potřeby standardizovaného zápisu základních bibliografických údajů byl přijat systém MARC (dnes MARC21), který je obecně uznávaným světovým standardem. Výhodou tohoto systému je mj. i nadnárodní srozumitelnost a možnost zpracování v různých variantách knihovních programů.

2.2 Materiál (kartotéky) a jeho specifika

Kartotéky badatelů minulosti vznikaly většinou jako pomocný produkt historické práce archivářů, historiků, uměnovědců a dalších humanitních badatelů. Hlavním cílem jejich tvůrců bylo utřídit shromážděné výpisky a další informace z různých zdrojů a na jejich základě vytvořit nějakou, většinou obecnější práci.¹¹ V některých případech pořizovali kartotéky také historici, kteří si pouze vypracovávali systém heslových (indexových) odkazů na prameny a sekundární literaturu.¹² Význam těchto zdánlivě pomocných pramenů je ale v dnešní době nedocenitelný. Velké kartotéční soubory, jako např. u Augusta Sedláčka, jsou nejen unikátním svědectvím o dobové historiografii a zázemí díla svých tvůrců, ale mnohdy také dokladem (občas i ojedinělým) o dnes již neexistujících pramenech či archeologických nálezích. V souborech, zejména topografických dat, se totiž často nacházejí i drobné plánky a náčrtky hradů a tvrzí, které zobrazují dnes už neexistující nálezovou situaci. Dalším, doposud systematicky nevytěženým potenciálem prosopografických (genealogických) kartoték jsou záznamy pokusů autorů kartoték o zachycení rodových vazeb mezi jednotlivými šlechtickými rody a také jejich vazeb ke konkrétním lokalitám. Význam záchrany, zejména však zpřístupnění a zpracování takových fondů je zjevný. V současné době je v podstatě už nepředstavitelné, že by jeden člověk vytvořil tak ucelený soubor dat založený na vlastní vědecké práci

10 V České republice je patrně nejrozšířenějším knihovním systémem ALEPH, užívaný mj. i Národní knihovnou ČR.

11 V případě Augusta Sedláčka se jedná o monumentální opus *Hrady, zámky a tvrze království Českého* vydaný poprvé v Praze v letech 1882–1927.

12 Takovou kartotéku s věcnými, místními a jmennými odkazy pro husitskou epochu připravil také František Šmahel.

a že by byl schopný tato data ještě dále vyhodnocovat. I proto je nutné existující kartotéky (datové soubory) zpracovat a umožnit jejich propojování s dalšími zdroji.¹³

2.3 Možnosti zpracování a vyhodnocení

Kartotéky badatelů minulosti jsou specifickými historickými fondy, které svou podstatou stojí na pomezí unikátního archivního materiálu a unifikovaných kartotéčních systémů. Jejich zpracování tak přináší řadu úskalí, které se Metodika AS pokusila eliminovat. Nejedná se o standardizovaná data, která by mohla být vyhodnocována automaticky podle standardních moderních (např. knihovních) metodik. Ve fondech kartoték badatelů minulosti, jako byl August Sedláček, se objevuje řada odchylek a rozmanitostí forem zápisu na kartotéční lístky. I když se sám původce pokoušel vytvořit fond, který by měl jasnou logiku a jednotný hlavní princip zápisu, historická data neumožňují stoprocentní systematizaci a vzpírají se zjednodušování. Dochované kartotéky jsou v naprosté většině případů řazeny primárně prosopograficky (genealogicky), topograficky nebo chronologicky. V rámci jednotlivých celků pak často ještě podle dalšího kritéria (např. topografická kartotéka je v rámci jednotlivých lokalit členěna dále podle datace dochovaných zpráv). Zápisy na kartotéčních lístcích mívají stejnou strukturu pouze zdánlivě. Iv rámci jednotlivých hesel se vyskytují záznamy o odlišné kvantitě i kvalitě. Některá data jsou autorem záznamu úmyslně redukována na zkratkovité zápisy. Autoři také často využívali výstřížky z odborných periodik nebo vyobrazení z pohlednic a jiných publikací, které buď do kartotéky vkládali, nebo lepili na samostatné kartotéční lístky. Navíc ne všechny kartotéční lístky mají stejný rozměr a materiál. Posledním, nikoliv však nejméně podstatným hlediskem je pravdivost a ověřitelnost záznamu na lístku. V řadě případů se nedaří zpětně identifikovat původní zdroj autora kartotéky, a dnes tak už není možné s jistotou tvrdit, že je záznam správný. V dalších případech se na kartotéčních lístcích objevují informace obsahově posunuté (např. chybná identifikace stejnojmenné lokality) nebo zcela chybné (např. špatná datace). Tyto omyly v kartotékách sice nepřevažují, ale při zpracování je třeba vzít v je úvahu.

13 Viz dále bod I.4 této Metodiky (Osobní fondy badatelů minulosti v digitálním věku).

2.4 Obecný postup zpracování a vyhodnocení kartoték

První fází zpracování fondu je pořízení digitálních obrazů (skenů) kartotéčních lístků, a to z obou stran lístku, což platí i v případech, že je druhá strana lístku prázdná nebo obsahuje zápisy přeškrtané či zjevně nepatřící do souboru dat kartotéky.¹⁴ K pořízení obrazové kopie (v digitální podobě) je třeba využít nejmodernějších standardů odpovídajících specifikům digitalizace historických a archivních pramenů.¹⁵ Z předchozích projektů digitalizace a následného zpracování rozmanitých historických fondů vyplynulo, že je nutné vždy propojovat obraz původního dokumentu a jeho interpretaci. Pro zpracování dat obsažených na kartotéčních lístcích byla proto vyvinuta speciální aplikace, která umožnila třídění dat. Obrazová data jsou propojována s prázdným formulářem softwarové aplikace a do tohoto formuláře jsou pak zapisovány (strukturovány) údaje obsažené na kartotéčním lístku. Formulář umožňuje při maximální využití zápis téměř veškerých informací. Nejedná se ale o full-textové přepisování textu na lístku. Od toho bylo upuštěno z řady logických důvodů. První z nich je velká časová zátěž, kterou by takový přepis představoval. Dalším důvodem je obtížnost čtení ručně psaných kursivních záznamů, jejichž úplné dešifrování je v mnoha případech neschůdné i pro osoby s paleografickým školením. Podstatným důvodem je také ne vždy snadná vyhodnotitelnost informací obsažených na lístku. Přepsaná (strukturovaná) informace musí umožnit následné snadné vyhledávání koncovými uživateli. Z těchto důvodů byl vypracován formulář, podle něž je možné data třídit.¹⁶ Rubriky formuláře byly nastaveny tak, aby odpovídaly současným kritériím zpracovávání biografických údajů a byly v budoucnu s těmito zdroji kompatibilní.¹⁷ Základními vždy zůstávají položky, podle nichž je kartotéka logicky vnitřně členěna (tj. jména, názvy a datace a odkaz na citaci zdroje kartotéky), vedlejšími položkami jsou všechny další informace (např. událost, která je na lístku popisována). Specificky jsou pak řešeny případy, kdy se na lístku objevuje nějaký grafický prvek (např. erb, nákres hradu apod.). Za specifickou kategorií jsou považovány i rodokmeny, které mohou zahrnovat i několik generací rodu. Tyto specifické kategorie byly ošetřeny buď zavedením popisku grafického

14 Blíže viz bod II.4 této Metodiky.

15 K tomu viz dále v kapitole *Proces skenován*“, bod II.4 této Metodiky.

16 Blíže k tomu viz bod II.7 této Metodiky.

17 Jedná se zejména o aplikaci systému MARC21 a možnosti provázání s národními autoritami, jako jsou Národní autority spravované NK Praha či „Personennamendatei“ (PND) spravovaná Státní bavorskou knihovnou v Mnichově.

prvku a jménem rodu, k němuž se vyobrazení vztahuje, nebo celkovým rozpisem (např. u genealogií). Vždy je badateli k dispozici jak popis, tak i digitální obraz kartotéčního lístku. Metodika zahrnuje v obecných rysech i postupy, které ji přesahují, a to jak už zmíněné pořízení obrazu (digitalizátu / skenu), tak i možnosti finální prezentace a uživatelského prostředí pro badatelskou (i laickou) veřejnost. Nad rámec původního projektu byly už učiněny přípravné práce na propojení digitalizované formy kartoték Augusta Sedláčka s dalšími informačními zdroji, a to zejména se zdroji lexikografickými a kartografickými, event. s produkty analogickými projektů jako např. *Germania Sacra*.

3. Český historik August Sedláček

August Sedláček (1843–1926) je jedním z mála českých historiků, jejichž jméno je známo i širší kulturní veřejnosti – tak trochu ve stínu jeho patnáctisvazkového díla *Hrady, zámky a tvrze království Českého* se ocitla řada jeho dalších klíčových děl historického a pomocněvědného rázu, především pak historický místopisný slovník (vydáváný v letech 1895–1908), dvoudílná *Českomoravská heraldika*, jejíž první díl Sedláček připravil k vydání z pozůstalosti Martina Koláře (1902, 1925), příručka o dějinách českých krajů, kniha historických pomístních jmen, metrologické kompendium, nebo nedávno vydaný pěti-svazkový *Atlas erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty* (2003–2005), vedle mnoha desítek časopiseckých studií, věnovaných především dějinám šlechtických rodů a historické topografii. O aktuálnosti Sedláčkových děl svědčí mimo jiné fakt, že od 90. let se některá dočkala klasických reprintů (*Hrady*, *Českomoravská heraldika*, *Místopisný slovník*), v jednom případě i vydání na CD-ROM (*Hrady*).¹⁸

Vědecká pozůstalost. August Sedláček byl člověk důsledně systematický – a byla to právě jeho metoda kartoték a souvisejících poznámkových sešitů, jejímž prostřednictvím si dovedl udržet přehled i v rozsáhlé materii excerpt z pramenů a literatury; jen tak byl schopen zanechat po sobě dílo mimořádně rozsáhlé a přitom důkladné a ve svém záběru celistvé, jež ani s odstupem sta a více let neztrácí na ceně. V řadě ohledů představuje Sedláčkovovo dílo základní pramenné východisko podnes. A platí to stejně o jeho tištěných pracích (od drobnohledných článků před edice pramenů až po díla knižně vydaná a ovšem až po jeho životní opus magnum v podobě patnáctidílných *Hradů*) jako o kartotékách a sešitech z jeho pozůstalosti. Genealogické a topografické kartotéky zahrnují 240 zásuvek s více než 400 000 kartotéčních lístků; sešitů dochova-

18 Přehledných prací o Augustu Sedláčkovi je k dispozici celá řada, počínaje již jeho vlastními *Paměťmi* (August Sedláček – Terezie Sedláčková, *Paměti z mého života / Osobní paměti*, Praha 1997) – tamtéž jsou i osobně laděné vzpomínky jeho druhé ženy Terezy) a vzápětí po jeho smrti nekrology; reprezentativní záběr má sborník Božena Kopičková (ed.), *August Sedláček a pomocné vědy historické*, Mladá Vožice 1995; nejnověji (s přehledem literatury) Robert Šimůnek, *August Sedláček a historická geografie. Historické mapy Orlicka a Zvíkovska z roku 1893*, *Historická geografie* 39, 2013, s. 85–112.

ných do současné doby je 150. Byly spolehlivou oporou jeho díla, umožňovaly mu v krátké době nalézt požadovaný údaj genealogické či místopisné povahy. Sedláček si byl vědom ceny svého vědeckého aparátu i pro budoucí bádání, a proto prozíravě svěřil svou vědeckou pozůstalost nově založenému Československému státnímu ústavu vydavatelskému (zal. 1921). Součástí jeho fondů se po Sedláčkově smrti staly kartotéky genealogické a místopisné, sešity s excerpty a také vědecká část jeho knihovny. Nástupnickou organizací Československého státního ústavu vydavatelského se od roku 1953 stal Historický ústav Československé akademie věd (založena 1952), v letech 1970–1990 nesooucí název Ústav československých a světových dějin a od roku 1990 podnes Historický ústav AV ČR (od 1. ledna 2007 se statutem veřejné vědecké instituce). Pozůstalost Augusta Sedláčka je uložena v sídle Historického ústavu (Prosecká 76, Praha 9), přičemž kartotéky a sešity tvoří samostatný fond, kdežto Sedláčkova knihovna je součástí knihovny Historického ústavu (jednotlivé svazky jsou opatřeny provenienčním razítkem “Z knihovny Augusta Sedláčka”).

Obr. 1 Součástí Knihovny Historického ústavu AV ČR jsou i dva svazky Paprockého Diadochu (O stavu panském; O stavu rytířském), pocházející ze Sedláčkovy pozůstalosti. O způsobu jejich nabytí se Sedláček zmiňuje ve svých *Pamětech A. Sedláček – T. Sedláčková, Paměti*, s. 45).

V souladu se Sedláčkovým přáním a stejně tak i se zaměřením Státního ústavu vydavatelského a jeho nástupnických institucí je jeho vědecká pozůstalost fondem přístupným veřejnosti. Kartotéční část fondu byla pro nahlížení přístupná pouze do roku 2012; poté v souvislosti s digitalizací byl fond uzavřen; badatelům jsou od roku 2015 k dispozici digitální kopie (<http://www.augustsedlacek.cz/>) a jen v odůvodněných případech je i nadále možné nahlížet do originálů. Sedláčkovy sešity se i nadále předkládají v originále; Historický ústav nicméně do budoucna počítá s tím, že i tato část Sedláčkovy pozůstalosti, těsně spjaté s kartotékami jak svou genezí tak i z hlediska badatelského využití, bude zpřístupněna digitálně.

3.1 Kartotéky Augusta Sedláčka

Geneze a struktura fondu

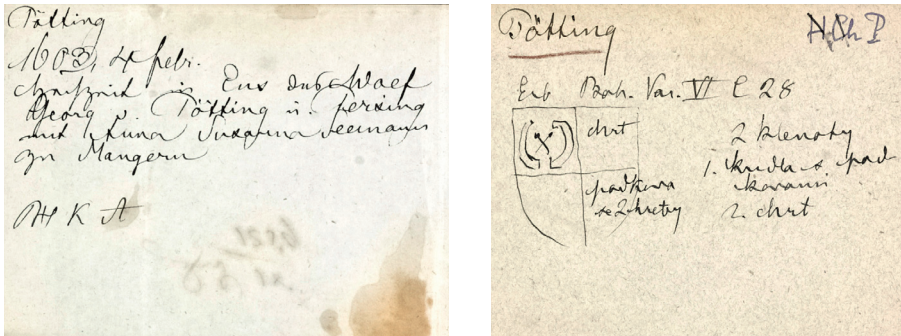
Materiálovým východiskem byly Sedláčkovi po desetiletí sestavované rodopisné kartotéky (řazené abecedně dle jednotlivých šlechtických rodů) a kartotéky místopisné (řazené abecedně dle lokalit), propojené důmyslným systémem revokací s jeho sešity registů a excerpt z pramenů. Velmi poučná jsou v daném směru Sedláčkova vlastní slova, jimiž komentoval pracovní metodu svého současníka, předčasně zemřelého Martina Koláře (1836–1898), s nímž se znal od poloviny 70. let, oba žili v Táboře a pojily je velmi blízké badatelské zájmy. Když Kolář roku 1898 neočekávaně zemřel, ujal se Sedláček dopracování a vydání jeho životního díla (vyšlo 1902 pod názvem *Martina Koláře Českomoravská heraldika*), přičemž úvodní medailonek se nese v duchu Sedláčkových osobních vzpomínek na Kolářovy tvůrčí záměry (do značné míry nedovedené ke konci) a metodu, jíž postupoval. *„Výpisky si činil tak, že si nalezené věci zapisoval do notesů aneb malých knížek a to za časté tužkou, tak že mnohé jeho výpisky na ten čas rozmazány, a mnohá knížka pro chatrný papír a špatnou vazbu rozpadla se tak, že ji nemožno srovnati. Spolehaje na svou obrovskou paměť, nedělal si výpisků z tištěných knih a také ve svých psaných věcech nezavedl si pořádek žádoucí. Věděl a pamatoval si, kde co o některé rodině neb osobě našel, hbitě z hromady knížek vybral tu pravou a mohl hned pověděti, co má zapsáno. Ačkoliv pak měl svoje přehledy podle krajín, přece jen jsme tušili, že tento způsob k dokonalému konci nepovede, a že mnoho přehlédne. Z těch příčin radil jsem mu, aby si dal všecek svůj materiál na cedulky rozepsati a sám jsem mu některé tištěné knihy rozepsal. Kolář uposlechl, platil nemalé peníze za opisování a pak cedulky zavřel do škatule. Avšak přece z toho byl dobrý následek, že od těch dob si výpisky hned na místě na cedulky činíval. Těch cedulek se*

po jeho smrti množství našlo, ale nebyly nijak srovnány, protože druhou částí heraldiky ještě nebylo hnuto.¹⁹

Poněkud obsírnější citát tu není samoučelný: z několika úhlů totiž ilustruje pracovní metodu samotného Sedláčka, jenž ji zde vlastně konfrontuje s Kolářovou. Především jsou to výpisky do sešitů, jež si vedl jak Kolář, tak i Sedláček, ovšem Kolář na rozdíl od Sedláčka opomíjel souběžnou evidenci, díky níž by mohl hledaný údaj rychle a spolehlivě nalézt ve svých výpiscích. Naopak Sedláček osobní a místní jména z výpisků v sešitech od počátku rozepisoval paralelně i na kartičky, jejichž abecední uspořádání mu dovoľovalo uchovat si přehled v rychle narůstající materii. Vedle výpisů v archivech si Sedláček na kartotéční lístky paralelně rozepisoval i tištěná díla – v první řadě edice, ale i články a materiállové studie, jež spadaly do oblasti jeho zájmu, tedy především dějin české šlechty.²⁰ Již poměrně dlouho před čtyřicátkou přistoupil k sepisování prvního dílu svého životního díla Hradý, zámky a tvrze Království českého (vydán 1882). Otisk Sedláčkovy pracovní metody, založené na kartotékách, najdeme potom v celém jeho díle, od zmíněných Hradů přes celou řadu drobnějších i obsáhlejších knižních publikací až po monografie jednotlivých šlechtických rodů, otiskované průběžně na stránkách Ottova slovníku naučného i časopisecky, a celou řadu regionálních či materiállových studií. Topografické části svých kartoték potom užil především při sepisování svého *Místopisného slovníku historického* (vycházel po sešitech v letech 1895–1908). V kartotékách Augusta Sedláčka rozpoznáváme vedle jeho vlastní ruky ještě několik dalších početněji zastoupených písarských rukou; můžeme se jen domýšlet, zda byly psány lidmi, jež si Sedláček na výpisky zaplatil, nebo (což je pravděpodobnější) jde o lístky, jež do jeho kartotéky vplynuly z pozůstalosti Martina Koláře, kterého, jak rovněž ze shora uvedeného citátu vyplývá, přece k rozepisování na kartičky alespoň částečně pohnul. Všechny **kartotéční lístky mají jednotnou formu** – v záhlaví je v případě genealogických kartoték buď příjímí (např. Rous) nebo predikát (např. ze Šternberka), v případě topografických místní jméno (např. Březnice). Podle tohoto záhlaví jsou abecedně řazeny. Na každém lístku pak přichází jeden nebo více výpisků z pramenů či literatury, regist listiny, zpráva o události apod., a konečně citace (odkaz na archivní pramen, edici, článek či knihu). Součástí kartotéky jsou i lístky revo-

19 Martin Kolář – August Sedláček, *Českomoravská heraldika* I–II, Praha 1902, s. 4.

20 Výpisky do sešitů si z tištěných knih a časopisů dělal Sedláček již od mládí, jak se o tom zmiňuje např. v rámci popisu cest z roku 1862 i v jiných souvislostech (A. Sedláček – T. Sedláčková, *Paměti*, s. 44–45, 102, 118).

Obr. 2 Ukázky lístků z kartotéky Augusta Sedláčka (výpisky k dějinám rodu Pöttingů)

kační – např. jsou-li Rousové z Lipna zařazeni pod příjímím Rous, pak pod predikátem z Lipna figuruje odkaz na toto příjímí.

Excerpované prameny a literatura. August Sedláček do svých kartoték vtělil výsledky soustavného archivního výzkumu stejně jako studia literatury; archivní výpisky pocházejí velkým dílem ze 60.–90. let a později byly příležitostně doplňovány; výpisy z pramenných edic a literatury prováděl Sedláček průběžně, čehož dokladem jsou odkazy vztahující se k pracím vydaným i na počátku 20. století.²¹ Z mimopražských archivů stály v centru Sedláčkovy pozornosti prvořadě archivní soubory v patrimoniálních archivech – rozsáhlý byl Sedláčkův pramenný výzkum především v archivu třeboňském (dnes SOA Třeboň), v němž byl uložen nejen rožmberský rodový archiv, včetně rukopisných děl Václava Březana, ale i prameny jedinečné ceny pro dějiny celé řady dalších rodů (především fondy Cizí rody a Cizí statky, pochopitelně také Historica). V archivech jednotlivých rodů a velkostatků se Sedláček zaměřoval na listinný materiál od středověku zhruba do doby předbělohorské (pro mladší období je v jeho kartotékách materiál zastoupen již silně selektivně), a vedle toho prameny evidenční povahy, představující přínos jak z hlediska dějin šlechty a její majetkové držby, tak i z pohledu historické topografie. V průběhu studia si Sedláček velmi dobře uvědomil i ztráty, k nimž v rodových archivech došlo ve srovnání s koncem 16. století; kriticky přistoupil k evidenci Bartoloměje Paprockého, jenž řadu později již neznámých písemností ještě

21 Svůj archivní výzkum, často spojený s poznávacími cestami, pojednal nejobširněji sám Sedláček ve svých *Pamětech* (A. Sedláček – T. Sedláčková, *Paměti*, s. 60–116, a zvláště s. 60–75, 99–116).

v ruce měl, a výsledek srovnání mezi dochovanými a Paprockým evidovanými fondy zveřejnil ve formě dvoudílné studie.²²

Stěžejním pramenným východiskem pro Sedláčka byly již od 60. let zemské a dvorské desky, uchovávané v Praze. Mezi dalšími obsáhlými archivními fondy, z nichž čerpal, je třeba zmínit např. Korunní archiv a fondy označované dnes souborně jako Archivy zrušených klášterů, mnohokrát jsou v kartotékách zastoupeny výpisky z register komorního soudu atd. (dnes vše Národní archiv Praha).

Mezi prameny **církevní provenience** připadá klíčové místo unikátně dochovaným řadám knih církevní správy z období předhusitského a husitského (od 50. let 14. století do 30. let 15. století), jež pro dějiny šlechty představují pramen naprosto nezastupitelný (patronátní práva, donace, nadace apod.). Knihy církevní správy (především *libri confirmationum* a *libri erectionum*) Sedláček jako jedny z mála pramenů neeviduje v rámci svých kartoték přímo, ale zprostředkovaně – na základě těchto pramenů, které jsou v jistých ohledech sériové povahy, si v rámci svých sešitů sestavoval posloupnosti patronátních pánů, event. farářů na jednotlivých farách členěné dle krajů a na kartotéčních lístcích potom odkazoval nikoli na edici těchto církevních knih, ale uváděl signatury, pod nimiž bylo možné příslušné heslo nalézt v jeho sešitech. Archiv pražské metropolitní kapituly, v němž jsou uvedené řady církevních knih uloženy (ovšem vedle množství pramenů listinné povahy), byl tak stěžejním církevním archivem, v němž Sedláček studoval. Vedle toho pracoval i v lokálních farních archivech, kde výtěžil řadu donačních a nadačních, případně kupních/prodejních listin, ale velmi často excerpoval i z matrik a hojně materiálu výtěžil také z nekrologií.

V **městských archivech** stály v popředí Sedláčkova zájmu jednak listiny (především privilegia) a dále městské knihy; s přihlédnutím k tomu, že již v 15. století bývala šlechta s městy v těsných kontaktech (a to i obchodních), objevovaly se vklady týkající se šlechtických majetků pod městským šosem zcela běžně v městských knihách.²³ V době, kdy Sedláček prováděl archivní výzkum, bývaly městské archivy uloženy zpravidla na radnicích, kde je Sedláček studoval,

22 August Sedláček, *Listy ze ztracených archivů panských, kteréž se v Paprockého Diadochu připomínají, na pravý čas a pravé udání svedené*. Snůška I, VKČSN 1890, s. 386–409, Snůška II, VKČSN 1892, s. 47–78.

23 Výčet městských archivů, v nichž Sedláček studoval uvádějí A. Sedláček – T. Sedláčková, *Paměti*, s. 63. Zmínky o studiu v městských archivech v Sedláčkových Pamětech naznačují, že v některých případech šlo skutečně jen o letmou prohlídku městských knih či archívalií (půvabná je např. historka, jak Sedláček přišel k městské knize v Levíně / Lewin Klod-

a často také místo jejich uložení explicitně na svých lístcích zmiňuje (na uložení na radnicích ovšem ukazují i citace typu „*manual v Třebenicích*“, neboť není-li uvedeno místo uložení, rozumělo se automaticky, že šlo o lokální archiv); městské knihy studoval i v Praze, a v jeho kartotéce jsou tak zachovány i výpisky z těch, které později shořely při požáru staroměstské radnice (1945). Rozsah výpisků z jednotlivých městských archivů byl poplatný jednak stavu městského archivu jednak technickým zřetelům (tedy času, který Sedláček studiu mohl věnovat); výrazněji zastoupeny jsou městské archivy jihočeské, s ohledem na Sedláčkovu dlouholeté působení v Táboře, a to zvláště archiv v nedaleké Soběslavi, zatímco vlastní tábořský archiv dlouho zůstával stranou Sedláčkovy zájmu, jednak proto, že jej hodlal vytěžit jeho kolega Martin Kolář, ale i z důvodu chatrného dochování pramenů ze starší doby, z nichž velká část padla za obětí neuvážené skartaci. Řadou excerpt jsou naproti tomu zastoupeny Rokycany s dodnes mimořádným bohatstvím městských knih; rokycanský městský archiv byl navíc jedním z těch, jež Sedláček ve svých pozdních letech srovnal a pořídil jejich první inventáře. Zcela speciální místo ovšem v Sedláčkově životních osudech i v rámci jeho díla připadlo Písku. Do města svých středoškolských studií se z Tábora odstěhoval poté, co mu zemřela jeho první žena (1899) a odešel na odpočinek. Svou pozornost záhy zaměřil na písecký městský archiv, bez systému uskládněný na půdě radnice. Získal pro něj vhodné a bezpečné umístění a ujal se jeho uspořádání; badatelsky pak důvěrnou znalost fondů píseckého městského archivu vtělil do třísvazkových *Dějin královského krajského města Písku nad Otavou (1911–1913)*, jež v rámci souboru Sedláčkových městských monografií představují počín zdaleka nejrozsáhlejší. Stojí na tomto místě za zmínku, že i tato práce měla své podklady v podobě kartotéky: s ohledem na rozsah díla a míru detailu, v němž dějiny města Sedláček zpracovával, pochopitelně nevystačil s tím, co měl ve své topografické kartotéce, ale zřídil speciální kartotéku speciální jen pro Písek, resp. jako pomocný aparát pro zpracování píseckých dějin. Kartotéka je podnes dochována, není však součástí Sedláčkovy pozůstalosti v Historickém ústavu v Praze, ale je uložena ve Státním okresním archivu v Písku.²⁴

zki: tamtéž, s. 104); jako součást svých výzkumných cest pojímá Sedláček např. studium v městském archivu pelhřimovském (tamtéž, s. 94–95, 104).

- 24 O tábořském archivu A. Sedláček – T. Sedláčková, *Paměti*, s. 152. – O Sedláčkově práci v rokycanském archivu A. Sedláček – T. Sedláčková, *Paměti*, s. 158–160; Petros Cironis, *O prof. A. Sedláčkovi a Městském archivu v Rokycanech. O působení prof. dr. A. Sedláčka v letech 1920–1925 jako městského archiváře v Rokycanech*, Rokycany 1999. – O dějinách Písku August Sedláček, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou I–III*, Písek

Z hlediska teritoriálního záběru leží těžiště Sedláčkovy excerpční základny přirozeně v Čechách; na druhém místě je potom Morava (i zde studoval především centrální archivní fondy – olomoucké a brněnské desky zemské, příležitostně i další fondy). Dle svých časových (a finančních) možností Sedláček studoval i v **zahraničních archivech** a vytěžil zdejší bohemikální prameny. Doloženy (excerpty psanými Sedláčkovou vlastní rukou v samotné kartotéce i zmínkami v pamětech) jsou jeho studijní pobyty v rámci monarchie ve Vídni, v zahraničí pak v Drážďanech, Berlíně, Mnichově, Vratislavi a Královci; studium ve Vratislavi je jedním z příkladů, kdy Sedláček zachytil prameny dnes již nedostupné (konkrétně šlo o písemnosti z archivu knížat olešnických, zničených za druhé světové války).²⁵

Pramenné edice se v Sedláčkových kartotékách objevovaly postupně, tak jak byly k dispozici. Ze starší doby to byla především Dobnerova *Monumenta*, z edičních řad průběžně vycházejících i za Sedláčkova života pak především *Archiv český* (vydáváný od roku 1840), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (od 1855), *Codex diplomaticus Moraviae* (od 1836), několik řad knih církevní správy (*libri confirmationum*, *libri erectionum*, *acta iudiciaria*); průběžné doplňování kartotéky naznačují např. doplněné citace z edic *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia* (od 1903) a *Codex diplomaticus regni Bohemiae* (od 1904–1907). Ze zahraničních edičních řad jsou přirozeně zastoupeny takové, v nichž se objevovaly prameny bohemikální povahy, resp. s vazbou do českého prostředí – především šlo o řady *Fontes rerum austriacarum* a *Scriptores rerum Lusaticarum* a dále o diplomatáře vedlejších korunních zemí (*Codex diplomaticus Lusatiae superioris*; *Codex diplomaticus Silesiae*). Sedláček průběžně sledoval i bohemikální katalogy rukopisů a buď na jejich základě nebo přímo z rukopisů samotných evidoval relevantní zmínky (vlastnické přípisky, memoriální záznamy na příděstích, rodové paměti, genealogie apod.).

1911–1913; o pořádání tamějšího archivu A. Sedláček – T. Sedláčková, *Paměti*, s. 144–151. Sedláčkovy kartotéky k dějinám města Písku jsou uloženy v SOkA Písek, obdobné kartotéky pro město Rokycany v SOkA Rokycany.

25 O studiu v zahraničních archivech A. Sedláček – T. Sedláčková, *Paměti*, s. 69–72. – K bohemikům ve Vratislavi August Sedláček, *Die altböhmischen Bestände des Oelser Archivs*, in: *Sitzungsberichte der königl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften* 1887, s. 54–71 (též zvláštní otisk); Josef Emler, *Listiny archivu někdy Olešnického, nyní ve státním archivu Vratislavském chované a Čech a Moravy se týkající (1348–1414)*, in: *Archiv český* XIV, Praha 1895, s. 493–560.

Ve výčtu excerpované literatury se objevují díla již od 16. století (např. Veleislavínův Kalendář), velmi výrazně jsou v kartotékách zastoupena díla Bartoloměje Paprockého, zvláště *Zrcadlo markrabství moravského* a *Diadochus* (1593, cca 1602), a převážně rukopisné práce rožmberského archiváře Václava Břežana (německý překlad jeho rožmberské kroniky byl tiskem vydán roku 1897 a v Sedláčkově kartotéce je hojně citován). Značný je potom počet citací děl barokních dějepisců, především Bohuslava Balbína, ale i dalších (např. Jana Tannera, Floriána Hammerschmida a dalších); bezprostředním Sedláčkovým předchůdcem byl předčasně zemřelý Franz Alexander Heber, autor sedmidílných *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser* (1844–1849), jež byly mladému Sedláčkovi neocenitelnou inspirací, jakkoli později v rámci svých děl k Heberovým textům přistupoval s odpovídající mírou kritičnosti. Z knižně vydávané literatury stály v centru Sedláčkova zájmu pochopitelně především regionální publikace (věnované jednotlivým místům či regionům / okresům, ale i klášterům, hradům apod.) s drobnohlednou faktografií, vztahující se k místním šlechtickým rodům; soustavně sledoval např. práce Antonína Norberta Vlasáka, jenž vydával historicko-vlastivědné místopisy jednotlivých okresů na Podblanicku, Sedlčansku a severním Táborsku (8 svazků z let 1873–1885, vedle řady dalších publikací); ty patřily v rámci dobové produkce úrovní zpracování ke špičce. Soustavně mohl Sedláček sledovat i edice regionálního charakteru – vzhledem k jejich poměrně nízkým počtům bylo v jeho silách obsáhnout je, zvláště v období 60.–80. let, prakticky v úplnosti. Z jednotlivin připomeňme např. Pangerlovy edice pramenů k dějinám Zlaté Koruny a Vyššího Brodu, Klimeschův diplomatář k dějinám panství Pořešín a ovšem od roku 1876 svazky řady *Städte- und Urkundenbücher aus Böhmen* (další svazky vydané za Sedláčkova života pak vycházely až v letech 1892–1910); z českého prostředí se podobně koncipovaných edic nedostávalo, z významných počínů je třeba zmínit zvláště Teigeho *Základy starého místopisu pražského*, navazující na nedokončené dílo Tomkovo a založené velkou měrou na pražských městských knihách (které s ohledem na význam Prahy jsou z hlediska dějin šlechtických rodů pramenem zcela zásadním). V kartotékách ovšem najdeme průběžné odkazy i na soupisové řady uměnovědných, na dvousvazkové Eker-tova *Posvátná místa král. hlavního města Prahy* (1883–1884), ale především na jednotlivé svazky řady *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém* (od 1897) a posléze i Podlahových *Posvátných míst Království českého* (od 1907).

Zhruba desítku titulů představují **časopisy**, svým záběrem odpovídající Sedláčkovým zájmům, jež pro své kartotéky dílem retrospektivně a napříště

již průběžně excerpoval; je přitom příznačné, že se velkým dílem jednalo o časopisy, v nichž Sedláček sám také publikoval. Na prvním místě to byl *Časopis Českého musea* (vydáváný od roku 1827) a *Památky archaeologické a místopisné* (od 1854) a krátce poté *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* (od 1862). Z časopisů, jež začaly být vydávány za Sedláčkova života, resp. v době, kdy budoval svou kartotéku, to byla moravská periodika *Časopis Matice moravské* (od 1869) a *Zeitschrift des deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens* (od 1897), v Čechách pak přibyl až v 90. letech *Časopis Společnosti přátel starožitností českých* (od 1893), a centrální *Český časopis historický* (od 1895); řada studií i drobných edic byla vydávána ve *Věstníku Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko – historicko – filologická* (od 1885/1886), navazujícím na dříve vydávané *Zprávy ze zasedání Královské české společnosti nauk*. Z území vedlejších korunních zemí to byl především *Neues Lausitzisches Magazin* (od 1792) a *Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens* (od 1855). Občasně se objeví odkazy na regionální časopisy, z renomovanějších např. *Mitteilungen des Nordböhmisches Exkursions-Klubs* (od 1878) nebo *Ohlas od Nežárky* (od 1871), případně denní tisk; totéž platí o výročních zprávách vzdělávacích ústavů, jejichž součástí bývala i odborná pojednání, občasně i k tématům Sedláčkova zájmu.

Vnitřní logika fondu a její specifika; potenciál fondu pro moderní bádání a cesty k jeho využití

Jak při zpracování, tak při následném badatelském využití kartoték je třeba mít stále na paměti, že se jedná o **soubory vzniklé pro individuální potřebu svého tvůrce (původce)**. Jakkoli banálně toto konstatování zní, z hlediska obsahu i uspořádání kartoték je klíčové. Jde především o to, že kartotéky vznikaly jako pracovní aparáty, pomůcky, jejichž cílem zpravidla nebylo komplexní obsáhnutí určité problematiky (a pokud ano, tak zpravidla jen problematiky dílčí nahlížené podle individuálních kritérií), ale napomoci svému tvůrci a uživateli, zpravidla v jedné osobě, k rychlé orientaci v látce, jež byla předmětem jeho zájmu v době tvorby kartotéky i předpokládaného zájmu do budoucna. I na tomto místě můžeme znovu vyzdvihnout zmíněnou reprezentativnost kartoték Sedláčkových, jež v rámci svého předmětu zájmu nabízejí podkladový materiál v podobě vyvážené z hlediska personálního i teritoriálního a odpovídající stavu pramenné základny i autorovu záměru mít k dispozici univerzální pomocný aparát k dějinám české, resp. pro mladší období v Čechách usazené šlechty. Je evidentní, že vědecká pozůstalost Augusta Sedláčka náleží

svým záběrem i strukturou k fondům toho typu, z nichž mohou čerpat i další generace badatelů.²⁶

Nic na tom nemění fakt, že i v Sedláčkově případě je otisk původcova individuálního zájmu a jeho i pracovní metody v kartotékách jasně zřejmý a že jako každý aparát tohoto druhu vykazují některé nesystémové prvky. V pracovních materiálech vedených pro osobní potřebu (a to platí zcela univerzálně) se vždy ve větší či menší míře projevují naše vlastní znalosti. Jinak řečeno, věci důvěrně známé a považované za samozřejmé nemáme zpravidla potřebu explicitně rozepisovat, ale namnoze se uchylujeme ke zkratkovitým náznačkům – ať jde o rozličná propojení mezi jednotlivými částmi kartotéky a souvislosti, jež byly původci dobře zřejmé a nezanechaly tedy v kartotéce explicitní stopu, nebo také explicitní bílá místa (tj. všechno to, co v kartotéce chybí, přičemž pouze původci bylo známo, oč jde) nebo citace literatury a pramenů či zkratky jmen nebo zkrácené odkazy k událostem dobře známým.²⁷ Část naznačeného spektra vazeb se zpětně rekonstruovat nepodaří; jinak tomu ovšem je v případě “seznamu zkratk” – jeho vytvoření je nejen možné (zpravidla s vysokým procentem úplnosti), ale představuje přímo jeden z nezbytných předpokladů badatelského zpřístupnění kartotéčních fondů.

Zkratky, jež se objevují na Sedláčkových kartotéčních lístcích, jsou v zásadě čtverého druhu: 1. odkazy na vlastní výpiskové sešity; 2. odkazy na archivní fondy; 3. odkazy na edice pramenů; 4. odkazy na literaturu. Z hlediska možností rekonstrukce se jako relativně bezproblémové jeví body 1, 3 a 4 – ve všech těchto případech jsme schopni do značné míry v úplnosti zkratky rekonstruovat, tj. v případě Sedláčkových sešitů přiřadit k jednotlivým signaturám číslo sešitu (část sešitů je ovšem ztracena, a signatury na ně odkazující tedy nemají svůj pendant), podobně i v případě pramenných edic a z velké části i literatury. Odkazy na archivní fondy jsou naproti tomu věcí mimořádně

26 O možnostech odborného využití Sedláčkovy pozůstalosti se psalo již v prvním čtvrtstolletí po jeho smrti, především Anna Vavroušková, *Sedláčkova pozůstalost a její význam pro bádání rodopisné*, Časopis rodopisné společnosti 1, 1929, s. 17–28; František Roubík, *Topografický a kartografický materiál v pozůstalosti Augusta Sedláčka*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 57, 1949, s. 193–197. – K pozoruhodným výsledkům dospěl statistickou analýzou využívání pozůstalostních fondů (včetně Sedláčkova) Václav Podaný, *Úvaha o osobních fondech historiků a jejich pracovní dokumentaci*, in: B. Kopiczková (ed.) *August Sedláček a pomocné vědy historické*, Mladá Vožice 1995, s. 127–136; z jeho závěrů jasně vyplývá shora řečené.

27 Na tomto místě lze znovu připomenout již uvedený Sedláčkův komentář týkající se pracovní metody Martina Koláře, v jehož kartotékách se neobjevovaly výpisy z tištěných děl (M. Kolář – A. Sedláček, *Českomoravská heraldika* I, s. 4–5).

problematickou. Nejde jen o to, že by se jednalo o signatury dnes již neplatné. Ty jsou snadno dohledatelné na základě konkordance signatur aktuálních se staršími. Klíčový problém spočívá v příliš obecných odkazech na celé archivní fondy, ba v nemalém procentu případů na celé archivy. Převedení Sedláčkových namnoze vágních a v nejlepším případě zastaralých archivních signatur na signatury dnes platné je úkolem teprve do budoucna. Tato možnost byla při koncipování databáze zohledněna – počítá se jak s možností doplňování aktuálních archivních signatur, tak i odkazů na edice (vydané ještě za Sedláčkova života nebo kdykoli později) a na prameny uložené v digitálních archívech na internetu.

4. Osobní fondy badatelů minulosti v digitálním věku

Kartotéky Augusta Sedláčka jako modelový příklad osobního fondu zpracovaného databázovým systémem. Bylo již zmíněno, že kartotéky Augusta Sedláčka zahrnují více než 400 000 lístků uložených v 240 zásuvkách. Již v tomto bodě se jedná o soubor naprosto jedinečný. Z hlediska ochrany fondu je třeba dodat, že kartotéky jsou k dispozici v jediném originálu, před rokem 2012 neexistovaly nejen digitální, ale ani analogové kopie. I z hlediska obsahového ovšem Sedláčkovy kartotéky představují ideální příklad fondu vhodného pro modelovou analýzu a vývoj metodiky. Jedná se o rozsáhlou kolekci, svým obsahem homogenní (s primárním zaměřením na českou a moravskou šlechtou 13.–16. století, v menší míře pak i 17.–19. století) a současně i z formálního hlediska kompaktní (s jednotnou strukturou vedení záznamů). Ze všech klíčových hledisek je to tedy fond dostatečně reprezentativní na to, aby mohl posloužit pro vývoj obecné metodiky a souvisejícího software pro strukturování a následné zpřístupnění osobních fondů (především kartotéčného typu) veřejnosti ve vhodném badatelském prostředí.

4.1 Badatelský potenciál databázového zpracování (na příkladu kartoték Augusta Sedláčka)

Databáze koncipovaná shora popsáním způsobem nabízí celou řadu možností badatelského využití, a to jak v současnosti (na základě dat v ní již obsažených), tak i v budoucnu (při průběžném rozšiřování a doplňování aparátu zpřístupňujícího základní materiál (v daném případě kartotéčních lístků) a badatelsky jej zhodnocujícího. Základní možnosti a směry využití kartoték digitalizovaných a strukturovaných uvedenou metodikou lze nejlépe ozřejmit na konkrétních příkladech. V jistém smyslu jde o návrat na samý počátek úvah o koncepci – při tvorbě databáze snažili se její autoři mít průběžně na paměti celé spektrum potenciálních koncových uživatelů osobních pozůstalostí badatelů humanitních oborů (resp. těch jejich částí, pro něž je databázové zpracování vhodné); od počátku bylo zřejmé, že je nezbytné databázi budovat jako natolik „otevřenou“, aby mohla nabídnout co možná nejširší spektrum možností využití badatelského potenciálu, jímž daný pramenný (materiálový) korpus, zpřístupněný ve strukturované formě data-

báze (a již tím de facto částečně zpracovaný), disponuje, resp. jímž do budoucna disponovat může.

Celistvé zhodnocení badatelských možností (a to platí zcela obecně) nezbytně zahrnuje i realistické zvážení badatelských limitů. Je celá řada otázek, na něž nám materiál zahrnutý v sebeobsáhlejších kartotékách (a následně databázích) odpověď nenabízí. Absenci nebo limitovanou výpověď pramenné materie nelze překonat žádnou formou databázové struktury. S vědomím výjimek v podobě nahodile dochovaných pramenů unikátně sdílných platí i zde elementární pravidlo přímé úměrnosti mezi torzovitostí našich znalostí (danou torzovitostí našich pramenů) a odstupem od současnosti. Čím dále jdeme do minulosti, tím klesá kvantita a v jistém smyslu i kvalita (výpovědní schopnost, resp. naše schopnost interpretace) pramenů. Jakousi pomyslnou hranicí zde může být rok 1500 –mezník, k němuž můžeme vztahovat zlom v kvantitě i kvalitě dochované pramenné základny. Nejde tu jen o přímé pramenné ztráty – mnohé z minulých dějů upadly v zapomnění jednoduše proto, že nikdy nebyly zaznamenány písmem.

Tyto banální skutečnosti nezmiňujeme na tomto místě samoúčelně. Osobní pozůstalosti povahy databázově zpracovatelných kartoték bez výjimky mohou obsahovat pouze to, co bylo zpracovateli k dispozici – což lze jen sotva zaměřovat s „úplnou“ či snad dokonce „objektivní“ reflexí událostí, které jsou zachyceny a osudů osob, k nimž se jednotlivé kartotéční záznamy vztahují. Cílem databázového zpracování přirozeně není prostá evidence materiálu obsaženého v kartotékách – databázové soubory historicko-biografické povahy od počátku chápeme jako „živý organismus“, tedy prostředí, jehož základ tvoří kartotéka, ale které je možné opatřovat „nástavbami“, tedy rozličnými způsoby, jež primární obsah databáze badatelsky zhodnocují. Tyto cesty jsou ovšem namnoze **cestami základního výzkumu**, navíc časově náročnými, a nebylo proto možné se jimi ubírat již v prvotní fázi zpracování – ta se nutně koncentrovala na elementární zpřístupnění materiálu a jeho strukturaci tak, aby pro budoucí práci byly vytvořeny co možná optimální podmínky.²⁸

28 Alespoň základní znalost problematiky, jež je předmětem kartotéčních záznamů, se ukazuje jako nutná všude tam, kde je ke zlepšení využitelnosti databáze vhodné vtělovat do ní údaje, které v primárním zdroji nejsou. Jako příklad lze uvést záznamy, ve kterých se hovoří o osobě, jež není v prameni zmiňována jménem, konkrétně záznamy o věnné zástavě matky pana Oldřicha z Rožmberka. V tomto případě je nutno uvést do databázového zpracování i údaj, který není v kartotéce, resp. v prameni, ze kterého kartotéka čerpá, ale je s dostatečnou jistotou znám (tj. že jde o Elišku z Kravař, matku Oldřicha II. z Rožmberka); pokud bychom tak neučinili, byl by uvedený údaj o věnné zástavě pro uživatele databáze

Možnosti badatelského využití databází pojednávaného typu již na základě primárního strukturování databáze (tj. v rámci stávajícího projektu) konkrétně demonstrujeme na příkladu rodu Rožmberků. Z hlediska možností studia rozličných aspektů rodových dějin představují Rožmberkové rod v jistém smyslu výjimečný – a to nejen s ohledem na jejich někdejší význam, ale i s přihlédnutím k relativně mimořádně příznivému stavu pramenné základny (čemuž následně odpovídá i dnešní stav studia dějin rodu).²⁹ Rod Rožmberků jsme zvolili záměrně jako svého druhu anomální, s vědomím, že badatelské možnosti, které databáze konkrétně pro tento rod nabízí, představují ilustrativní sondu do metodiky tvorby její struktury, možností využívání údajů v ní obsažených a základních směrů jejich badatelského zhodnocení v budoucnu, celkově tedy jakési maximum, jemuž se v dalších případech lze jen více či méně přibližovat, v závislosti na významu konkrétního rodu a na stavu využitelné pramenné základny – jedno i druhé nutně nachází svůj odraz v kartotékách.

Hovoříme-li o této databázi (a jí analogických databázích) jako celku, je evidentní, že řada badatelských příležitostí se nabízí primárně na poli **genealogie a biografických studií**, sekundárně v širším rámci geneze jednotlivých (šlechtických) rodů a jejich větví, role jednotlivých rodů i jednotlivců v dobové politice, majetkové držby i sňatkových strategií, abychom jen namátkou vyjmenovali několik základních aspektů. Nezbytným východiskem je v tomto směru možnost **jednoznačné identifikace osob**, jež se v kartotéce objevují. Případů, kdy jediná osoba je v pramenech jmenována dvěma, třemi, ale nikoli ojedinele i daleko více způsoby, je celá řada. Mýlili bychom se, kdybychom předpokládali, že jde jen o rody z řad drobné šlechty, o jejichž jednotlivých příslušnících víme jen málo a příbuzenské i majetkové vazby mezi jednotlivými osobami týchž i odlišných generací nám zcela unikají nebo je nanejvýš jsme schopni rekonstruovat s jistou měrou hypotetičnosti. Ukázkově je to zřejmé i v případech předních panských rodů rozvětvených do několika linií, s proměnlivou rodovou držbou a navíc stále tímž souborem opakujících se (rodových) jmen – příkladem za všechny ostatní mohou být Šternberkové.

„ztracený“. Jiným příkladem může být list Jana II. z Rožmberka týkající se „*smlúvy se paní Šaumburskú*“, kde jen na základě znalosti kontextu víme, že onou ženou je Anežka ze Schauenberka, vdova po Janovu bratrovi Jindřichu IV. z Rožmberka.

29 Robert Šimůnek a kol., *Bibliografie*, in: Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami, red. Martin Gaži et al., České Budějovice 2011, s. 673–715 (v téže publikaci nalezneme zájemce reprezentativní průřez chronologickým i tematicky strukturovaným pohledem na rodové dějiny).

Primárně chronologické uspořádání kartoték má v podobných případech pochopitelně negativní dopad potud, že doklady vztahující se k jediné osobě jsou fragmentovány do řady po sobě bezprostředně nenásledujících lístků (potažmo databázových položek). V rámci prvotního databázového zpracování, resp. strukturování záznamů není pochopitelně možné nastoupit cestu namnoze doslova základního výzkumu a důsledně odlišit jednotlivé osoby, resp. záznamy k nim se vztahující. Někdy to není možné ani při sebevětší snaze – odtud plynou zcela běžné otazníky v rodových genealogiích. Pod jediným jménem se mohou v databázích skrývat dvě i více osob, a to i pokud máme na mysli osoby žijící zhruba současně, a naopak jediná osoba může být v kartotéce (a následně v databázi) roztržena ve více jmen, resp. zdánlivých osob téhož jména osobního, ale s odlišným predikátem.³⁰ „Roztrždit“ doklady uvedených typů a jednotlivé záznamy jednoznačně atribuovat konkrétním osobám je specializovaná a časově namnoze náročná práce, s níž lze počítat teprve do budoucna.³¹

30 Variabilita predikátů byla velmi častá (typ „Jan z A na B“ se často píše i „Jan z B“). Nejednou jako predikát figuruje v titulu osoby její domicil, případně i lokalita, jež byla jen součástí majetkové držby.

31 Snaha po maximální unifikaci historických dat tak, aby jediná osoba byla evidována pod jediným označením (jméno a predikát, případně i příjmení a domicil) může být úspěšná jen částečně. Zpravidla je nutné zohlednit historickou realitu, a to jednak ve smyslu možných změn a jednak ve smyslu obecně nepevného označování jednotlivých osob jejich predikáty a domicily. Jak predikáty, tak domicily velmi často kolísaly především u drobné šlechty, jež se – na rozdíl od příslušníků panských rodů, kteří minimálně predikát měli jediný po celý život – často psala poměrně libovolně dle majetku, jež momentálně pokládala v rámci vlastní držby za klíčový a případně dle rezidenčního sídla, což se mohlo v čase měnit. Tudiž naprosto nejsou výjimečnými případy, kdy jediná osoba se v pramenech rozpadá na osob několik a je teprve věcí důkladného pramenného studia a zohlednění kontextu (genealogických vazeb a neméně pak struktury majetkové držby), abychom byli schopni tuto „několikanásobnou identitu“ interpretovat. Ještě svízelnější než v případě mužů bývá situace u žen – v jejich případech k výše uvedeným problémům přistupuje ještě fakt, že po provdání nejednou užívají predikátu svého manžela, někdy ale se píší s predikátem rodu, z něhož pocházely, a jindy pak jako predikátu užívají například svého vdovského majetku či sídla, jež bylo jejich rezidencí. Uvedené kolísání se týká všech vrstev šlechty. Příkladem může být Markéta z Bavorova (+1357), dcera Petra I. z Rožmberka a sestra jeho pěti synů (Jindřicha I., Petra II., Jošta I., Oldřicha I. a Jana I.), která se v pramenech objevuje ve třech základních variantách – bez predikátu, jakožto sestra zmíněných bratří z Rožmberka, resp. jako dcera Petra I.; jakožto Markéta ze Strakonice – ve vazbě na svého manžela Bavora III. ze Strakonice, a konečně jakožto Markéta z Bavorova, jenž byl jejím vdovským sídlem. – Variabilita záznamu v pramenech se ovšem týká i řady dalších osob, např. i významných osob duchovních, jejichž identifikace v pramenech opět kolísá, resp. může se proměňovat.

Oddíl sloužící k evidenci osobních jmen ve strukturacím dotazníku je rozčleněn na několik základních rubrik – osobní jméno a jeho varianty (např. Jan, variantou může být např.: Ješek nebo cizojazyčné podoby Johann, Johannes), příjmi / příjmení (např. Jan **Zajímač** z Kunštátu, Petr, řeč. **Jelito** atd.), predikát = přídomek (z Rožmberka, ze Šternberka, z Hradce atd.), domicil, tj. rezidenční sídlo (např. Petr Vok z Rožmberka a **na Třeboni**).³² V zájmu kontinuálního rozvoje databáze bylo třeba pamatovat i na možnost jednoznačné identifikace jednotlivých osob (týchž jmen) a adekvátním způsobem ji zohlednit v koncepci / struktuře databáze: jde především o pole pro pořadová čísla – automaticky se připojují u panovníků, v případech šlechticů např. Vok I., Vok II. apod.; pole pro specifikace typu ml., st., eventuálně nejml., nejst.; pole pro životní data – např. Jan z X († 1520); Jan z X (1542–1616) apod. Ve všech položkách se jedná o údaje relevantní i pro ostatní sociální vrstvy – vedle šlechty také zejména pro měšťany, ale uplatnění mohou nalézt i v databázích kleriků, stejně jako při excerptech z venkovských gruntovnic atd.³³ Pouze v případech osob nejvýznamnějších je potom možné zajistit jejich jednoznačnou identifikaci i prostřednictvím odkazu na národní i mezinárodní databáze autorit.³⁴

Příkladem ze druhé poloviny 14. století může být Václav z Miličína, duchovní velmi blízký dvorskému okruhu synů Petra I. z Rožmberka a dlouholetý farář v Blanici a Bavorově. V pramenech se uvádí jako farář Václav, někdy jako farář Václav z Miličína (ač zde působil jen krátce, ale zřejmě odsud pocházel), ale také jako Václav z Blanice – teprve ve chvíli, kdy jsou nám tyto skutečnosti známy, můžeme Václava identifikovat jako osobu jedinou a můžeme ji důsledně psát „Václav z Miličína“ s tím, že Blanice je heslem odkazovým (a lze jej tedy stejně tak nalézt i jako Václava z Blanice).

- 32 Pojmů příjmi a příjmení tu užíváme v souladu s jazykovědným územ, který o příjmeních (v dnešním slova smyslu) hovoří pro období od druhé poloviny 18. století, zatímco pro starší dobu se užívá pojmu příjmi.
- 33 U vybraných osob (např. příslušníků rodu Rožmberků) jsme testovali možnosti této položky již v prvotní fázi. – Nakolik již tento zdánlivě dílčí a technicky málo problematický bod může představovat časově náročnou práci, předpokládající znalost dějin konkrétního rodu (a to zvláště v případech rodů rozvětvených), ukazují všechny ty případy, kdy v literatuře nepanuje jednota stran pracovního číslování nositelů identických jmen v týchž anebo odlišných generacích, o paralelním užití více čísel v případech rodů o více větvích, kdy jedn číslo reflektuje pořadí v rámci celého rodu a druhé pořadí v rámci větve). Aby totiž databázová zpracování plnila svůj účel, je nezbytné, aby údaje v nich obsažené reflektovaly všude tam, kde je to možné, dosavadní literaturu.
- 34 V rámci České republiky stojí na prvním místě „Národní autority ČR“ (<http://autority.nkp.cz/>), jejíž kódy bude možné do databáze vtělovat (a v případech rodu Rožmberků byly vtěleny již v rámci řešení shora jmenovaného projektu). Ze zahraničních autoritních databází se jako vhodná jeví Deutsche Nationalbibliothek (kódy GND), event. Library of Congress

Ve chvíli, kdy je osoba jednoznačně identifikována (ať již pořadovým číslem v případě rodů, jejichž genealogie jsme schopni sestavit více méně v úplnosti v průběhu několika staletí, anebo alespoň naznačením data / data ante quem / data post quem, tj. úmrtí – v případě osob z rodů ostatních), je možné jednotlivá jména, resp. s nimi propojený kartotékový / databázový pramenný materiál považovat za zárodečné stádium **biogramu**, který lze na tomto podkladě dále vytvářet. Tento moment lze chápat jako jeden z primárních cílů databázových zpracování biograficky orientovaných pramenných / kartotékových korpusů; i v tomto ohledu je přirozeně žádoucí, ba nezbytné zajistit nejen možnost dalšího „rozvoje“ jednotlivých hesel, ale již v přítomné době propojení s relevantními zdroji psanými (např. s archivním materiálem v databázi nezohledněným) i tištěnými (edicemi pramenů; studiemi, knihami či jejich částmi). Tomuto účelu slouží pole pro bibliografii, v němž lze evidovat libovolný počet položek uvedených kategorií; novější literaturu (cca od roku 1990, výběrově i starší) lze souborně evidovat odkazem do *Bibliografie dějin Českých zemí*, zpracovávané v Historickém ústavu AV ČR (<http://biblio.hiu.cas.cz/>), kde se po kliknutí na příslušnou adresu vždy objeví aktuální rešerše konkrétního jména v databázi.³⁵ Propojení na další materiály publikované na síti Internet (např. Wikipedii, v případě topografické kartotéky např. na portál www.hrady.cz) je nutno provádět po důkladném zvážení (posouzení kvality zpracování) případ od případu.

Databáze je koncipována takovým způsobem, aby – v případech, kdy to prameny dovolí – bylo možné automaticky generovat přehled příbuzenských vazeb / **genealogickou posloupnost** ať již vztaženou ke konkrétní osobě (a tedy evidující její předky a potomky) anebo obecně k vybranému rodu a poskytující přehled dnes známých příbuzenských vazeb v určitém období. I v tomto ohledu představuje rod Rožmberků jakýsi ideál. Mezi osobami pocházejícími z tohoto rodu se nevyskytují takové, které by nebylo možno identifikovat, s několika drobnými výjimkami v dětském věku zemřelých Rožmberků, o jejichž zařazení do rodové genealogie ani o samotné jejich reálné existenci nemáme úplnou jistotu. V případě tohoto rodu to konkrétně znamená, že jsme

Authorities; prostřednictvím unikátních kódů pro jednotlivé osoby bude možné tyto databáze navzájem propojovat odkazy. Konkrétně tedy např. Oldřich II. z Rožmberka (1403–1462) = jn99240000002 (Národní autority ČR); <http://d-nb.info/gnd/101965958> (GND); <http://lccn.loc.gov/no2004060460> (Library of Congress).

35 Jako příklad uvedme Viléma z Rožmberka (1535–1592), k němuž literaturu lze v databázi nalézt na adrese <http://biblio.hiu.cas.cz/search/global?q=vil%C3%A9m+z+ro%C5%BEmberka>.

The image displays a web application interface for genealogical research. At the top, a Mozilla Firefox browser window shows a URL: `193.179.105.154/privatweb/Pavefs/seedack/framed.php?pid:lan_8_Rozmberka&genLang:cs`. The main content area features a genealogical chart with the following structure:

- Jan II. z Rožmberka zemř. 1472 (deceased 1472)
- Anna Hlohovská
- Children: Hedvika z Rožmberka 1464-1520, Johanna z Rožmberka, and Kateřina z Rožmberka 1467-1521.

Below the chart, there is a control panel with a search bar, a "Hledat" (Search) button, and a "Hledat jinak" (Search differently) option. A "Kartotéční listek" (Card index slip) is displayed, showing details for "Z Rožmberka Vilém (30.03.1535)" with a "Detail" link. The card index slip includes a list of search results for "Vilém z Rožmberka" and a list of related cards (BOE_1097).

The search results list includes:

- Z Rožmberka Vilém (30.03.1535) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 549
- Z Rožmberka Vilém (1542) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 570
- Z Rožmberka Vilém (1545) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 584
- Z Rožmberka Vilém (11.04.1547) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 587
- Z Rožmberka Vilém (19.03.1548) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 588
- Z Rožmberka Vilém (11.11.1548) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 590
- Z Rožmberka Vilém (18.06.1550) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 591
- Z Rožmberka Vilém (01.03.1550) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 592
- Z Rožmberka Vilém (1550) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 593
- Z Rožmberka Vilém (07.1551) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 595
- Z Rožmberka Vilém (25.04.1552) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 596
- Z Rožmberka Vilém (1552) Skřín B, fada B06, zásvuka BOE, listek č. 597

The card index slip also shows two handwritten documents (likely original records) and a list of related cards (BOE_1097) under the heading "Osoby" (Persons).

Obr. 3 Možnosti genealogických vývodů na základě dat z kartoték Augusta Sedláčka

schopni prakticky všechny osoby v kartotéce přicházející začlenit do genealogického stromu a tím jim automaticky přidělit místo v posloupnosti rodových generací. Vzhledem k tomu, že se jedná o modelový případ, identifikace jednotlivých genealogických vazeb nebyla bezvýhradně závislá na údajích obsažených v kartotéce samé, ale byla rekonstruována podle již existujících genealogií a adekvátním způsobem zakomponována ke strukturovaným údajům o jednotlivých osobách.

Databáze tak disponuje nástrojem, který je v principu univerzálně použitelný pro jakýkoli jiný rod či rodinu a umožňuje na základě údajů v ní obsažených, případně kombinovaných s výsledky vlastního studia či další literatury, rekonstruovat genealogické vazby mezi jednotlivci v rámci rodu i mezi rody spjatými jedním, dvěma, případně i řadou příbuzenských vazeb. Tento nástroj do budoucna nabízí značný badatelský potenciál. Rekonstrukce rodových genealogií tu přirozeně nemá být cílem, ale pouze pramenně solidně podloženou pomůckou studia, např. studia sňatkové politiky v tom sociálním prostředí, jež je předmětem zájmu evidence v kartotéce (a následně databázi).

V tomto bodě se dotýkáme dalšího globálního koncepčního rysu tvorby databázi, a to **klíčových slov**. Jedná se o položku, se kterou se v primárních („podkladových“) kartotékách nesetkáváme; vytvářena je až ex post, na základě znalosti povahy kartotéky a jejích záznamů. Badatelský profit plynoucí z klíčových slov je zřejmý – jsou jakýmsi věcným heslářem, který umožňuje vyhledávat soubory dokladů, jež jsou obsahově analogické, event. komparabilní v některém z relevantních aspektů. Při přípravě databáze se nám osvědčilo zpracování základního hesláře ještě před započítáním strukturování, aby identické či příbuzné jevy byly od počátku označovány identickými výrazy (klíčovými slovy) a pod nimi je bylo možné kdykoli později nalézt. Pro zúžení dotazu na konkrétní dobu či rody / rody lze přirozeně klíčová slova kombinovat se základními rubrikami personálními i chronologickými.

Další segment databázového zpracování představují **geografická hesla** (místní, pomístní názvy). Zde jsou soustředěna všechna relevantní místní (pomístní) jména,³⁶ jež figurují na kartotéčních lístcích a mají vazbu k jejich obsahu. Geografická hesla se v rámci databáze nevztahují jen k topografické části Sedláčkových kartoték (abecedně řazené, a to odděleně pro Čechy a Moravu), jež tvoří ve srovnání s genealogickými kartotékami menší, celkovým objemem kartotéčních lístků však stále velmi významnou položku, ale i ke kartotékám

36 Jen výběrově jsou evidována například místa vydání listin, zpravidla nemající k jejich obsahu bezprostřední vazbu (a tedy výpovědní hodnotu).

genealogickým.³⁷ Preferován je zápis v dnešní úřední podobě místního jména, což je možné ve výrazné většině případů. Zbývají případy lokalit zaniklých (ať již ve středověku nebo v pozdějších staletích, případně ve 20. století v důsledku poválečného vývoje) – tyto lokality jsou označovány svými názvy v době jejich existence. Mizivé procento z celkového počtu lokalit není možné určit – ty jsou uváděny pod názvy, pod nimiž figurují v příslušných pramenech. K tomu přistupují specifické případy, kdy dnešní jméno je odlišné od historického (patrně nejznámější případ představuje Německý Brod – Havlíčkův Brod) – tato místa jsou uváděna obojím názvem, aby je bylo možno nalézt pod oběma podobami. Tvary místních (pomístních) jmen figurující v pramenech, pokud jsou výrazněji odlišné od standardizované podoby, jsou uváděny jako variantní jména.

Rubrika s evidencí místních (pomístních) názvů má celou řadu způsobů badatelského využití. Primárně se jedná o prostou evidenci pramenných dokladů k dějinám jednotlivých lokalit, a to i včetně speciálních aspektů, např. typu rezidenční funkce.³⁸ V dalším plánu lze využívat výpovědní hodnoty kombinace místních jmen s dalšími ukazateli – chronologickými a personálními (a získat tak např. výpověď ve směru k majetkové držbě, sféram vlivu a zájmů, geografický horizont kontaktů a vazeb apod.), stejně jako s věcnými hesly (např. kombinace hesla pohřeb a místního jména ve výsledku indikuje funkci nekropole jednotlivých kostelů či klášterů). Databáze je strukturována tak, aby k jednotlivým (identifikovatelným) lokalitám bylo možné do budoucna připojovat souřadnice GPS. Několikanásobný badatelský profit je zde na první pohled zřejmý, stejně jako značné množství časově náročných práce, již si spolehlivé přiřazení souřadnicových údajů nezbytně vyžádá.³⁹ Georeference v první řadě usnadní prostorovou orientaci (přímo z databázového prostředí bude možný přechod na některých z mapových portálů) a umožní navzájem odlišit lokality téhož jména; významně zhodnotí badatelský potenciál ve směru mikroregionálních a regionálních výzkumů – součástí technického zázemí databáze bude funkce zobrazení všech zachycených lokalit na mapě (případně

37 Řada topografických údajů z genealogických kartoték se v topografických kartotékách znovu neopakuje.

38 Tato možnost je zajištěna důslednou evidencí domicilů (tj. jmen rezidenčních lokalit – typu pan „A z B seděním na C“) nejen v tituluře, ale i v rubrice místních jmen; opět s vědomím mezerovitosti pramenných dokladů, neboť v celkových počtech je zřejmé, že explicitně uváděný domicil jakožto součást titulatury byl záležitostí spíše minoritní.

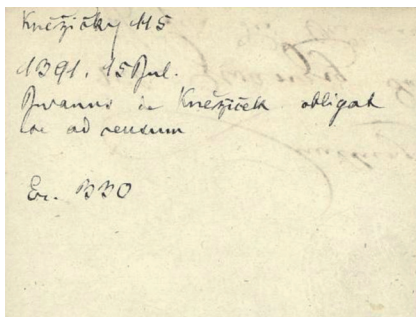
39 Pro otestování této funkcionality bylo souřadnicemi GPS opatřeno cca 90 % lokalit přicházejících na kartotéčních heslech „z Rožmberka“.

s odlišením kvantit zmínek). Uživatel tedy při pohledu na zájmové území okamžitě dostane do rukou přehled o lokalitách, k nimž lze v databázi nalézt doklady. Jedná se o funkci, kterou klasické kartotéky ani teoreticky nemohou nabídnout. Ani to však není vše. Propojení s mapovými portály výraznou měrou usnadní **vytváření tematických rekonstrukčních map** k vybrané problematice, především pak k tématům, jejichž historický rozměr akcentuje nejen rovinu osobní a časovou, ale i geografickou. Nemusí se jednat jen o územněsprávní a majetkové struktury (panství, zboží, prodeje, koupě, přesuny majetkových dílů v jediném roce či zvoleném období, vývoj majetkových domén – zeměpanské, církevních, šlechtických i městských), ale např. i o studium patronátních práv (tyto možnosti konkrétně demonstruje předkládaná případová studie), stejně jako sociálních sítí – ať již okruhů dobrodinců církevních ústavů nebo např. teritoriálního rozptylu úředníků ve službách vysoké aristokracie. Rozumí, že badatelská témata jsou poplatná zaměření dané kartotéky (a tímto i částečně limitovaná). Jsou ale dostatečně široká, aby bylo možné i v tomto směru předpokládat do budoucna značný badatelský potenciál.

Součástí drtivé většiny kartotéčních lístků jsou **odkazy na prameny, případně literaturu**, ať již v podobě uvedení archivu, případně signatury archivního fondu, citace pramene dle edice či literatury, z níž konkrétní údaj či údaje pocházejí. Nemale procento údajů tohoto typu lze označit za Sedláčkovy „interní revokace“ – tedy již zmiňovaný systém odkazů (signatur) na příslušná místa v jednotlivých Sedláčkových sešitech. Vzhledem k tomu, že řada archiválií, ale i starších edic pramenů a také řada časopisů je již dnes k dispozici v digitální podobě na internetu a lze počítat s tím, že jak na poli archivních pramenů, tak i literatury bude objem digitalizovaných dat i napříště narůstat, jsou součástí databáze také rubriky, umožňující připojit přímý odkaz na tyto digitalizáty. Podle typu odkazu jsou rozděleny na prameny (tj. digitálně zpřístupněné archiválie), edice (tj. tiskem vydané prameny) a literaturu (tj. knižní a časopi-secké práce), na něž se na kartotéčních lístcích odkazuje. Z hlediska možností budoucího rozvoje databázových zpracování kartoték Sedláčkova typu není přirozeně nezbytné omezovat odkazy uvedeného typu na prameny a literaturu přímo uváděnou na lístcích, resp. existující v době vzniku kartotéky, ale je možné libovolně doplňovat i relevantní edice a literaturu vydanou později.⁴⁰

40 Patrně nejvýznamnější databázi s digitalizovanými prameny listinné povahy je www.monasterium.net; množství digitalizovaných pramenných edic lze nalézt na <http://cms.flu.cas.cz/cz/badatele/sources-on-line.html>.

Otevřena je přirozeně i možnost propojení „interních revokací“ se zdroji, na něž odkazují, v daném případě tedy Sedláčkovými sešity (tato možnost je přirozeně podmíněna tím, že i tyto sešity budou digitalizovány). Významnou součástí kartoték (v daném případě především genealogických) jsou konečně **údaje heraldické**, tedy o erbech jednotlivých šlechtických rodů. Šlo o předmět Sedláčkova soustavného zájmu a těžiště heraldické materie je uloženo v poznámkových sešitech, avšak i v kartotékách najdeme celou řadu lístků s tímto obsahem (popisy erbů, zpravidla pořizované na základě pečetí, ale i malovaných erbů či kamenných erbovnic desek, v některých případech přicházejí i náčrty). I v tomto případě jsou do budoucna otevřeny možnosti propojení na příslušná místa digitalizovaných sešitů, event. do edice této části Sedláčkovy vědecké pozůstalosti.⁴¹

Obr. 4 Lístek s „interní revokací“ Er 330 odkazující na archivní výpisky Augusta Sedláčka

Souborné zamýšlení nad **odborným potenciálem kartoték z osobních pozůstalostí badatelů** a možnostmi jeho vytěžení vyznívá zhruba v následujícím smyslu. Vhodně sestavené databáze mohou výrazně usnadnit jak heuristiku, tak i orientaci v získaném pramenném materiálu, ale nepřinášejí hotové výsledky. Sebelépe koncipovaná databáze nemůže nahradit interpretativní výkon, a tedy vědeckou práci. Ta zůstává i nadále vyhrazena badateli, který si ovšem díky databázovému zpracování může klást i otázky, k nimž by získání relevantních kvantit i kvalit dat metodou „ruční“ excerpce pramenů bylo neúnosně zdlouhavé. Databáze popsaného typu nabízejí široké možnosti studia sociálních vazeb (v daném případě středověké i novověké společnosti) – klíčem k jejich uchopení, nebo minimálně přiblížení se k nim je správně volená skladba rešeršních dotazů. Možnosti tohoto druhu databází se odvíjejí od

41 August Sedláček, *Atlasy erbů a pečetí české a moravské středověké šlechty*, 1–5, Praha 2001–2003.

způsobů, jimiž jsou strukturovány, a neméně také od toho, jakým způsobem je zajištěno jejich rozšiřování a zdokonalování do budoucna. Kombinací dotazů na jména rodů i jednotlivých osob, míst a regionů, chronologického vymezení libovolným intervalem (v řádu stovek let i jediného roku či desetiletí) a konečně i klíčovými slovy lze studovat široká témata sociálních a geografických vazeb jednotlivců, generací i celých rodů v dlouhodobém horizontu, (ne)stabilitu a (dis)kontinuitu z hlediska majetkové držby i rodových rezidencí, vazeb do prostředí světského (vztahů k panovníkovi, k ostatním šlechtickým rodům, ale i vazby do prostředí měst) stejně jako církevního (sociální sítě církevních institucí) apod. Databáze ovšem dobře poslouží i lingvistům – frekvence osobních jmen a změny jejich četnosti v různých obdobích: lze snadno zjišťovat kombinačními dotazy na rubriky osobní jméno a časový údaj; ve chvíli, kdy by byly k dispozici i souřadnice GPS, bylo by možné podle mapy, na níž by byly vyneseny, volit oblasti, v nichž se rešerše má provádět.

Databáze je strukturována tak, aby umožňovala propojení s celou řadou souvisejících databází, digitálních archivů (bibliografií, digitalizátů pramenů, edic i literatury), ale i mapových portálů. Tím je zajištěno maximální zhodnocení badatelského potenciálu vtělených kartoték. Takto vytvořená databáze navíc badateli skýtá nástroje pro selekci, ukládání, propojování či sdílení jednotlivých dat či celých sérií dle vlastní volby a potřeby. I v tomto ohledu – tedy z hlediska **uživatelského prostředí** – nabízí nové možnosti a postupy odborné práce.

ll.

1. Terminologie

kartotéční lístek, lístek: jedna kartička z dané zásuvky (fyzická nebo digitální). Lístek obsahuje celý kartotéční záznam nebo jeho část = 2 strany, 2 obrázky. Digitální lístek obsahuje elementární informace (identifikace lístku, případně příznaky) a vazbu na oba digitální obrazy.

kartotéční záznam: jeden ucelený kartotéční záznam (fyzický nebo digitální) uvedený na jednom či více kartotéčních lístcích. Digitální kartotéční záznam obsahuje strukturované textové informace vytvořené zpracováním informací z relevantních obrazových souborů jednoho či více kartotéčních lístků.

Strukturátor: odborný pracovník, který převádí digitalizovaný lístek do prohledatelné/strojově čitelné podoby (strukturování textu)

badatel: odborný pracovník (historik), který uspořádá a doplní informace ze strukturovaného textu do formy ontologie kartotéky na základě svých znalostí, zkušeností, archivních materiálů a odborné literatury

koncový uživatel (end-user): historik, který pracuje s existujícím a zpřístupněným obsahem systému na internetu

data: informace v určité digitální formě; v našem případě budeme pracovat s daty obrazovými a s daty kartotéky (strukturované informace, ontologie)

metadata: strukturovaná data o datech, v našem případě půjde především o metadata pro obrazová data – technická a prezervační o procesu digitalizace – a o některé typy elementárních informací (často indikátorů) entit v systému

zásuvka: fyzická – jedna zásuvka z kartotéční skříně, která obsahuje blok kartotéčních lístků; elektronická či digitální – blok elektronických záznamů a jim přiřazených digitalizovaných obrazů odpovídající fyzické zásuvce

skřínka: soubor zásuvek v jedné skříně

čelo zásuvky: fyzické – přední strana zásuvky s (papírovým) štítkem, na kterém je zapsán rozsah záznamů uložených v zásuvce; elektronické či digitální – obraz (fotografie, sken) přední strany zásuvky s označením rozsahu záznamů

strukturování: převod informací z kartotéčních záznamů, ať už v jejich fyzické podobě nebo v digitalizovaném obrazu do strojově čitelné a prohledatelné podoby

master copy (MC): v běžné terminologii jde o dokument (sadu dat a metadat) v nejvyšší možné kvalitě, bývá předmětem archivace

user copy (UC): v běžné terminologii jde o dokument (sadu dat a metadat) odvozený z nejvyšší možné kvality (MC) do nižších kvalit optimalizovaných pro potřeby konkrétní formy použití, nejčastěji prezentace

master copy image (MCI): obrazový soubor, který je součástí MC

user copy image (UCI): obrazový soubor, který je součástí UC

MARC21: mezinárodní komunikační formát určený pro zápis, prezentaci a výměnu bibliografických a autoritních záznamů, záznamů knihovnických jednotek, klasifikačních údajů a komunitních informací ve strojem čitelné podobě

Data Tresor Disc: archivační médium vyhovující nárokům pro archivaci dokumentů v státních archivech, knihovnách, úřadech, muzeích apod.

2. Úvod do problematiky

Převod kartotéky do digitální podoby může probíhat různými způsoby a v různém rozsahu. Triviální (a nepříliš doporučitelná) řešení se soustředí na prostý převod kartiček do digitální podoby, tj. na samotné pořízení obrazových souborů v procesu skenování. Pokročilejší řešení se zaměřují také na automatické rozpoznání či přepis textové informace z kartotéčních lístků a na její strukturované uložení a další využití v konkrétních softwarových aplikacích – zajišťujících typicky fulltextové vyhledávání a zobrazení nalezených digitálních kartotéčních lístků.

Tyto aplikace jsou tvořeny v očekávání toho, že nabídnou koncovým uživatelům obeznámeným s obsahem a strukturou dané kartotéky významnou přidanou hodnotu oproti práci se skříňkami a zásuvkami původní fyzické předlohy – informace lze hledat rychleji a v pohodlí domova či v relativním pohodlí vlastního pracoviště.

V praxi se často potýkáme s řadou překážek.

U starších informačních zdrojů se setkáváme s tím, že automatizovaný převod není možný. Typicky se jedná o špatně dochované informační soubory nebo o rukou psané informace, tedy o případy, kdy současné technologie nedovolují dostatečně spolehlivé automatizované rozpoznání textů. V současnosti a rozumně blízké budoucnosti připadá v úvahu pouze jediný způsob zpracování: plně s využitím lidské síly.

U speciálních kartoték nestačí provádět prostý přepis. Pokud by digitalizace kartotéky probíhala metodou prostého přepisu lístků, užitek z digitální formy by byl znatelně menší, než by mohl být. Uvažujeme-li o prezentaci koncovým uživatelům jako o finálním cíli digitalizace kartotéky, pak bychom v případě přepisu mohli uživatelům nabídnout pouze prosté fulltextové vyhledávání. Práce s digitální kartotékou bude i v takovém případě snazší, než práce s její fyzickou předlohou, ale bude velmi obtížné s vyhledanými informacemi dále pracovat a skládat si je do potřebných souvislostí.

Cílem práce s prosopografickou (genealogickou) či topografickou kartotékou však není *nalézt lístky* s informací o osobě, místě či události, ale *získat ucelenou informaci* o konkrétní entitě (osobě, místě či události).

Při digitalizaci je tedy potřeba informace z lístků v maximální možné míře převádět do struktury metadat digitálního lístku (v dalším textu o tomto procesu hovoříme jako o *strukturaci*). Díky strukturaci můžeme při prezentaci nabídnout uživatelům pokročilé nástroje, které jim cestu k získání takové ucelené informace usnadní – bude možné přesnější vyhledávání, automatické generování vodítek pro hledání a odhalování nových souvislostí a podobně.

Strukturace informací u specializovaných kartoték klade zvýšené nároky na odbornost uživatelů provádějících ruční přepis. Jestliže tedy doporučujeme speciální informační zdroje nepřepisovat, ale strukturovat, je nutno zajistit, aby *Strukturátoři* v realizačním týmu byli dostatečně kvalifikovaní.

Součástí přípravy realizace projektu jsou proto potřebná odborná školení a průběžná odborná i technická podpora pracovníků.

U rozsáhlých kartoték je nutno očekávat vysoké časové nároky na zpracování, protože odborná ruční práce je poměrně časově náročná. U rozsáhlých projektů je tedy potřeba pečlivě plánovat workflow, rozdělit práci mezi jednotlivá specializovaná pracoviště, do workflow zapojit vhodné nástroje pro zvýšení efektivity práce a též pečlivě plánovat zdroje (finanční zajištění i lidské zdroje).

Při realizaci projektu je potřeba brát zřetel na aktuální i budoucí možnosti a potřeby spolupráce s ostatními souvisejícími projekty. Vysoké míry interoperability dosáhneme zejména důsledným využíváním standardů tam, kde je to možné a pečlivou dokumentací nových postupů a best-practice tam, kde standardní postupy zatím neexistují.

3. Přehled řešení

3.1 Realizační tým

Během tvorby digitální kartotéky bude potřeba zajistit průběh řady specifických více či méně odborných procesů. Zajištění průběhu těchto procesů vyžaduje, aby realizační tým disponoval specifickými know-how a patřičnými zkušenostmi. Jednotlivé speciální činnosti budou efektivněji realizovány v rámci dedikovaných pracovišť. V závislosti na rozsahu a složitosti obsahu zpracovávané kartotéky, na časových a finančních možnostech či na technickém vybavení se mění i konkrétní složení realizačního týmu.

Typicky a pro potřeby realizace Kartoték Augusta Sedláčka musí být v týmu obsazeny tyto klíčové role:

- Vedení projektu:
 - vedoucí projektu (VŠ technického zaměření)
 - odborný garant (VŠ humanitního zaměření, dobrá orientace v problematice související s obsahem kartotéky)
 - specialista na metadata (VŠ, analytické schopnosti, orientace v problematice souvisejících formátů a standardů)
- Digitalizační (skenovací) pracoviště:
 - vedoucí digitalizačního pracoviště
 - operátor skeneru
 - operátor tvorby digitálních dokumentů
- Pracoviště pro provádění strukturace:
 - supervizor (VŠ humanitního zaměření, dobrá orientace v problematice související s obsahem kartotéky)
 - strukturátor (zaškolený absolvent VŠ nebo student VŠ)
- IT oddělení:
 - analytik, technický konzultant
 - programátor, kodér
 - IT pracovník
 - administrátor systému

Pozn.: jednotlivé osoby v konkrétním realizačním týmu se samozřejmě mohou v závislosti na rozsahu jednotlivých prací ujmout více rolí.

3.2 Pracovní nástroje

Pro realizaci dle této metodiky je důležitá existence těchto výrobních prostředků a pracovních nástrojů:

- Digitalizační pracoviště vybavené s ohledem na zpracovávané předlohy
- Transportní storage space pro UC kopie
- Webové servery pro umístění SW aplikací
- Pracovní systém pro strukturaci a správu vytvářeného obsahu
- Aplikace pro prezentaci výsledků digitalizace
- Systém pro dlouhodobé uchování digitálního obsahu

3.2.1 Digitalizační pracoviště

V závislosti na charakteru kartotéky je třeba volit optimální technologie a postupy při procesu digitalizace. Důležité jsou tyto faktory:

- rozsah kartotéky (počet lístků),
- fyzické vlastnosti kartotéčných lístků,
 - rozměr,
 - materiál,
 - gramáž papíru,
 - stav lístků a případná poškození,
 - míra homogenity obsahu zásevek (zda jsou rozměry lístků, případně druh jejich materiálu jednotné v rámci celé kartotéky),
 - velikost písma na kartotéčním lístku, čitelnost a barevnost.

V případě kartoték Augusta Sedláčka jsou fyzické vlastnosti lístků následující:

- rozměr: typicky š. 10,4 cm X v. 8,3 cm (+-1mm), ale také asi cca 20% rozkládacích lístků různých rozměrů,
- materiál: papír, různorodý (dopisní, kancelářský, karton, různé barevnosti),
- gramáž papíru: cca 80-200 g/m²,
- stav lístků a případná poškození: známky letitého používání, zatření po okraji, přeložení, z hlediska bezpečnosti manipulace nutnost individuální ruční práce s lístky,
- míra homogenity obsahu zásevek (zda jsou rozměry lístků, případně druh jejich materiálu jednotné v rámci celé kartotéky): homogenita cca 70%,

- velikost písma na kartotéčním lístku, čitelnost: velikost písma 2–9mm, psáno ručně, pero, tužka, pastelky, čitelnost uspokojivá,
- barevnost: různé barvy inkoustu, černá tužka, pastelky.

Charakteristika digitalizačního pracoviště vhodného pro digitalizaci historické kartotéky typu Kartotéky Augusta Sedláčka:

- digitalizační pracoviště optimalizované pro šetrnou digitalizaci kartotéky (bezkontaktní fotografickou cestou či skenováním, umožňující šetrnou manuální manipulaci s kartotéčnými lístky),
- digitalizační pracoviště a proces umožňující realizaci digitalizace v režimu správy barev (CMS – Color Management System),
- obrazové soubory těchto výstupních parametrů:
 - rozlišení minimálně 400DPI, neinterpolovaně, nezávisle na velikosti kartotéčního lístku,
 - barevnost RGB, barevná hloubka 24bit, formát JPG s minimální kompresí, odpovídající produkční kapacita v závislosti na rozsahu kartotéky a tedy počtu výsledných digitálních obrazů, které je třeba realizovat v určitém termínu.

3.2.2 Transportní storage space pro UC kopie

Transportní storage space slouží k přesunu uživatelských kopií na webové servery pro umístění SW aplikací (pro pracovní prostředí i prezentační prostředí). Pro tyto účely lze využít obecně jakýkoliv vhodný přenosný HDD nebo službu pro přenos velkých objemů dat.

Případné jednotlivé chyby vzniklé při přenosu budou přirozeně detekovány během práce se systémem a opraveny. Takové řešení je optimální s ohledem na výši nákladů na zajištění bezpečného tranportu UC dat.

3.2.3 Pracovní systém pro strukturaci a správu vytvářeného obsahu

Jako pracovní systém je možno zvolit libovolnou vhodně implementovanou či kustomizovanou aplikaci dodávanou jako komerční službu nebo šířenou jako open source. Obě varianty mají své přednosti a nedostatky.

V projektu zpracování kartoték Augusta Sedláčka volíme jako platformu pro pracovní systém kustomizovaný systém Invenio doplněný o potřebné rozšiřující moduly (jak popisujeme níže).

3.2.4 Aplikace pro prezentaci výsledků digitalizace

Pro fulltextové vyhledávání je opět možno využít libovolný vhodný systém, v současnosti jsou doporučitelné systémy založené na vyhledávacím engine Lucene.

Využití jeho nadstavby SOLR jeho implementaci výrazně usnadní.

V projektu zpracování kartoték Augusta Sedláčka volíme jako platformu pro prezentaci systém Gulliver, který kromě vyhledávání přináší i další rozšiřující funkce, které vhodně doplňují vytvořené badatelské prostředí jako celek (jak popisujeme níže).

3.2.5 Systém pro dlouhodobé uchování digitálního obsahu

Pro zajištění dlouhodobého uchování doporučujeme využít média DATA TREASOR DISC (DTD) – jde o média typu DVD+R založená na technologii nahrazující původní organické materiály záznamové vrstvy keramicko-kovovými materiály, které lépe chrání data před vlivy prostředí. Nedochází tak k přirozenému stárnutí záznamové vrstvy, jako u předešlých organických disků.

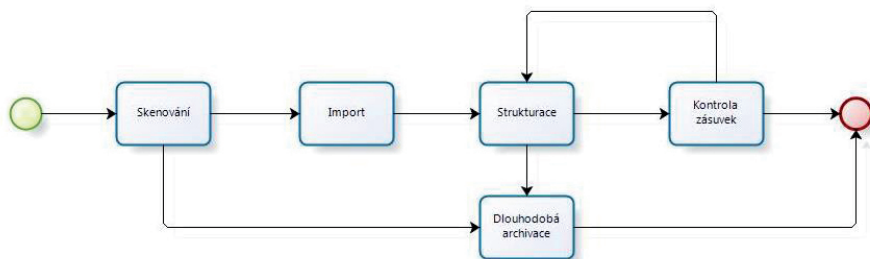
Uložení na DTD představuje bezpečnou, jednoduchou a zejména ekonomicky výhodnou metodu uložení s řadou výhod ve srovnání s možnými způsoby dlouhodobého uchování dat založenými na uložení dat v tzv. bezpečných datových úložištích (HW řešení obsahující disková pole, serverové technologie a další komponenty).

Více uvádíme v samostatné kapitole.

3.3 Přehled hlavních procesů

Jednotlivé velmi rozdílné činnosti při realizaci projektu je potřeba sladit tak, aby se vzájemně co nejméně ovlivňovaly a probíhaly pokud možno nezávisle tak, aby se výrobní proces nikdy nezastavil a to ani v případě možných provozních problémů uvnitř jednotlivých pracovišť nebo konkrétních dílčích procesů. Z toho důvodu rozdělujeme celý projekt na následující *hlavní procesy* a pro každý z nich definujeme jednoznačné vstupy, pracovní postupy (podprocesy) a výstupy. Výstupy jednoho hlavního procesu jsou vstupem procesů navazujících.

Aby se hlavní procesy vzájemně neomezovaly, musí být předchozí proces přiměřeně výkonnější, než procesy navazující. Předcházející procesy tedy produkuje výstup takového objemu, aby byl vždy plný vstupní „zásobník“ navazujícího procesu.

Obr. 5 Zjednodušené schéma souslednosti hlavních procesů

Z toho důvodu je úvodní *proces Skenování* nastaven tak, aby byla práce operátorů co nejjednodušší a vstupy a výstupy dostatečně jednoznačné tak, aby byla zajištěna maximální produktivita.

Navazující *proces Struktura* pak poběží nepřerušovaně. Jeho výstupy jsou průběžně přebírány a zpracovávány v procesech *Prezentace výsledků*.

Podstatnou součástí celého workflow jsou *procesy Dlouhodobého uchování* vznikajících digitálních informací, které navazují jak na *procesy Skenování*, tak na *procesy Struktura*.

Dále v této kapitole uvádíme stručné mírně zobecněné úvodní shrnutí průběhu projektu digitalizace kartotéky z hlediska hlavních procesů a jejich nejdůležitějších podprocesů. Později popíšeme hlavní procesy detailně.

3.3.1 Proces Skenování

Obsluha skeneru zpracuje celou zásuvku, tj. vyrobí sekvenci obrazů a společná metadata pro celou zásuvku. Vyrobí archivní MC na *Data Tresor Disc* a ten založí pro předání do archivu (archivu HUAVČR).

Obsluha skeneru připraví UC variantu zásuvky (data i metadata) na transportní data storage.

V pravidelných intervalech jsou sady UC transportovány a předávány *Administrátorovi systému* pro přepis a strukturu.

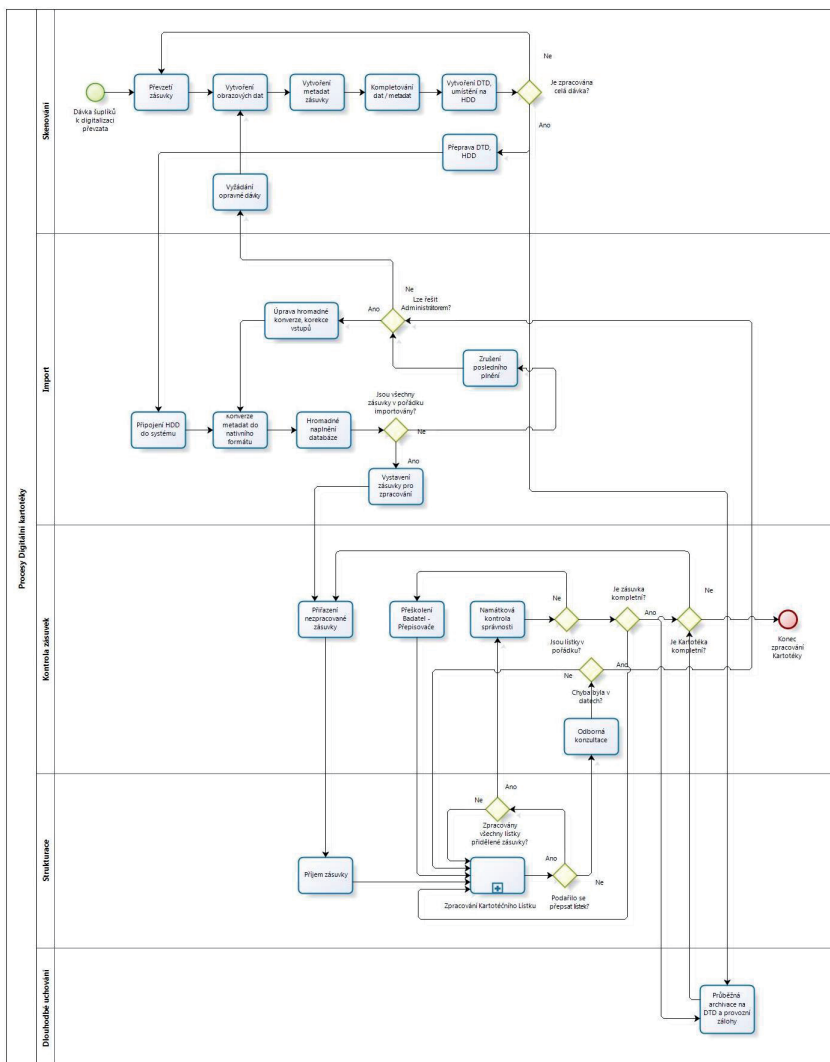
3.3.2 Proces Import

Administrátor systému připojí transportní HDD do systému a vloží UC do systému.

Během vkládání dojde k rozdělení jednotlivých zásuvek na *digitální kartotéční lístky*. Systém při importu vytváří nutná metadata a udržuje mimo jiné informace o příslušnosti lístků do zásuvek. Výsledkem je systém naplněný záznamy

typu dokumentů *Kartotéční lístek*, které jsou organizovány do *Zásuvek*, které jsou součástí souhrnné kolekce *Obraz kartotéky*.

Během importu jsou do systému umístěna i obrazová data UC – 1 *Kartotéční lístek* odkazuje na 2 po sobě jdoucí obrazy, jak byly uvedeny ve strukturálních metadatech.

Obr. 6 Schéma/procesní diagram v detailu

3.3.3 Proces Strukturace

Do systému se přihlásí *Editor* a přiřazuje odpovědné *Strukturátory* k jednotlivým zásuvkám.

Strukturátoři zpracovávají postupně jednotlivé *Kartotéční lístky* ze „svých“ Zásuvek a na základě informací v obrazech lístků tvoří *Kartotéční záznamy* a to ve dvou fázích:

Strukturátor nejprve přiřazuje záznamu obrazy všech relevantních lístků (jeden záznam může tvořit více za sebou jdoucích lístků), vkládá textové informacemi uvedené v obrazech jednotlivých relevantních lístků.

Dostatečně zaškolený *Strukturátor* pracuje víceméně mechanicky a rutinně, neprovádí v souvislosti se *strukturací* výzkum, ale přenáší (přepisuje a strukturuje) psanou informaci z obrazu do elektronické formy – do položek předem definované struktury záznamu. Kromě toho nastavuje definované příznakové informace, jako je například orientace navázaného obrazu apod.

Pozn.: pojmy „mechanicky“ a „rutinně“ jsou relativní vzhledem k náročnosti následného procesu Tvorby ontologií. I *Strukturátor* by měl být přiměřeně obeznámen s obsahem kartotéky a v zásadě se jedná o činnost vyžadující určité odborné znalosti. V konkrétním případě kartoték Augusta Sedláčka se předpokládá, že *Strukturátoři* se budou rekrutovat přinejmenším z řad studentstva příbuzných humanitních oborů apod.

Strukturátor zpracovává vždy jednu digitální zásuvku postupně od prvního až k poslednímu lístku. Pokud výjimečně nelze strukturovat kompletní informaci uvedenou na lístku, je takový lístek označen jako neúplně zpracovaný, takže lze plynule pokračovat v práci (mechanismus zpracování neúplně přepsaných lístků je popsán detailně v relevantní kapitole).

Po zpracování celé zásuvky je tato zásuvka opatřen příznakem „Hotovo“ a dále připravena/odsouhlasena *Editorem* jako vstup do procesu *Kontroly* zásuvek či *Tvorby* ontologií.

3.3.4 Proces Kontrola zásuvek

Kontrola či doplnění zásuvek se v rutinním provozu bude provádět jen v případě těch *Zásuvek*, kde existují neúplně přepsané *Kartotéční lístky*. Zásuvku ke kontrole přiřadí *Editor* v systému jinému (zkušenějšímu) *Strukturátorovi* nebo *Badateli*. Ten dokončí proces *Strukturace*, tak jak je popsáno výše. Proces *Kontroly* a doplnění se případně opakuje, pokud je to potřeba.

3.3.5 Proces Prezentace výsledků

Výsledky procesu *Strukturace* lze průběžně v reálném čase zpracovávat za účelem zpřístupnění: informační obsah každého *Kartotéčního záznamu* je mapován do definovaných položek, nad kterými je možno fulltextově vyhledávat.

Řešení umožní fulltextové hledání v jednotlivých položkách různých typů (slova, fráze, datace, čísla, rozsahy apod.), zpřístupnění rejstříků položek, kombinování více položek do jednoho dotazu, postupné zpřesňování/rozšiřování výsledků vyhledávání v sekvenci dotazů apod.

Samotný proces *Prezentace* výsledků by měl mít z hlediska obsluhy triviální průběh, protože předání a zpracování *Kartotéčních záznamů* bude optimálně konfigurováno jako plně automatický proces, případně poloautomatický proces prováděný *Administrátorem systému*.

Výsledkem vyhledávání je kartotéční záznam či seznam kartotéčních záznamů s odkazem na kartotéční lístky (obrazy).

3.4 Tvorba nového informačního obsahu

Nový informační obsah kartoték vzniká převodem údajů uvedených na papírových kartotéčních lístcích do elektronické podoby v procesech *Strukturování*. Pokud jsou údaje z kartotéčních záznamů převedeny správným způsobem, možnosti využívání digitalizované kartotéky se radikálně rozšíří. Původní možnosti badatelů, které u kartoték převážně spočívaly v jednohlediskovém přístupu – mohli hledat buď pouze podle abecedně řazených záhlaví nebo podle chronologických údajů, případně podle nějakého druhu systematického třídění – jsou po digitalizaci a převodu záznamů do strojově čitelné podoby rozmnoženy díky indexování jednotlivých obsahových položek. Procesu *Strukturování* samozřejmě předchází analýza obsahu digitalizované kartotéky.

3.4.1 Úvodní analýza

Analýza, která probíhá před zpracováním kartotéky, respektive před převodem digitálních obrazů jednotlivých kartotéčních lístků do digitálně čitelné podoby, spočívá v rozboru jednotlivých typů obsahových a formálních informací uvedených na lístcích. Nejen to – její součástí je zároveň i popis způsobů, jimiž bylo k původní papírové kartotéce badatelsky přistupováno. V rámci analýzy jsou definována také rizika převodu kartotéčních záznamů do elektronicky prohledatelné podoby a možnosti jejich řešení.

Na základě tohoto úvodního rozboru jsou následně vybírány vhodné formáty pro zápis údajů tak, aby co nejvíce vyhovovaly budoucím potřebám zpracovatelů a uživatelů kartotéky. Znamená to zvolit nejvhodnější z dostupných formátů pro samotný převod textů z kartiček, či vytvořit vlastní, pokud žádný užívaný formát není dostatečně vyhovující.

Volba existujícího formátu nebo příprava vlastního formátu úzce souvisí s další analýzou, která se zabývá budoucím badatelským prostředím. Dosaďadní způsob prohledávání kartotéky je obvykle potřeba doplnit o nové možnosti, které převod do elektronické podoby nabízí, jakými jsou např. fulltextové vyhledávání, vyhledávání v jednotlivých indexovaných položkách s ohledem na typ údajů, které jsou v nich zachyceny (slova, fráze, čísla, chronologické údaje aj).

Výsledná digitalizovaná kartotéka se pak může stát nejen zdrojem informací, ale zároveň i platformou, díky které mohou vznikat nové badatelské záměry. Podporou pro ně bude virtuální badatelské prostředí, v němž uživatelé kartotéky na základě vyhledaných informací budou moci sdílet, rozpracovávat a publikovat svá zjištění.

Úvodní analýza pramene (kartoték Augusta Sedláčka) proběhla v rané fázi příprav projektu.

3.4.2 Formáty pro uložení nového informačního obsahu

Při volbě formátu, ve kterém bude uložen strojově čitelný informační obsah digitalizované kartotéky, je třeba zohlednit jak obsah, tak způsob původního zápisu údajů na kartotéčních lístcích. U humanitních oborů lze očekávat, že lístkové kartotéky budou obsahovat především informace o osobách, událostech, místech, vysvětlení odborných termínů či jejich zařazení do oborové systematiky, chronologické údaje, odkazy na zdroje informací, odkazy na odbornou literaturu apod. Řazení záznamů obsahujících tyto typy údajů bývá abecední – dle zvoleného záhlaví, či systematické – v případě využití oborového systematického třídění.

Tato metodika vznikala při digitalizaci prosopografické kartotéky, a tudíž v ní jsou nejlépe rozpracovány údaje, které jsou pro prosopografii důležité – osobní, rodinná a rodová jména, místní názvy, chronologické údaje a informace

o událostech spojených se všemi předchozími údaji. S ohledem na tuto situaci a zároveň s ohledem na technické parametry převodu kartotéky do elektronické podoby včetně její budoucí prezentace, doporučujeme pro tyto typy kartoték využít existující formát, který podle našeho názoru odpovídá požadavkům na zpracování a zveřejnění dat. Jedná se o mezinárodní formát MARC21, který je určen pro zápis, prezentaci a výměnu záznamů bibliografických, autoritních a klasifikačních, záznamů knihovních jednotek a komunitních informací ve strojem čitelné podobě.

Tento formát je využíván nejčastěji pro zpracování knihovních fondů. V části určené pro popis autoritních záznamů je ovšem možné zachytit i všechny potřebné informace, které se nacházejí v prosopografických kartotékách. Autoritní záznamy zachycující jednotlivé entity identifikované v záznamech (osoby, místa, události) je možné zapsat v podstatě bez významnějších odchylek od pravidel pro zápis do MARC21. Autority dle svého principu umožňují zachytit nejen formu jména či místního názvu uvedenou v záhlaví, ale zároveň odkázat další varianty jejich zápisu, ať už jazykové nebo chronologické, včetně různých forem transliterace nebo transkripce. Zároveň je možné tyto záznamy pomocí vazebních polí propojit s dalšími, souvisejícími autoritními záznamy a u každé z vazeb definovat ontologické instance. Výsledné autoritní záznamy tedy bude možné včlenit i do existujících databází autorit (Národní autority České republiky, Muzejní autority apod.).

I při uvažování o způsobu zachycení původního kartotéčního záznamu a na něj navázaných digitálních obrazů jednotlivých stran kartotéčních lístků jsme se rozhodli využít stejnou strukturu jako pro autoritní záznamy. Pro identifikaci záhlaví obou typů záznamů (topografický záznam, genealogický záznam) jsme využili klasické pole pro záhlaví v MARC21 (151) i tzv. národní pole (190) a ostatní údaje jsme obvyklým způsobem zapisovali do poznámkových či odkazových polí. Podrobné vysvětlení k jednotlivým typům záznamů a informacím do nich zapisovaným uvádíme v následujících kapitolách.

4. Proces skenování

4.1 Příprava kartotéky ke zpracování

Prvním podprocesem procesu skenování je příprava kartotéky ke zpracování: vytvořena je mapa kartotéky. Tento krok je klíčový pro zajištění bezpečného navrácení zpracovávané kartotéky do původního stavu, zejména pokud snímací proces neprobíhá přímo v místě umístění kartotéky.

Mapu vytvoříme tímto způsobem:

- 1) jednotlivé samostatné skříně opatříme jednoznačným kódem
- 2) jednotlivé zásuvky označíme alfanumerickým kódem tvořeným třemi částmi
 - a. první část: kód skříně, do které zásuvka patří
 - b. druhá část: číselné označení řady,
 - c. třetí část: znakové označení sloupce

Skřín 2 = B					Skřín 1 = A					Skřín 5 = E					Skřín 4 = D				
Šlechta 2/3 (číslo skříně 150)					Šlechta 1/3 (číslo skříně 149)					Česká topografie 2/3 (číslo skříně 148)					Česká topografie 1/3 (číslo skříně 147)				
B01A	B01B	B01C	B01D	B01E	A01A	A01B	A01C	A01D	A01E	E01A	E01B	E01C	E01D	E01E	D01A	D01B	D01C	D01D	D01E
B02A	B02B	B02C	B02D	B02E	A02A	A02B	A02C	A02D	A02E	E02A	E02B	E02C	E02D	E02E	D02A	D02B	D02C	D02D	D02E
B03A	B03B	B03C	B03D	B03E	A03A	A03B	A03C	A03D	A03E	E03A	E03B	E03C	E03D	E03E	D03A	D03B	D03C	D03D	D03E
B04A	B04B	B04C	B04D	B04E	A04A	A04B	A04C	A04D	A04E	E04A	E04B	E04C	E04D	E04E	D04A	D04B	D04C	D04D	D04E
B05A	B05B	B05C	B05D	B05E	A05A	A05B	A05C	A05D	A05E	E05A	E05B	E05C	E05D	E05E	D05A	D05B	D05C	D05D	D05E
B06A	B06B	B06C	B06D	B06E	A06A	A06B	A06C	A06D	A06E	E06A	E06B	E06C	E06D	E06E	D06A	D06B	D06C	D06D	D06E
B07A	B07B	B07C	B07D	B07E	A07A	A07B	A07C	A07D	A07E	E07A	E07B	E07C	E07D	E07E	D07A	D07B	D07C	D07D	D07E
B08A	B08B	B08C	B08D	B08E	A08A	A08B	A08C	A08D	A08E	E08A	E08B	E08C	E08D	E08E	D08A	D08B	D08C	D08D	D08E
B09A	B09B	B09C	B09D	B09E	A09A	A09B	A09C	A09D	A09E	E09A	E09B	E09C	E09D	E09E	D09A	D09B	D09C	D09D	D09E
B10A	B10B	B10C	B10D	B10E	A10A	A10B	A10C	A10D	A10E	E10A	E10B	E10C	E10D	E10E	D10A	D10B	D10C	D10D	D10E

Obr. 7 Ukázka části mapy kartoték Augusta Sedláčka

Identifikační číslo zásuvky v případě kartoték Augusta Sedláčka je utvořeno ve tvaru AnnB

kde	A	identifikátor skříně	od A do X
	nn	číslo řady	od 00 do 99 (?) počínaje horní řadou
	B	identifikátor sloupce	od A do H (?) počínaje vlevo

Do jednotlivých zásuvek je vložena na první pozici *dočasná identifikační kartička*: barevný lístek s identifikačním číslem zásuvky. Kartička má stejné rozměry jako ostatní kartotéční lístky a je součástí zásuvky po celou dobu zpracovávání kartotéky. Tím je jednoduše zajištěno, že zásuvky lze po zpracování vrátit do správné skříně a na původní pozici.

Jednotlivé fyzické dokumenty-zásuvky jsou distribuovány v dávkách na místo, kde probíhá snímání proces. Dávky jsou stanoveny optimálně dle produktivity digitalizačního pracoviště. Po zpracování dokumentů jsou zásuvky vráceny na původní místo a zařazeny zpět do kartotéky.

Dočasná identifikační kartička se neskenuje. Protože je identifikace zásuvky součástí názvů obrazových souborů, je automaticky součástí metadat a z nich je možno kdykoliv v budoucnu rekonstruovat mapu, a tedy přesnou podobu kartotéky.

Před snímáním dané zásuvky proběhne spočítání kartiček a údaj o celkovém počtu kartiček je zapsán na *Dočasnou identifikační kartičku*.

Pozn.: Pokud to rozsah kartotéky dovoluje, lze mapu ve formě elektronické tabulky využívat pro jednoduché sledování průběhu zpracování kartotéky.

4.2 Postup skenování – příprava pracoviště

Součástí přípravy je také nastavení parametrů výstupů digitalizačního pracoviště. To provádí Vedoucí digitalizačního pracoviště v součinnosti s Vedoucím projektu a Odborným garantem. Nastavení parametrů se odvíjí od povahy digitalizačního zařízení. Jedná se zejména o určení dostatečného snímání rozlišení (tak aby byl s rezervou zaznamenán informační obsah předlohy – kartičky), obvykle min. 300DPI.

4.3 Postup skenování – snímání proces

Základní zpracovávanou jednotkou kartotéky je jedna fyzická zásuvka. Ta se skládá z kartotéčních lístků. Analogickou situaci lze pozorovat v oblasti digitalizace knižních sbírek, kdy základní zpracovávanou jednotkou je kniha, která se skládá z jednotlivých listů. Výhodu aplikace tohoto přístupu lze spatřovat

v tom, že know-how z oblasti zpracování klasických knižních dokumentů (v dnešní době dostupné) je aplikovatelné i v oblasti digitalizace kartoték.

V předcházejících kapitolách bylo uvedeno, že proces *Skenování* má být co nejjednodušší a vstupy a výstupy maximálně jednoznačné – v praxi je toho dosaženo tak, že pracovní postup operátora skeneru neobsahuje žádné rozhodovací procesy a pracovník se řídí těmito jednoduchými pravidly:

- operátor zpracovává vždy jen jednu zásuvku,
- jedna zásuvka = jeden dokument,
- operátor fotografuje lístek za lístkem (elementární součásti dokumentu), a to vždy přední i zadní stranu, bez ohledu na obsah zadní strany,
- jména obrazových souborů tvoří vzestupnou řadu,
- ořez digitálního obrazu je veden vně okraje kartičky
- vyskytje-li se složený lístek, je rozložen a je snímán se stejným nastavením zařízení, ořez je opět veden vně okraje kartičky (to je relevantní pro proces snímání bezkontaktní metodou),
- po zpracování všech lístků zásuvky provede základní kontrolu porovnáním počtu pořízených obrazových souborů s počtem lístků uvedeným na *dočasné identifikační kartičce*,
 - pokud nedojde k rozporu, zakončí zpracování zásuvky,
 - pokud dojde k rozporu, vyhledá chybu a napraví ji.

Veškeré rozhodování a postupy vyžadující byť elementární odborné znalosti provádí později *Strukturátor* v návazném procesu *Strukturace*. Operátor skeneru tedy například výslovně neřeší:

- orientaci lístků (zpracuje lístek orientovaný tak, jak je umístěn v zásuvce),
- kompletování lístků do záznamů (v případě vícelístkových záznamů).

Vynechání či zařazení těchto činností do snímacího procesu v případě některých kartoték může mít minimální vliv na produktivitu a správnost výstupů – tam lze uvažovat o jejich zařazení do procesu *Skenování*. Posuzovat je potřeba řadu aspektů – záleží především na rozsahu kartotéky a uvažované četnosti speciálních úkonů. Vzhledem k tomu že digitalizace má být co nejméně náročná na lidské, časové a finanční zdroje, je lepší ponechat nápravu chyb až na následující fáze, které jsou z principu pomalejší a mají obvykle volnější termíny, neboť se jedná často o odborné či dokonce badatelské činnosti – zařazení shora uvedených speciálních úkonů do jejich work-flow dané procesy nezatíží.

U speciálních kartoték je potřeba pamatovat na to, že operátor skeneru nemusí být schopen činit bezchybná rozhodnutí (mohou být vyžadovány alespoň elementární odborné znalosti *Strukturátorů* – viz v následujících kapitolách).

Konečně shora uvedený postup má kromě zvýšení produktivity na maximum i tu výhodu, že v pořízených datech a metadatech (i ta budou archivována) je absolutně přesně zachycen stav kartotéky v okamžiku zpracování.

V případě kartoték Augusta Sedláčka je žádoucí optimalizace stavu a obsahu kartotéky (vč. otáčení obrazů, kompletace) součástí procesu tvorby nových dat a metadat v návazných procesech *Strukturace*.

4.4 Postup skenování – detekce chyb a opravné procesy

Při realizaci tohoto elementárního podprocesu je vyloučen vznik kritické chyby, která by způsobila odstávku celého systému. Jediný výjimečný typ chyby, ke které může dojít, je kombinace vynechání kartičky a současně dvojité vyfotografování kartičky jiné či podobný typ dvojchyby (či vícechyby).

Tento druh spíše velmi vzácné chyby by byl následně bezpečně odhalen *Strukturátorem* během procesu *Strukturace*. Vzhledem k tomu, že i *Strukturátor* zpracovává kompletní zásuvku předtím, než výsledek jeho práce poslouží jako vstup do dalších procesů (o povolení vstupu do dalších procesů rozhoduje Editor), nemůže případný výskyt tohoto druhu chyby ovlivnit navazující procesy. Pokud by se chyba skutečně vyskytla, řešila by se vytvořením chybějícího obrazu takto: expedicí celé zásuvky a zpracováním daného kartotéčního lístku (což je nejbezpečnější pracovní postup s ohledem na uvedení fyzické kartotéky do původního stavu).

4.5 Výstupy digitalizace

Výstupem digitalizace jsou digitální dokumenty-zásuvky. Ty jsou finálně připraveny až bezprostředně před předáním výstupů digitalizace. Operátor tvorby digitálních dokumentů přebírá ze skenovacího pracoviště adresáře s archivními obrazovými soubory a zpracuje je do tvaru, ve kterém opustí proces Skenování.

Přípravovány musí být vždy dvě varianty výstupů: Master Copy (MC) a User Copy (UC). MC je určena k dlouhodobému uložení, UC slouží k jakékoliv další práci (badatelům při Strukturaci, koncovým uživatelům při Presentaci

výsledků). MC je ukládána v maximální možné kvalitě a pro tvorbu dokumentů MC platí takové zásady, aby bylo kdykoliv v budoucnu možno provádnout dávkové konverze do nových UC jako případnou reakci na vývoj IT technologií (více o dlouhodobém uložení v příslušné kapitole níže).

Podproces Finalizace digitálních zásuvek se skládá z těchto kroků:

- vygenerování domluvených *uživatelských kvalitativních hladin z původních skenů* (je-li obsah kartotéky homogenní z hlediska rozměrů kartiček, nastavují se parametry kvalitativních hladin jednorázově během fáze přípravy skenování),
- přejmenování obrazových souborů tak, aby jméno souboru neslo informaci o zásuvce, ze které lístek pocházel,
- vygenerování strukturálních metadat – v našem případě je dostatečný prostý seznam obrazových souborů (informaci o původní lokaci lístku nese název obrazového souboru),
- vytvoření elementárních popisných metadat – v našem případě je dostatečný identifikátor původní zásuvky odečtený z *dočasné identifikační kartičky* (další popisné informace vzniknou až během *Strukturace*),
- kontrola konzistence výsledné *digitální zásuvky*,
- příprava MC k dlouhodobému uložení,
- průběžné shromažďování UC k předání.

Tyto kroky probíhají v parametrizovatelných dávkách, které jsou spouštěny zvlášť pro jednotlivé zásuvky. K automatizaci procesů jsou používány vhodné nástroje, které zajistí hromadné přeměrování, generování odvozených obrazů pro UC, kopírování apod.

Výsledkem jsou MC a UC, které obsahují:

- obrazové soubory nejvyšší (MC) kvalitativní hladiny a jedné či více uživatelských kvalitativních hladin (UC), pro danou kvalitu vždy 2 soubory pro každý lístek (zvlášť snímek přední a zadní strany),
- 1 soubor s metadaty popisnými a strukturálními,
- 1 soubor s technickými metadaty o procesu snímání.

4.5.1 Formáty dat a metadat

V případě výstupů procesu Skenování v projektu Sedláčka se při volbě formátů dat a metadat řídíme požadavky národního programu digitalizace VISK 6. Obecně lze samozřejmě s ohledem na specifika zpracovávané kartotéky volit mezi různými vhodnými dlouhodobě životnými standardy.

Výhodou adaptace pravidel VISK 6 je fakt, že jde o existující, ověřenou a dobře dokumentovanou metodiku, kterou mohou aplikovat různí producenti dat (digitalizační pracoviště). To zásadně zvyšuje interoperabilitu – lze například uvažovat o budoucí spolupráci více digitalizačních pracovišť, které zpracovávají tematicky příbuzné kartotéky apod.

4.5.1.1 Metadata

V detailu základ převzat z VISK 6 o metadatach, včetně metadat technických a prezervačních.

4.5.2 Předávání výstupů

Archivní MC je dále zpracována v souladu s pravidly a postupy uváděnými v kapitole Udržitelný model dlouhodobého uložení.

Předávání UC k dalšímu zpracování, tak aby mohl být vstupem procesu Struktura, probíhá v pravidelných dávkách. UC jsou shromažďovány v určeném přenositelném datovém úložišti a to je v domluvené periodě předáváno (fyzicky) *Administrátorovi systému pro přepis a strukturaci*.

Tím končí proces skenování.

5. Proces Strukturace a proces Kontrola

Procesy *Strukturace* a kontroly kartiček jsou detailně zachyceny v souhrnném stavovém diagramu (Obr. 6). Součástí procesů je přiřazování nezpracovaných zásuvek supervizorem jednotlivým pověřeným *Strukturátorům*.

Strukturátoři pracují v systému a procházejí jednotlivé lístky v jim přidělených zásuvkách a strukturují informace odečtené z lístků do připravených formulářů. Tím, že každý *Strukturátor* je zodpovědný za přepsání jednotlivých zásuvek, lze efektivně zajistit kontrolu kvality a sledovat průběh prací. Systém zároveň Supervizorům umožňuje generovat statistiky výkonnosti jednotlivých *Strukturátorů* a řídit jejich práci.

Při řízení workflow systém pracuje s třemi příznaky stavu kartiček:

- nepřepsané
- na kontrolu
- přepsané

Stav zpracování celé zásuvky je odvozen od stavů v nich označených lístků a podle něj je řízeno celé workflow.

Strukturátor má přehled o množství přidělených zásuvek a kartiček a kdykoliv může plynule pokračovat v přerušené práci skokem na první nepřepsaný lístek dané zásuvky.

Označí-li *Strukturátor* během práce v systému libovolný lístek stavem Na kontrolu, generuje systém v supervizorském rozhraní žádost o kontrolu kartičky Supervizorem a ten poskytne potřebnou odbornou kontrolu.

Podobně, provádí-li Supervizor namátkovou kontrolu práce *Strukturátorů*, může u chybně zpracované kartičky nastavit příznak na „nepřepsané“, čímž je daný lístek opět nabízen *Strukturátorovi* ke zpracování.

Všechny lístky označené v systému jako přepsané, jsou předávány na import do Prezentačního systému.

6. Proces Prezentace výsledků

6.1 Implementace a provoz

Implementace pro každý případ se bude vždy řídit zvolenou platformou a v závislosti na zvolené realizační cestě.

Schéma (Obr. 6) popisuje způsob implementace digitální formy kartoték Augusta Sedláčka do on-line prostředí v návaznosti na pracovní prostředí *Strukturátorů*, včetně zobrazení odpovídajících procesů.

6.2 Volba platformy pro vyhledávání

Při prezentaci digitální formy kartotéky on-line je nutno zajistit efektivní vyhledávání. V současné době je volba stroje (engine) pro konvenční fulltextové vyhledávání poměrně jednoduchá – má smysl volit jednu z následujících cest založenou na vyhledávacím engine *Lucene*:

1. Využít přímo engine *Lucene* [<http://lucene.apache.org/>] zapojený do nově vytvořené platformy či konkrétní aplikace. Jde o nejnáročnější řešení, avšak s maximální volností při sestavování konkrétní aplikace. S ohledem na náročnost vývoje je vhodné pro SW firmy, nikoliv pro samotné vlastníky kartoték.
2. Využít vyhledávací platformu SOLR [<http://lucene.apache.org/solr/>] zapojenou do nově vytvořené konkrétní aplikace. Tato cesta může být schůdná i pro běžné správce kartotéky – za předpokladu, že zaměstnává odpovídající odborníky (programátory, analytiky). Poskytuje maximální volnost při tvorbě aplikace.
3. Využít hotové řešení kustomizované pro potřeby konkrétní kartotéky. Tato cesta nejméně zatíží správce kartotéky, protože minimalizuje nároky na lidské zdroje a s nimi související náklady. Vybírat lze z řady komerčních řešení, případně řešení *open source* – za všechny možno doporučit například vufind [<http://vufind-org.github.io/vufind/>]

6.3 Specifické požadavky správce kartotéky

Řešení plně využívající možností Lucene/SOLR uspokojí potřeby uživatelů v oblasti vyhledávání (při správné implementaci).

Je však třeba mít na paměti, že kartotéka je specifickým badatelským nástrojem. Proto jsme podle našich zkušeností s prosopografickou kartotékou Augusta Sedláčka identifikovali několik zásadních funkcí, kterými by její digitální forma měla disponovat, aby uspokojila potřeby badatelské komunity.

6.3.1 Struktura kartotéky

Jeden záznam v kartotéce je tvořen informací z jednoho nebo více průběžných kartotéčních lístků. Metadata záznamů musí umožnit sestavení záznamů do formy původní fyzické kartotéky (tj. v metadatach jsou obsaženy informace o příslušnosti do zásuvek a lístků).

6.3.2 Kontextové odkazy

V maximální možné míře je potřeba provazovat jednotlivé záznamy pomocí kontextových odkazů, aby cesta k ucelené informaci o entitě, která je předmětem zájmu badatele (místo, osoba, událost apod.), byla co nejkratší.

6.3.3 Označování lístků

Pro potřebu systematické práce je vhodné umožnit uživateli označování záznamů příznaky (barevnými příznaky nebo tagy). K označeným záznamům pak umožnit snadný přístup.

6.3.4 Současné zobrazení

Umožnit uživateli současně zobrazovat vybrané záznamy nebo lístky, a tak umožnit například porovnávání lístků či hledání souvislostí.

6.3.5 Vytváření virtuálních zásuvek

Využít možností, které nabízí virtuální prostředí, a umožnit uživateli vybírat záznamy a seskupovat je do tematických pojmenovaných virtuálních zásuvek.

6.3.6 Poznámkový aparát

Umožnit uživateli připojovat osobní strukturované poznámky k jednotlivým lístkům ve virtuálních zásuvkách (případně k celým zásuvkám).

6.3.7 Vytváření rešerší

Umožnit provádět rešerše pomocí sekvencí dotazů a postupného zpřesňování či rozšiřování výsledků vyhledání.

6.3.8 Uložení a sdílení rešerší

Umožnit ukládat rešerše a snadno je opakovat.

6.3.9 Sdílení a persistentní odkazy

Umožnit přímý přístup na jednotlivé záznamy pomocí persistentních identifikátorů a sdílení uživateli vytvořeného obsahu a jejich rešerší s ostatními uživateli.

7. Metodické pokyny pro Strukturaci

7.1 Typy informací

Lístkové kartotéky vznikaly jako pomůcky k badatelské práci. Jejich obsahem jsou stručné záznamy (excerpta), které tvůrci kartoték potřebovali jako podklad pro tvorbu svých odborných publikací a jiných děl.

Na jednotlivých lístcích nejsou zachyceny pouze obsahové informace – v případě kartoték Augusta Sedláčka se jedná o údaje typu KDO, kde, kdy, co dělal pro genealogickou část kartotéky a KDE, kdo, kdy, co dělal pro topografickou část kartotéky. I sama forma zápisu, použité písmo a jeho směr či typ, případně také barva, velikost a materiál lístku mohou mít svou vlastní vypovídací hodnotu. Tyto formální znaky mohou v kartotékách sloužit i jako jednoduchá mechanická pomůcka při vyhledávání.

Kromě toho lístky samy o sobě obsahují další informace, které nemusí být ani obsahově ani formálně relevantní pro danou kartotéku. Jako příklad je možné u Sedláčkových kartoték uvést používání kartiček vytvořených z rozstříhaných studentských písemných prací, které nebyly na rubu popsány. U jiné kartotéky může mít i tento, pro samotnou kartotéku irelevantní obsah, svou vypovídací hodnotu. O těchto aspektech a mnohých dalších pojednávají následující podkapitoly.

I. Formální identifikace

V rámci formální identifikace je zapotřebí ověřovat, zda každý samostatný kartotéční lístek obsahuje také samostatný záznam, či zda se jeden záznam může skládat z několika na sebe navazujících či přímo spojených lístků. Tato skutečnost následně ovlivňuje způsob zpracování informací v záznamech (přepis či strukturování).

Pro samotnou fyzickou digitalizaci je důležitý rozměr lístků. Ten ale zároveň může naznačovat i další, formálně-obsahové informace, např. je možné, že lístky odlišné velikosti zároveň obsahují odlišné typy informací. V případě digitalizace Sedláčkových kartoték tato charakteristika lístků není vypovídající.

Znamená pouze to, že na větším či složeném lístku je uvedeno více informací, nikoli jiný druh informací.

Dalším formálním údajem je způsob natočení naskenovaného lístku. Vzhledem k tomu, že kartotéka je digitalizována přesně v takovém stavu, ve kterém se fyzicky nachází, není možné a ani žádoucí lístky při skenování otáčet. Informace o způsobu natočení lístků je ovšem velmi významná pro prezentaci digitalizované kartotéky, a proto je při převodu obsahu zapsaného na lístcích v procesu Strukturování uváděna u každého naskenovaného obrazu. Pak je možné docílit komfortního prohlížení v digitální verzi kartotéky bez nutnosti otáčení obrazů, které byly původně „nohama vzhůru“.

Pro zpracování záznamů a zároveň prohlížení kartotéčných záznamů je zapotřebí také identifikovat, zda text na lístcích pokračuje z lícové na rubovou stranu a zda pokračuje způsobem obvyklým. U kartoték Augusta Sedláčka jsme se setkali také s případy, že na některé kartotéční lístky byly nalepeny články vystřižené z novin, které byly delší než použitá kartička. Články byly u pravého konce lícové strany zahnuty a přilepeny i na rubovou stranu kartičky. Tato situace, pokud by nebyla zohledněna při zpracování, by byla velmi nepříjemná při listování a čtení digitalizovaných obrázků. Jedním z možných řešení při vizualizaci je např. zobrazování obou stran takových lístků najednou.

V neposlední řadě je třeba identifikovat existenci či neexistenci grafických prvků na kartotéčním lístku. U prosopografických kartoték se nejčastěji se jedná o heraldická vyobrazení (erby a znaky) či plánky a situační nákresy. Po identifikaci takového zobrazení na lístku je možné zvolit např. odlišný způsob přepisu či strukturování patřičného záznamu nebo výsledky převodu zobrazovat jiným způsobem při prezentaci dat.

Je samozřejmé, že v každé lístkové kartotéce mohou mít záznamy mnohé další formální identifikátory, které je třeba při převodu do elektronické podoby analyzovat a zpracovat vhodným způsobem.

II. Obsahová identifikace

Při obsahové identifikaci je třeba vycházet z typu kartotéky, jejího účelu a případného rozdělení na různé druhy kartotéčných záznamů. Prosopografické kartotéky obsahují záznamy s informacemi o osobách, místech, datech a událostech s oněmi osobami, místy a daty spojenými. Jednotlivým typům informací se budeme věnovat níže.

V kartotékách Augusta Sedláčka, které byly v rámci tohoto projektu digitalizovány, lze nalézt dva základní typy záhlaví – jmenná (osobní, rodinná a rodová jména) a geografická (místní názvy).

a. Osobní, rodinná a rodová jména

Osobní, rodinná a rodová jména se v prosopografických kartotékách nacházejí ve dvou rozdílných obsahových úrovních. V prvním případě – u jmenných kartoték – tvoří záhlaví kartotéčního záznamu. Zde bývají uvedena v relativně standardizované podobě, a to v takové, která byla kodifikována nebo alespoň uznána jako obecný úzus v době vzniku kartotéky.

Kromě toho se vyskytují také v dalších částech záznamu, kde jejich standardizace již nebyla bezpodmínečně zapotřebí. Jména zde najdeme v různých jazykových a chronologických variantách, včetně tvarů vyskloňovaných či různě transliterovaných. Samozřejmě musíme počítat s běžnou chybovostí při samotném zápisu na kartotéční lístky.

b. Místní názvy (toponyma)

Stejně jako osobní jména mohou být i topografické názvy v prosopografických kartotékách zároveň záhlavími tj. jsou uváděna ve tvaru, který byl v době vzniku kartotéky oficiálním názvem daného místa. I v těchto záznamech se setkáváme v textu s variantami zápisu místního jména, jak byly charakterizovány u osobních, rodinných a rodových jmen (jazykové a chronologické varianty, vyskloňované názvy, různé transliterace, běžné chyby v zápisu).

c. Chronologické údaje

V prosopografických kartotékách nebývají chronologické údaje zapisovány samostatně jako záhlaví, pokud nebylo třeba v rámci kartotéky sestavit časovou osu. Často jsou uváděny jako zpřesnění termínu v záhlaví (osobního, rodinného či rodového jména, případně místního názvu) nebo jako doplňující informace k údajům o dalších jménech, místních názvech či událostech uvedených na kartotéčních lístcích.

Způsob zápisu se liší podle přístupu tvůrce kartotéky – bývají uvedeny roky ve formě čtyřmístné arabské datace, někdy je možné se setkat s podrobným datem či zápisem datace podle církevních svátků.

d. Vztahy

Jako zpřesňující informace k údajům v záhlaví a dalším významným částem záznamu nejsou uváděny pouze chronologické údaje, ale často i informace o vzájemných vztazích mezi popisovanými osobami, rodinami a rody. Jedná se na jedné straně o genealogické údaje (viz níže) a na druhé straně o informace vztahující se k popisovaným událostem. Při zpracovávání kartoték musíme počítat s tím, že vznikaly jako jedinečná díla bez povinně dodržovaných pravidel zápisu. Proto se tyto informace o vztazích mezi osobami či o vztazích k událostem nemusí vyskytovat v každém záznamu a také nebývají zaznamenávány vždy stejným způsobem.

e. Genealogické údaje

Zachycují pokrevní a příbuzenské vztahy mezi popisovanými osobami (např. otec, matka, syn, dcera). V prosopografických kartotékách bývají uváděny genealogické informace často, nezděřídka se na lístcích setkáváme i s genealogickými vyobrazeními, jako jsou rodokmeny či rozrody.

f. Události

Součástí informací v prosopografických kartotéčních záznamech jsou i popisy událostí, které se vztahují k určitému místu a datu a jejichž účastníky jsou osoby uvedené na lístku. U těchto údajů jsou často definovány vztahové informace, a to ve formě rolí jednotlivých účastníků v dané události (např. ženich, nevěsta, svědek, obviněný, prodávající, kupující, dědic). Zároveň mohou být v rámci popisu zmiňovány i vztahy pokrevní a příbuzenské (syn předal část dědictví po zemřelém otci své tetě apod.)

g. Heraldické údaje

Mezi doplňující informace k osobním, rodinným a rodovým jménům či místním názvům v prosopografických kartotékách patří i heraldické údaje. Mohou být tvořeny jak slovním popisem erbu či znaku, tak jeho nákresem.

h. Citace původních zdrojů, odkazy na literaturu

Nedílnou součástí kartotéčních záznamů jsou odkazy na původní zdroje či odbornou literaturu vztahující se k tématu. Nejčastěji bývají citovány tyto druhy materiálů:

- odkazy na zdroje excerpovaných informací, tj. na archiválie, ze kterých byly údaje čerpány
- odkazy na odbornou literaturu vztahující se k tématu
- odkazy na edice excerpovaných zdrojů

Při digitalizaci kartoték Augusta Sedláčka k těmto citacím ještě přibyly odkazy na Sedláčkovy sešity, které obsahují podrobnější excerpta z archivních materiálů.

i. Další informace

Z kartotéčních záznamů je možné získat i další informace, které v době vzniku kartoték nemusely mít pro tvůrce kartotéky primární informační hodnotu. Je to např. jazyk textu, kterým je kartotéční záznam psán. Je možné předpokládat, že je-li v záznamu uvedena citace ze zdrojového dokumentu, bude zapsána s velkou pravděpodobností jazykem zdrojového dokumentu. Tato informace může být významná pro koncového uživatele/badatele, který pak na základě jazykového hlediska (filtru) může prohlížet pouze záznamy, které pro jeho práci budou mít smysl.

Kromě toho je možné na základě uvedených místních názvů následně zařadit lokality do současných či historických nadřazených geografických či geopolitických jednotek (okresy, kraje, státy, bývalá panství, historické země). Tyto údaje, pokud budou v rámci převodu do elektronické podoby doplněny, mohou významně posílit informační hodnotu digitalizované kartotéky.

V neposlední řadě je cennou informací typ zdrojového dokumentu. Na jeho základě je možné vyčlenit kartotéční záznamy uvedené pouze v určitém typu pramenného materiálu (jako jsou matriky, listiny, městské knihy, kroniky, náhrobníky aj.).

7.1.1 Informace, které nebudou zohledňovány

Jak již bylo zmíněno v kapitole 10.1, kartotéční lístky mohou obsahovat informace, které nemají pro kartotéku žádný význam. To ovšem neplatí obecně pro všechny typy kartoték. Pro jednu kartotéku mohou být irelevantní údaje, které jsou v jiné kartotéce významotvorné. Závisí to na autorském záměru tvůrce kartotéky a způsobu práce při tvorbě kartotéčních záznamů.

Údaje, které nemají vždy informační hodnotu, se týkají např. vnější formy kartotéčních lístků, jako je barva papíru, velikost lístku, tvar lístku, materiál, ze kterého je lístek vyroben, či míra fyzického poškození kartotéčních lístků. I některé z obsahově-formálních znaků mohou být pro samotný obsah kartotéky nevýznamné. Často to bývá typ použitého písma (rukopis, strojopis, tisk), druhy rukopisného písma (latinka, kurent aj.), jazyk textu, směr písma, škrty v textu apod.

Je možné se setkat i s úplně odlišným obsahem, který se součástí kartotéky stal třeba „z nouze“. Např. v kartotékách Augusta Sedláčka se takové obsahově irelevantní informace nacházejí na lístcích, které byly vytvořeny z písemných prací Sedláčkových studentů. Rubové strany těchto prací byly prázdné, a tak je autor kartotéky využil jako materiál pro výrobu kartiček.

Další variantou, kdy se v kartotéce mohou objevit informace nesouvisející přímo s původním autorským záměrem, je kupříkladu vložená korespondence či tiskoviny vztahující se k obsahu kartotéky. Je možné setkat se i s vkládáním částí obsahově relevantních textů, které jsou formálně upraveny do podoby kartotéčních lístků (odstřižené části dopisů aj.). Tímto způsobem se do kartoték může dostat téměř jakýkoli písemný materiál, jehož část má k obsahu kartotéky vztah a je možné jej fyzicky vložit do kartotéční zásuvky.

7.2 Výběr informací a jejich strukturování

Lístkové kartotéky obsahují informace excerpované z archivních materiálů či odborné historické literatury. Jejich tvůrci je používali jako pomocný zdroj informací při své badatelské práci. Při převodu kartoték do digitální podoby je tedy nutné zohlednit, zda jsou samy sbírkovými předměty či archiváliemi. Pak je nimi třeba zacházet tak, aby zůstaly zachovány ve své původní podobě,

případně aby bylo možné je v případě jejich zničení fyzicky rekonstruovat do původní podoby.

Druhou variantou je, že u kartoték je důležitá především informační hodnota údajů uvedených v jednotlivých záznamech a samy kartotéční lístky jsou pouze nosičem těchto informací bez vlastní sbírkové či archivní hodnoty. Pak není nutno zachovávat při převodu do elektronicky prohledatelné podoby původní „tvar“ údajů a je možné je přestrukturovat podle potřeb současných badatelů. Toto rozhodnutí je třeba učinit již při prvních analýze kartotéky.

V případě kartoték Augusta Sedláčka byl využit druhý způsob digitalizace, tj. strukturovaný převod prosopografických údajů z kartotéčních lístků a standardizace některých částí jejich zápisu (jména, místní názvy, typy ontologických vazeb, typy událostí aj.) bez ohledu na původní Sedláčkovy formulace. Kartotéka zachycuje prosopografické údaje především z území Čech a Moravy, a proto byly hlavní informace (záhlaví) převáděny do standardní podoby v moderním českém jazyce.

Pro strukturování prosopografických lískových kartoték do strojově čitelné podoby byl na základě úvodní analýzy zvolen formát MARC21 pro autoritní záznamy, který byl vytvořen pro potřeby knihoven. Vzhledem k tomu, že obsah kartotéčních záznamů nemůže být zcela totožný s principy tvorby autoritních záznamů, jak již bylo řečeno výše, doporučujeme při zpracování kartoték využívat pouze relevantní pole formátu MARC21. Přehled polí, vhodný pro prosopografické kartotéky, uvedeme v následujících podkapitolách.

V knihovnách jsou při zápisu údajů do formátu pro bibliografický popis MARC21 využívána standardizovaná pravidla (např. ISBD, AACR2R), která mimo jiné umožňují efektivnější výměnu záznamů mezi knihovnami a dalšími institucemi. Domníváme se, že tato pravidla nejsou plně využitelná při převodu prosopografických lískových kartoték do digitální podoby, a proto nebyla zahrnuta jako součást práce do procesu Strukturování.

S ohledem na způsob zpracování a účel digitalizace lískových kartoték, kdy každá z nich je samostatným a jedinečným dílem tvořeným dle vlastních pravidel, doporučujeme při strukturování kartotéčních záznamů a následném dalším zpracování vycházet z původních pravidel zápisu. Standardizaci informací – pokud je použita – je zapotřebí provádět s ohledem na obsah, bu-

doucí způsoby prezentace digitalizované kartotéky a především srozumitelnost zpracovaných informací v oboru, kterému se kartotéka věnuje.

Následující podkapitoly jsou věnovány popisu jednotlivých částí prosopografických kartotéčních záznamů a způsobu jejich převodu do strukturované podoby.

7.2.1 Osobní, rodinná a rodová jména

Jména, ať už osobní, či rodinná nebo rodová, jsou v kartotékách uváděna různými způsoby. V záhlaví záznamů jsou většinou standardizována do jedné podoby, ale stává se, že i v záhlaví různých lístků se objeví jméno téže osoby kupříkladu v různých jazykových variantách. Tím se zároveň tyto lístky dostanou na různá místa v kartotéčních zásuvkách.

Další jména jsou součástí textu záznamu a v něm již nebývají uváděna ve standardní podobě. Naopak, jak již bylo uvedeno výše, bývají součástí větných celků, jsou transkribována či transliterována různými způsoby, případně jsou uváděna ve zkrácené podobě.

V procesu Strukturování by mělo dojít k odlišení těchto dvou základních obsahových variant u uváděných jmen. V případě, že se jedná o jméno zapsané v **záhlaví záznamu**, bude převedeno do standardizované podoby, tj. do prvního pádu jednotného (u rodin a rodů množného) čísla a bude doplněno charakteristikou vypovídající, zda se jedná o jméno osobní, rodinné či rodové. V případě kartoték Augusta Sedláčka byly zvoleny moderní české podoby jmen. Historická jména v záhlaví je možné rozčlenit na následující části:

- osobní jméno
- římské číslice
- příjmi či příjmení
- predikát (s předložkou)
- domicil (s předložkou)
- titul

Účelem tohoto podrobného rozlišení částí jména je mimo jiné zvýšení pravděpodobnosti identifikace jednotlivých osob a zefektivnění vyhledávacích mechanismů v prezentačním systému.

Např.:

Jindřich IV. z Rožmberka

Václav Rous z Lipna a na Třeboni

Jindřich (osobní jméno)

Václav (osobní jméno)

IV. (římské číslice)

Rous (příjímí, příjmení)

z Rožmberka (predikát)

z Lipna (predikát)

a na Třeboni (domicil)

Obdobným způsobem je vhodné zachytit i tzv. odkazové formy jmen – jazykové, chronologické a grafické varianty, transliterace, transkripce. Tyto varianty budou v rešeršním systému vyhledatelné, ale povedou koncového uživatele primárně ke standardizované formě jména. V případě, že původní podoba jména uvedená v záhlaví kartotéčních záznamů bude odlišná od standardizovaného tvaru a variant, je vhodné ji zachytit alespoň formou poznámky.

Ke jménům, která jsou uvedena na kartotéčních lístcích **mimo záhlaví**, je možné přistupovat v rámci převodu do strukturované podoby dvěma způsoby:

- buď budou tato jména převedena do standardizované podoby a případně doplněna všemi dalšími dostupnými zpřesňujícími údaji stejně jako jména uvedená v záhlaví

(doporučené řešení)

- nebo budou přepsána ve své původní podobě do patřičné části textu záznamu, čímž se výrazně omezují možnosti jejich budoucího vyhledávání

7.2.2 Topografické údaje

O topografických údajích v prosopografických kartotékách platí téměř totéž, co o jménech. Jsou-li uváděna v záhlaví, mají většinou standardizovanou podobu, tj. jsou obvykle v prvním pádě jednotného čísla.

Při zpracování kartotéčních záznamů pak záleží na zvolené míře standardizace záznamů. U kartoték Augusta Sedláčka byl zvolen mechanismus převodu místních názvů do moderní české podoby. Pokud se v záhlaví objevila jiná varianta místního názvu, byla uvedena v záznamu jako variantní či alternativní místní název.

V případě, že v záhlaví byl uveden topografický název v jiném, než českém jazyce, pak u lokalit z českého území byl převeden do moderní české podoby

a cizojazyčná varianta byla zachycena jako variantní či alternativní místní název. Jednalo-li se o lokalitu mimo české území, byl pro její převod do strukturované podoby použit její název v současném cizím jazyce a případná varianta byla uvedena jako variantní či alternativní místní název.

Topografické údaje se ale mohou vyskytovat i v dalších částech záznamu, kde je najdeme vyskloňované či přepsané neočekávaným způsobem. Často se u nich také setkáváme s jazykovými a chronologickými variantami místních názvů, které je vhodné zachytit. I tyto případy byly u kartoték Augusta Sedláčka časté, topografické údaje byly součástí domicilů nebo blíže určovaly jednotlivé události, např. převody majetku, místa narození, úmrtí, sňatků, soudních pří.

Jako ukázkou můžeme uvést:

Trubín (záhlaví)
Trubin (variantní místní název)
Trubingen (variantní místní název)

7.2.3 Datace

- numerický zápis datací
- způsob zápisu datací (včetně míry nejistoty a rozsahů) bude respektovat metodiku konsorcia W3C

1001 |a Absolon, Mikuláš z Ledské a na Ůřeňovicích|d cca 1546

7.2.4 Standardizace dalších informací – kódovníky

- typy agendy (události)

1112 |a Donace|n (|d 1546 : |c Ledská, Česko)

- vztahy

5001 |a Absolon, Mikuláš z Ledské a na Ůřeňovicích|d cca 1546 |7 os001 |4 **donátor/dárce**

- jazyky
- typy zdrojového dokumentu

7.2.5 Standardizace zápisu citací

- o norma ČSN ISO 690:2011

670 |a Sedláčková kartotéka

670 |a DZ VII J 19

7.2.6 Doplnování informací z externích zdrojů

- o z literatury
- o zeměpisné souřadnice

7.3 Metodické pokyny pro využití formátu MARC21 pro autority v lístkových kartotékách

V této kapitole uvádíme kompletní přehled polí a podpolí formátu MARC21 pro autority doporučených pro zpracování prosopografických kartoték. Součástí přehledu jsou také pole a podpole, která byla použita nad rámec formátu MARC21. Tato pole jsou označena termínem *interní pole* nebo *interní podpole* a jejich použití je podrobně vysvětleno.

7.3.1 Seznam polí a podpolí

I. Návěští

II. Kontrolní pole⁴²

001 Kontrolní číslo (NO)⁴³

003 Identifikátor kontrolního čísla (NO)

005 Datum posledního zpracování (NO)

III. Identifikační kódy

034 Kódované kartografické matematické údaje (O)

\$d⁴⁴ – Souřadnice – nejzápadnější délka (NO)

\$e – Souřadnice – nejvýchodnější délka (NO)

42 Jde o pole, generovaná z větší části automaticky, katalogizátor do nich obvykle nezasahuje.

43 (O) a (NO) značí opakovatelné či neopakovatelné pole/podpole.

44 \$ (dolar) následovaný písmenným nebo číselným kódem označuje podpole.

- \$f – Souřadnice – nejsevernější šířka (NO)
- \$g – Souřadnice – nejjihnější šířka (NO)
- 040 Zdroj katalogizace (NO)
 - \$a Agentura zajišťující původní katalogizaci (NO)
 - \$b Jazyk katalogizace (NO)
 - \$d Agentura, která záznam modifikovala (O)

IV. Záhlaví

- 151 Záhlaví – místní název (NO)
 - \$a Místní název (NO)
 - \$l Jazyk textu (O) – interní podpole
 - \$s Souřadnice (O) – interní podpole
 - \$t Typ lokality (O) – interní podpole
 - \$x Všeobecné zpřesnění (O)
 - \$y Chronologické zpřesnění (O)
 - \$z Geografické zpřesnění (O)
 - \$8 Propojení souvisejících polí (O)
 - \$9 Míra nejistoty (NO) – interní podpole

- 190 Záhlaví – genealogie (NO) – interní pole
Indikátor1
 - \$a Osobní jméno (NO)
 - \$b Římské číslice (NO)
 - \$c Tituly (O)
 - \$d Datace – mimo kartotéku (NO)
 - \$l Jazyk textu (O)
 - \$q Rozpis iniciál rodného/křestního jména (NO)
 - \$v Příbuzenské vztahy (O)
 - \$w Typ jména (NO)
 - \$x Zpřesnění (O)
 - \$y Datace – z kartotéky (O)
 - \$z Geografické zpřesnění (O)
 - \$1 Příjímí, příjmení (O)
 - \$3 Predikát (O)
 - \$4 Domicil (O)
 - \$8 Propojení souvisejících polí (O)
 - \$9 Míra nejistoty (NO)

V. Směrování a odkazy

- 400 Směrování odkazu viz – osobní jméno (O)
Indikátor1
\$a Osobní jméno (NO)
\$b Římské číslice (NO)
\$c Doplnky ke jménu jiné než data (O)
\$d Data související se jménem (NO)
\$l Jazyk textu (O) – interní podpole
\$q Rozpis iniciál rodného/křestního jména (NO)
\$v Formální zpřesnění (O)
\$w Řídící podpole (NO)
\$x Všeobecné zpřesnění (O)
\$y Chronologické zpřesnění (O)
\$z Geografické zpřesnění (O)
\$1 Příjímí, příjmení (O) – interní podpole
\$3 Predikát (O) – interní podpole
\$4 Domicil (O) – interní podpole
\$8 Propojení souvisejících polí (O)
\$9 Míra nejistoty (NO) – interní podpole
- 451 Směrování odkazu viz – geografické jméno (O)
\$w Řídící podpole (NO)
(seznam podpolí viz pole 151)
- 500 Směrování odkazu viz též – osobní jméno (O)
(seznam podpolí viz pole 400)
- 551 Směrování odkazu viz též – geografické jméno (O)
(seznam podpolí viz pole 451)

VI. Poznámky, všeobecné informace

- 667 Neveřejná všeobecná poznámka (O)
\$a Neveřejná všeobecná poznámka (NO)
\$8 Propojení souvisejících polí (O)

- 670 Zdroj nalezených informací (O)
\$a Zdroj citace (NO)
\$b Nalezená informace (NO)
\$l Jazyk textu (O) – interní podpole
\$x Číslo strany (svazku) – interní podpole
\$y Citace – zkratka – interní podpole
\$z Interní revokace – interní podpole
\$5 Typ zdrojového dokumentu (NO) – interní podpole
\$8 Propojení souvisejících polí (O)
\$9 Míra nejistoty (NO) – interní podpole
- 678 Biografické nebo historické údaje (O)
Indikátor 1
\$a Biografické nebo historické údaje (O)
\$8 Propojení souvisejících polí (O)
- 680 Veřejná všeobecná poznámka (O)
\$i Vysvětlující text (O)
\$8 Propojení souvisejících polí (O)
- 690 Heraldické údaje (O) – interní pole
\$a Heraldické údaje (O)
\$g Typ grafického prvku (O)
\$8 Propojení souvisejících polí (O)

VII. Propojení

- 700 Propojovací záhlaví – osobní jméno (O)
(seznam podpolí viz pole 400)
- 711 Propojovací záhlaví – událost (O)
\$a Jméno akce nebo jurisdikce jako vstupní prvek (NO)
\$d Datum konání akce (O)
\$c Místo konání akce (NO)
\$l Jazyk textu (O) – interní podpole
\$v Formální zpřesnění (O)
\$w Řídící podpole (NO)
\$x Všeobecné zpřesnění (O)

- \$y Chronologické zpřesnění (O)
- \$z Geografické zpřesnění (O)
- \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- \$9 Míra nejistoty (NO) – interní podpole

- 751 Propojovací záhlaví – Místní název (O)
(seznam podpolí viz pole 151)

VIII. Pole národního bloku (9XX)

- 906 Interní údaje o zpracování (O)
\$a Kód úpravy – datum ve formalizované podobě
\$b Podpis katalogizátora

- 950 Status (NO)
Indikátor: 0
\$p Pokračující lístky – interní podpole
\$s Status (NO) – interní podpole

- 956 Elektronické umístění a přístup (O) – interní pole
Indikátor1
Indikátor2
\$u Adresa elektronického zdroje (O)
\$y Název obrázku
\$z Poznámka pro uživatele (O)
\$1 Formát lístku (NO) – interní podpole
\$9 Způsob natočení (NO) – interní podpole

- 957 Odkaz na on-line zdroj (O) – interní pole
\$z Popis zdroje (O)
\$8 Propojení souvisejících polí (O)

- 958 Edice (O) – interní pole
\$u URL(O)
\$z Edice (O)
\$8 Propojení souvisejících polí (O)

- 959 Bibliografie (O) – interní pole
 \$u URL(O)
 \$z Bibliografie (O)
 \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- 960 Prameny (O) – interní pole
 \$u URL(O)
 \$z Prameny (O)
 \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- 970 Identifikátor kartotéčního záznamu (NO) – interní pole
 \$a Identifikátor kartotéčního záznamu
- 980 Identifikátor zásuvky (NO) – interní pole
 \$a Identifikátor zásuvky
- 994 Identifikátor jiného zdroje (O) – interní pole
 \$a Kód zdroje (O)
 \$d Identifikátor
 \$8 Propojení souvisejících polí (O)

7.3.2 Pole a podpole formátu MARC 21 pro autority včetně národních a interních polí – podrobný popis

V následující části jsou popsána ta pole formátu MARC21 pro autority (včetně podpolí), která byla využita při převodu prosopografických kartoték Augusta Sedláčka. K nim byla doplněna další, interní pole a podpole nad rámec formátu MARC21 pro autority. Pole jsou v této kapitole řazena podle jejich číselného označení ve formátu MARC21.

Některá pole a podpole formátu MARC21 pro autority byla pro potřeby projektu v dokumentografickém systému přejmenována tak, aby byl jejich název srozumitelný pro odborné pracovníky, kteří prováděli převod záznamů. Tyto pracovní názvy uvádíme za oficiálními názvy polí formátu MARC21 pro autority v závorkách.

Podpole jsou v rámci jednotlivých polí řazena abecedně, číselná podpole jsou řazena vzestupně a jsou zařazena za pole označená písmeny.

Pro zpracovávání záznamů v dokumentografickém systému bylo také u některých polí změněno pořadí podpolí. Na začátku popisu každého takového pole je uvedeno, v jakém pořadí byla podpole používána při převodu kartotéčních lístků a za tímto seznamem následuje vlastní popis podpolí.

I. Návěští

Popis:

Toto pole je prvním polem záznamu, má pevnou délku 24 znakových pozic a jeho údaje charakterizují parametry záznamu:

délku záznamu,	úroveň úplnosti záznamu
status záznamu,	a mapu adresáře
typ záznamu,	
použitou znakovou sadu,	
délku indikátorů,	
délku označení podpole,	
bázovou adresu údajů,	

II. Kontrolní pole

Tato pole obsahují kontrolní čísla a další kódované informace, které slouží pro strojové zpracování záznamů. Nemají žádné indikátory ani podpole. Obsah těchto polí je generován automaticky při zpracování záznamu.

Pole 001 Kontrolní číslo (Identifikátor)

– neopakovatelné, povinné pole

Popis:

Do pole Kontrolní číslo je systémem generován jednoznačný kód, který identifikuje každý záznam v rámci jedné databáze. Toto pole je pro zpracovatele záznamu needitovatelné.

Pole 003 Identifikátor kontrolního čísla (Kód instituce)

– neopakovatelné, povinné pole

Popis:

V poli Identifikátor kontrolního čísla je uveden u všech záznamů v rámci jedné databáze kód instituce, která záznam zpracovává. Tento identifikátor se tedy vztahuje ke kódu z pole Kontrolní číslo.

Pole 005 Datum posledního zpracování (Datum zpracování)

– neopakovatelné, povinné pole

Popis:

Pole Datum posledního zpracování obsahuje 16 znaků určující datum a čas posledního uložení záznamu. Forma zápisu odpovídá normě ISO 8601 – 8 číselných znaků pro datum ve tvaru rrrrrmdd a 8 číselných znaků ve tvaru hhmmss.f pro čas.

III. Identifikační kódy

Pole 034 Kódované kartografické matematické údaje (Souřadnice)⁴⁵

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Toto pole obsahuje matematická data pro kartografické dokumenty zahrnující měřítko, údaje o projekci a souřadnice v kódované podobě.

Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka jsme z dostupných podpolí vybrali pouze ta, do kterých se přímo uvádějí souřadnice. Zároveň jsme zvolili odlišný postup při uvádění souřadnic. V případě prosopografických kartoték nejsou identifikovány mapové podklady, ale jednotlivá místa, takže jsme ustoupili od povinného uvádění všech čtyř souřadnic najednou.

Podpole d Souřadnice – nejzápadnější délka (Souřadnice – západní délka)

– neopakovatelné, nepovinné podpole

Podpole e Souřadnice – nejvýchodnější délka (Souřadnice – východní délka)

– neopakovatelné, nepovinné podpole

Podpole f Souřadnice – nejsevernější šířka (Souřadnice – severní šířka)

– neopakovatelné, nepovinné podpole

Podpole g Souřadnice – nejjižnější šířka (Souřadnice – jižní šířka)

– neopakovatelné, nepovinné podpole

45 Toto pole bylo při zpracování kartoték Augusta Sedláčka využito pouze u vzorových záznamů rodu Rožmberků.

Podpole \$d, \$e, \$f, \$g individuálně označují souřadnice popisné jednotky. Pro označení polokoulí se používají zkratky: N = severní, S = jižní, E = východní, W = západní.

Pole 040 Zdroj katalogizace (Autor záznamu)

– neopakovatelné, povinné pole

Popis:

V poli Zdroj katalogizace jsou uvedeny informace o organizacích, které záznam vytvořily nebo jej upravily a další informace identifikující záznam po formální stránce.

Vzhledem k potřebám projektu byla z tohoto pole využita pouze podpole \$a, \$b a \$d.

Obsah pole je generován na základě přihlašovacích údajů zpracovatele záznamu. Toto pole je pro zpracovatele záznamu needitovatelné.

Podpole a Agentura zajišťující původní katalogizaci (Autor původního záznamu)

– neopakovatelné, povinné podpole

V podpoli Agentura zajišťující původní katalogizaci je uveden kód nebo název organizace, která vytvořila záznam.

V projektu kartoték Augusta Sedláčka není autorem záznamu organizace, která by byla identifikována oficiálním MARC kódem ze seznamu *MARC Code List for Organizations*. Jako obsah podpole jsme proto použili vlastní zkratku.

Podpole b Jazyk katalogizace

– neopakovatelné, povinné podpole

Podpole Jazyk katalogizace obsahuje kód MARC pro jazyk katalogizace. Zdrojem kódů je *MARC Code List for Languages*.

Podpole d Agentura, která záznam modifikovala (Autor úprav záznamu)

– opakovatelné, povinné podpole

V podpoli Agentura, která záznam modifikovala, je uveden opět kód nebo název organizace, která je zodpovědná za úpravy záznamu.

I v tomto podpoli jsme použili vlastní zkratku organizace, stejně jako v podpoli Agentura zajišťující původní katalogizaci.

IV. Záhloví

Pole 151 Záhloví – Geografické jméno (Záhloví – Místní název)

– neopakovatelné, povinné pole

Popis:

Do pole Záhloví – Místní název se uvádějí informace vztahující se bezprostředně k místnímu názvu zapsanému v záhlaví kartotéčního lístku. Pole obsahuje v rámci projektu autorizovanou formu geografického jména.

Každý kartotéční záznam z topografické části kartotéky musí obsahovat právě jedno pole Záhloví – Místní název. Záhloví je doplněno o položky nezbytné pro převod kartotéčních záznamů z topografické části kartoték Augusta Sedláčka.

Pořadí podpolí při převodu záznamů v dokumentografickém systému:

- \$a Geografické jméno (NO)
- \$y Chronologické zpřesnění (O)
- \$x Všeobecné zpřesnění (O)
- \$v Formální zpřesnění (O)
- \$z Geografické zpřesnění (O)
- \$d Datace – mimo kartotéku (NO) – interní podpole
- \$s Souřadnice (O) – interní podpole
- \$t Typ lokality (O) – interní podpole
- \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- \$9 Míra nejistoty (O) – interní podpole
- \$l Jazyk textu (O) – interní podpole

Popis podpolí:

Podpole a Geografické jméno (Místní název)

– neopakovatelné, povinné podpole

Zapisuje se do něj standardizovaná česká podoba místního názvu uvedeného na kartotéčním lístku.

Příklady: Třeboň

Podpole d Datace – mimo kartotéku (interní podpole)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se do něj informace o datu, které se vztahuje k místnímu názvu, uvedenému v tomto poli (např. datum založení města). Forma zápisu datací je v tomto podpoli libovolná, je možné zapisovat i fráze.

Příklady: 1526
2. prosince 1518

Podpole l Jazyk textu (interní podpole)

– opakovatelné, povinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot a je možné vybrat jen jednu hodnotu.

Seznam hodnot obsahuje jazyky, které byly v kartotéce nejčastěji používány.

Seznam hodnot:

čeština
latina
němčina
francouzština
jiný

Podpole v Formální zpřesnění

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se další, jinde neuvedená charakteristika vztahující se k místnímu názvu uvedenému v tomto poli.

Podpole x Všeobecné zpřesnění (Zpřesnění)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíší se do něj údaje blíže charakterizující místní název uvedený v tomto poli.

Příklady: městys

Podpole y Chronologické zpřesnění (Datace – z kartotéky)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se do něj datace, která je uvedena na kartotéčním lístku a vztahuje se k místnímu názvu uvedenému v tomto poli. Zápis do tohoto podpole je možný pouze číselnou formou. Pokud je třeba zapsat dataci jako text, je možné využít podpole \$x (Všeobecné zpřesnění).

Příklady: 1620

Forma zápisu datací:

Den má vždy dvě číslice, v případě potřeby doplňujeme zleva nulu.

Měsíc má vždy dvě číslice, v případě potřeby doplňujeme zleva nulu.

Rok má vždy čtyři číslice, v případě potřeby doplňujeme zleva nulu.

DD.MM.RRRR – známe přesné datum včetně dne (15.04.1560)

MM.RRRR – známe měsíc a rok

RRRR – známe pouze rok

RRRR–RRRR – známe rozmezí let

MM.RRRR–MM.RRRR – známe rozmezí měsíců a let

DD.MM.RRRR–DD.MM.RRRR – známe rozmezí dnů, měsíců a let

Století RR01–RR00

– odhadujeme celé století (zároveň uvádíme Míru nejistoty s hodnotou „low“)

– např. 1501–1600

1. polovina století RR01–RR50

– odhadujeme první polovinu století (zároveň uvádíme Míru nejistoty s hodnotou „low“)

– např. 1501–1550

2. polovina století RR51–RR00

- odhadujeme druhou polovinu století (zároveň uvádíme Míru nejistoty s hodnotou „low“)
- např. 1551–1600

První desetiletí RR01–RR10

- odhadujeme první desetiletí (zároveň uvádíme Míru nejistoty s hodnotou „low“)
- např. 1501–1510

Podpole z Geografické zpřesnění

- opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se další, rozšiřující geografická charakteristika, která se vztahuje k místnímu názvu uvedenému v záhlaví kartotéčního lístku.

Příklady: okres Beroun
 Kladsko

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

- opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

Podpole 9 Míra nejistoty (interní podpole)

– neopakovatelné, povinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot, ze kterého je možné vybrat pouze jednu hodnotu.

Tato informace se vztahuje k pouze místnímu názvu uvedenému v záhlaví kartotéčního lístku.

Seznam hodnot: nejisté

Podpole s Souřadnice (interní podpole)⁴⁶

– opakovatelné, nepovinné podpole

Do tohoto podpole se zapisují souřadnice ve tvaru Stupně° Minuty´ Vteřiny“oddělené čárkou.

Příklady: 49°57´16.057“N, 14°4´3.610“E

Podpole t Typ lokality (interní podpole)⁴⁷

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot a je možné vybrat jen jednu hodnotu. Seznam hodnot obsahuje typy lokalit, které je třeba při převodu přesněji identifikovat, aby bylo možné je v budoucnu dále zpracovávat.

Seznam hodnot: zaniklá lokalita neznámé polohy
identifikovaná lokalita

Pole 190 Záhlaví – genealogie (interní pole)

– interní pole pro zpracování kartoték Augusta Sedláčka

– neopakovatelné, povinné pole

46 Toto podpole bylo při zpracování kartoték Augusta Sedláčka využito pouze u vzorových záznamů rodu Rožmberků.

47 Toto podpole bylo při zpracování kartoték Augusta Sedláčka využito pouze u vzorových záznamů rodu Rožmberků.

Popis:

Do pole Záhloví – genealogie se uvádějí informace vztahující se ke jménu osoby nebo rodu zapsanému v záhlaví kartotéčního lístku. Pole obsahuje v rámci projektu autorizovanou formu osobního jména.

Každý kartotéční záznam z genealogické části kartotéky musí obsahovat právě jedno pole Záhloví – genealogie. Záhloví je přizpůsobeno kartotéčním záznamům z genealogické části kartoték Augusta Sedláčka.

Pořadí podpolí při převodu záznamů v dokumentografickém systému:

- \$a Osobní jméno (NO)
- \$b Římské číslice (NO)
- \$1 Příjímí, příjmení (O)
- \$3 Predikát (O)
- \$4 Domicil (O)
- \$y Datace – z kartotéky (O)
- \$c Tituly (O)
- \$x Zpřesnění (O)
- \$v Příbuzenské vztahy (O)
- \$d Datace – mimo kartotéku (NO)
- \$q Rozpis iniciál rodného/křestního jména (NO)
- \$w Typ jména (NO)
- \$z Geografické zpřesnění (O)
- \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- \$9 Míra nejistoty (NO)
- \$l Jazyk textu (O)

Popis podpolí:

- Indikátor1 0 = Rodné/křestní jméno
 1 = Příjmení
 3 = Jméno rodu/rodiny

Podpole a Osobní jméno

– opakovatelné, povinné podpole

– povinné alespoň jedno z podpolí: Osobní jméno nebo Příjímí/Příjmení nebo Predikát

Zapíše se do něj standardizovaná česká podoba osobního či křestního jména uvedeného v záhlaví kartotéčního lístku. V případě, že osobní jméno není na lístku uvedeno, zapisuje se (vybírá se z roletky) zkratka „N.“ jako Neznámé jméno.

Příklady: Carl Anton
Tomáš

Podpole b Římské číslice

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se do něj římské číslo, které je spojeno se jménem osoby uvedeným v záhlaví kartotéčního lístku

Příklady: I.
IV.

Podpole c Tituly

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto Podpole je vázané na seznam povolených hodnot, ze kterého je možné vybrat do jednoho výskytu Podpole pouze jednu hodnotu.

Ze seznamu hodnot se vybírá ta, která odpovídá jménu osoby uvedenému v záhlaví kartotéčního lístku

Seznam hodnot: král
markrabě
kníže
hrabě
landkrabě
pán
rytíř/vladyka
man/leník
měšťan

Podpole d Datace – mimo kartotéku

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se do něj informace o datu, které se vztahují k osobě uvedené v záhlaví, ale není uvedeno na kartotéčním lístku. Nejčastěji se bude jednat o životní data (narození, úmrtí), doloženou dobu působení (činný od–do) apod.

Příklady: 1526–1580

Podpole l Jazyk textu

– opakovatelné, povinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot a je možné vybrat jen jednu hodnotu.

Seznam hodnot obsahuje jazyky, které byly v kartotéce nejčastěji používány. Pro projekt kartoték Augusta Sedláčka byla povolena opakovatelnost tohoto podpole.

Seznam hodnot: čeština
latina
němčina
francouzština
jiný

Podpole q Rozpis iniciál rodného/křestního jména

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíší se do něj plná jména osoby uvedené v záhlaví.

Podpole v Příbuzenské vztahy

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíší se na kartotéčním lístku identifikované příbuzenské vztahy.

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot, ze kterého je možné vybrat do jednoho výskytu podpole pouze jednu hodnotu.

Ze seznamu hodnot se vybírá ta, která odpovídá jménu osoby uvedenému v záhlaví kartotéčního lístku.

Ukázka ze seznamu hodnot: Otec – syn
 Otec – dcera
 Matka – syn
 Matka – dcera
 ...

Podpole w Typ jména

– neopakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot, ze kterého je možné vybrat pouze jednu hodnotu. Z roletky se vybírá informace, která se vztahuje k uvedenému jménu.

Seznam hodnot: d = akronym
 p = skutečné jméno
 r = církevní jméno
 s = jméno získané sňatkem
 u = jméno za svobodna
 v = pseudonym
 x = společný pseudonym
 y = světské jméno

Podpole x Zpřesnění

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se do něj zkratka „nedat.“ v případech, kdy není možné uvést žádnou, ani odhadovanou dataci, která se by se vztahovala k osobě uvedené v záhlaví kartotéčního lístku

Příklady: nedat.

Podpole y Datace – z kartotéky

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se do něj datace, která je uvedena na kartotéčním lístku a vztahuje se k osobě zapsané v záhlaví

Uvádí se pouze číselnou formou. Pokud je třeba zapsat dataci jako text, je možné využít podpole x – Zpřesnění.

Příklady: 1857
1478

Forma zápisu datací viz výše – Pole 151 Záhloví – Místní název

Podpole z Geografické zpřesnění
– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se další, rozšiřující geografická charakteristika, která se vztahuje ke jménu uvedenému v záhlaví kartotéčního lístku.

Příklady: okres Beroun
Kladsko

Podpole 1 Příjmí / Příjmení

– opakovatelné, povinné podpole
– povinné alespoň jedno z: Osobní jméno nebo Příjmí/Příjmení nebo Predikát

Zapíše se do něj standardizovaná česká podoba příjmí či příjmení uvedeného v záhlaví kartotéčního lístku.

Příklady: Bauhaus
Behem

Podpole 3 Predikát

– opakovatelné, povinné podpole
– povinné alespoň jedno z: Osobní jméno nebo Příjmí/Příjmení nebo Predikát

Zapíše se do něj standardizovaná česká podoba predikátu (včetně předložky) uvedeného v záhlaví kartotéčního lístku.

Příklady: z Konobrž
von Bawenberg

Podpole 4 Domicil

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se do něj standardizovaná česká podoba domicilu (včetně předložky) uvedeného v záhlaví kartotéčního lístku.

Příklady: na Konobřích
 na Třeboni

K Domicilu se zároveň vytváří standardizovaná česká podoba místního názvu do pole 751 (Propojovací záhlaví – Místní název), případně i 451 (Směrování odkazu viz – geografické jméno).

Příklady: Konobřž (Místní název – propojení)
 Konobřže (Variantní místní název)

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

Podpole 9 Míra nejistoty

– neopakovatelné, povinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot, ze kterého je možné vybrat pouze jednu hodnotu.

Tato informace se vztahuje k pouze osobě uvedené v záhlaví kartotéčního lístku.

Seznam hodnot: nejisté

V. Směrování a odkazy

400 Směrování odkazu viz – osobní jméno (Variantní jméno)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Toto pole obsahuje informace o jazykové, grafické či chronologické variantě jména uvedeného v záhlaví kartotéčního listku, která odkazuje na autoritní formu jména v záhlaví záznamu. Rozsah používaných podpolí i způsob zápisu je stejný jako u pole 190 (*Záhlaví – genealogie*) – viz výše.

Pořadí podpolí při převodu záznamů v dokumentografickém systému:

- \$a Osobní jméno (NO)
- \$b Římské číslice (NO)
- \$1 Příjmní, příjmení (O) – interní podpole
- \$3 Predikát (O) – interní podpole
- \$4 Domicil (O) – interní podpole
- \$y Chronologické zpřesnění (O)
- \$c Doplnky ke jménu jiné než data(O)
- \$x Všeobecné zpřesnění (O)
- \$v Formální zpřesnění (O)
- \$d Data související se jménem (NO)
- \$q Rozpis iniciál rodného/křestního jména (NO)
- \$w Řídící podpole (NO)
- \$z Geografické zpřesnění (O)
- \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- \$9 Míra nejistoty (NO) – interní podpole
- \$l Jazyk díla (O)

Popis podpolí:

Pozn.: Podrobný popis podpolí v poli 400 je totožný s popisem podpolí v poli pole 190 (*Záhlaví – genealogie*) – viz výše. Podpole 400 je oficiálním polem formátu MARC21 pro autority, a proto se oficiální názvy podpolí liší od pole 190. Názvy použité pro projekt kartoték Augusta Sedláčka jsou v závorkách za oficiálním názvem podpole.

- Indikátor1 0 = Rodné/křestní jméno
 1 = Příjmení
 3 = Jméno rodu/rodiny

Podpole a Osobní jméno

Podpole b Římské číslice

Podpole c Doplnky ke jménu jiné než data (Tituly)

Podpole d Data související se jménem (Datace – mimo kartotéku)

Podpole l Jazyk díla (Jazyk textu)

Podpole q Rozpis iniciál rodného/křestního jména

Podpole v Formální zpřesnění (Příbuzenské vztahy)

Podpole w Řídící podpole (Typ jména)

Podpole x Všeobecné zpřesnění (Zpřesnění)

Podpole y Chronologické zpřesnění (Datace – z kartotéky)

Podpole z Geografické zpřesnění

Podpole 1 Příjímí / Příjmení

Podpole 3 Predikát

Podpole 4 Domicil

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

Podpole 9 Míra nejistoty

451 Směřování odkazu viz – geografické jméno (Variantní místní název)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Do tohoto opakovatelného pole se uvádějí údaje o variantách místních názvů, které jsou zapsány na kartotéčním lístku mimo záhlaví (grafické, jazykové,

chronologické varianty). Rozsah používaných podpolí i způsob zápisu je téměř stejný jako u pole 151 Záhloví – geografický název (viz výše). Pole 451 navíc obsahuje podpole \$w, které definuje jeho vztah k poli 151 – Záhloví – Geografické jméno.

Pořadí podpolí při převodu záznamů v dokumentografickém systému:

- \$a Geografické jméno (NO)
- \$y Chronologické zpřesnění (O)
- \$x Všeobecné zpřesnění (O)
- \$w Řídící podpole (NO)
- \$v Formální zpřesnění (O)
- \$z Geografické zpřesnění (O)
- \$d Datace – mimo kartotéku (NO) – interní podpole
- \$s Souřadnice (O) – interní podpole
- \$t Typ lokality (O) – interní podpole
- \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- \$9 Míra nejistoty (O) – interní podpole
- \$l Jazyk textu (O) – interní podpole

Popis podpolí:

Pozn.: Podrobný popis podpolí v poli 451 je téměř totožný s popisem podpolí v poli 151 (viz výše). Popis podpole \$w (Řídícího podpole) je doplněn do seznamu podpolí.

Názvy podpolí použité pro projekt kartoték Augusta Sedláčka jsou v závorkách za oficiálním názvem podpole.

Podpole a Geografické jméno (Místní název)

Podpole d Datace – mimo kartotéku (interní podpole)

Podpole l Jazyk textu (interní podpole)

Podpole v Formální zpřesnění

*Podpole w Řídící podpole (Typ vztahu)
– neopakovatelné, nepovinné podpole*

Toto podpole obsahuje kódovaný údaj, který specifikuje vztah pole 451 k poli 151 (Záhlaví – geografický název).

Podpole je vázané na seznam povolených hodnot, ze kterého je možné vybrat pouze jednu hodnotu. Z roletky se vybírá informace, která se vztahuje k uvedenému jménu.

Pro projekt kartoték Augusta Sedláčka byly ze seznamu oficiálních hodnot vybrány pouze kartotéčným lístkům odpovídající hodnoty.

Seznam hodnot: a = dřívější záhlaví
 b = novější záhlaví
 g = širší termín
 h = užší termín
 t = bezprostředně vyšší nadřazený termín

Podpole x Všeobecné zpřesnění (Zpřesnění)

Podpole y Chronologické zpřesnění (Datace – z kartotéky)

Podpole z Geografické zpřesnění

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

Podpole 9 Míra nejistoty (interní podpole)

Podpole s Souřadnice (interní podpole)⁴⁸

Podpole t Typ lokality (interní podpole)⁴⁹

500 Směrování odkazu viz též – osobní jméno (Alternativní jméno)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

V poli 500 jsou uvedeny informace o alternativním jménu osoby, kterým může být např. rovnocenná jazyková varianta jména nebo pseudonym. Roz-

48 Toto podpole bylo při zpracování kartoték Augusta Sedláčka využito pouze u vzorových záznamů rodu Rožmberků.

49 Toto podpole bylo při zpracování kartoték Augusta Sedláčka využito pouze u vzorových záznamů rodu Rožmberků.

sah používaných podpolí i způsob zápisu je stejný jako u pole 400 (Směrování odkazu viz – osobní jméno) – viz výše.

Pořadí podpolí při převodu záznamů v dokumentografickém systému:

- \$a Osobní jméno (NO)
- \$b Římské číslice (NO)
- \$1 Příjímí, příjmení (O) – interní podpole
- \$3 Predikát (O) – interní podpole
- \$4 Domicil (O) – interní podpole
- \$y Chronologické zpřesnění (O)
- \$c Doplnky ke jménu jiné než data(O)
- \$x Všeobecné zpřesnění (O)
- \$v Formální zpřesnění (O)
- \$d Data související se jménem (NO)
- \$q Rozpis iniciál rodného/křestního jména (NO)
- \$w Řídící podpole (NO)
- \$z Geografické zpřesnění (O)
- \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- \$9 Míra nejistoty (NO) – interní podpole
- \$l Jazyk díla (O)

Popis podpolí:

Pozn.: Podrobný popis podpolí v poli 500 je totožný s popisem podpolí v poli 400 (Směrování odkazu viz – osobní jméno) – viz výše.

Indikátor1 0 = Rodné/křestní jméno
 1 = Příjmení
 3 = Jméno rodu/rodiny

Podpole a Osobní jméno

Podpole b Římské číslice

Podpole c Doplnky ke jménu jiné než data (Tituly)

Podpole d Data související se jménem (Datace – mimo kartotéku)

Podpole l Jazyk díla (Jazyk textu)

Podpole q Rozpis iniciál rodného/křestního jména

Podpole v Formální zpřesnění (Příbuzenské vztahy)

Podpole w Řídící podpole (Typ jména)

Podpole x Všeobecné zpřesnění (Zpřesnění)

Podpole y Chronologické zpřesnění (Datace – z kartotéky)

Podpole z Geografické zpřesnění

Podpole 1 Příjmi / Příjmení

Podpole 3 Predikát

Podpole 4 Domicil

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

Podpole 9 Míra nejistoty

551 Směrování odkazu viz též – geografické jméno (Alternativní místní název)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Do tohoto opakovatelného pole se uvádějí údaje o alternativních místních názvech, které jsou zapsány na kartotéčním lístku mimo záhlaví. Může se jednat např. o rovnocenné jazykové varianty místních názvů, které byly používány v dvoj- nebo vícejazyčných oblastech.

Rozsah používaných podpolí i způsob zápisu je totožný jako u pole 451 (Směrování odkazu viz – geografické jméno) – viz výše.

Pořadí podpolí při převodu záznamů v dokumentografickém systému:

- \$a Geografické jméno (NO)
- \$y Chronologické zpřesnění (O)
- \$x Všeobecné zpřesnění (O)
- \$w Řídící podpole (NO)
- \$v Formální zpřesnění (O)
- \$z Geografické zpřesnění (O)
- \$d Datace – mimo kartotéku (NO) – interní podpole
- \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- \$9 Míra nejistoty (O) – interní podpole
- \$l Jazyk textu (O) – interní podpole

Popis podpolí:

Podpole a Geografické jméno (Místní název)

Podpole d Datace – mimo kartotéku (interní podpole)

Podpole l Jazyk textu (interní podpole)

Podpole s Souřadnice (interní podpole)⁵⁰

Podpole t Typ lokality (interní podpole)⁵¹

Podpole v Formální zpřesnění

Podpole w Řídící podpole (Typ vztahu)

Podpole x Všeobecné zpřesnění (Zpřesnění)

Podpole y Chronologické zpřesnění (Datace – z kartotéky)

Podpole z Geografické zpřesnění

50 Toto podpole bylo při zpracování kartoték Augusta Sedláčka využito pouze u vzorových záznamů rodu Rožmberků.

51 Toto podpole bylo při zpracování kartoték Augusta Sedláčka využito pouze u vzorových záznamů rodu Rožmberků.

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

Podpole 9 Míra nejistoty (interní podpole)

VI. Poznámky, všeobecné informace

667 Neveřejná všeobecná poznámka (Neveřejná poznámka)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Do tohoto opakovatelného pole se uvádějí poznámky určené katalogizátorům a různé doplňující informace (např. neobvyklé informace na kartotéčním lístku), případně informace dočasného charakteru.

Popis podpolí:

Podpole a Neveřejná všeobecná poznámka (Neveřejná poznámka)

– opakovatelné, nepovinné podpole

V podpoli jsou uvedeny poznámky ve formě krátkého souvislého textu.

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Přřadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

Pole 670 Zdroj nalezených informací (Citace)

– opakovatelné, povinné pole

Popis:

Toto pole obsahuje citaci použitých zdrojů, ve kterých byla nalezena informace o záhlaví. Pole může také obsahovat informace nalezené ve zdroji. Každá citace se uvádí v samostatném poli 670.

Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka bylo pole 670 doplněno podpoli \$l (Jazyk textu), \$x (Číslo strany, svazku), \$y (Citace – zkratka), \$z (Interní revokace), \$5 (Typ dokumentu) a \$9 (Míra nejistoty). Každý kartotéční záznam musí obsahovat alespoň jedno pole 670.

Pořadí podpolí při převodu záznamů v dokumentografickém systému:

\$a Zdroj citace (NO)

nebo \$y Citace – zkratka – interní podpole

nebo \$z Interní revokace – interní podpole

\$b Nalezená informace (NO)

\$x Číslo strany (svazku) – interní podpole

\$5 Typ zdrojového dokumentu (NO) – interní podpole

\$8 Propojení souvisejících polí (O)

\$9 Míra nejistoty (NO) – interní podpole

\$l Jazyk textu (O) – interní podpole

Popis podpolí:**Podpole a Zdroj citace (Citace)**

– neopakovatelné, povinné podpole

Podpole obsahuje citaci publikovaného díla nebo popis jakéhokoli zdroje či činnosti, které poskytly informace o záhlaví, např. bibliografický či archivní zdrojový materiál.

Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka byla nastavena další pravidla pro uvádění citovaných zdrojů: v případě, že je možné citaci zapsat zkratkou, bude pro ni použito podpole \$y (Citace – zkratka). Pokud je zdrojem odkaz na archivní výpisky Augusta Sedláčka v dalších písemnostech fondu (tzv. sešitech), bude zapsán do podpole \$z (Interní revokace). Forma zápisu citací odpovídá úzu používanému v Historickém ústavu Akademie věd České republiky.

Každé pole 670 musí obsahovat buď pouze podpole \$a\$ (Zdroj citace) nebo pouze podpole \$y\$ (Citace-zkratka) nebo pouze podpole \$z\$ (Interní revokace).

Příklady: Miltner 8
matrika kostela sv. Trojice v Praze
matrikel zu Saatz

Podpole b Nalezená informace

– opakovatelné, nepovinné podpole

V podpoli \$b\$ je uvedena rozšiřující informace nalezená v použitém zdroji, která je pro záznam obsahově významná.

- Jazyk textu
- opakovatelné Podpole
- toto Podpole je vázané na seznam povolených hodnot a je možné vybrat jen jednu hodnotu
- seznam hodnot obsahuje jazyky, které byly v kartotéce nejčastěji používány

Seznam hodnot:

čeština
latina
němčina
francouzština
jiný

Podpole l Jazyk textu (interní podpole)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot a je možné vybrat jen jednu hodnotu.

Seznam hodnot obsahuje jazyky, které byly v kartotéce nejčastěji používány.

Seznam hodnot:

čeština
latina
němčina
francouzština
jiný

Podpole x Číslo strany, svazku (interní podpole)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Do tohoto podpole se zapisují informace o tom, na které straně či ve kterém svazku použitého zdroje se nachází nalezená informace.

Podpole y Citace – zkratka (interní podpole)

– neopakovatelné, povinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot, do jednoho podpole je možné vybrat jen jednu hodnotu. Seznam hodnot obsahuje zkratky odborné literatury a archivních pramenů, které jsou uvedeny na kartotéčních lístcích. Každé pole 670 musí obsahovat buď pouze podpole \$a (Zdroj citace) nebo pouze podpole \$y (Citace–zkratka) nebo pouze podpole \$z (Interní revokace).

Ukázka ze seznamu hodnot:

Arch. č.
Balbini Vita Arnesti
Balbini Tabular.
B. Balbini Examen Melisseum
Balbín Misc.
Beck.
Bienenberg Gesch. Königgrätz
Bílek konf.
Borový Er.
Brandl Kn. Tovač.
...

Podpole z Interní revokace (interní podpole)

– neopakovatelné, povinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot, do jednoho podpole je možné vybrat jen jednu hodnotu. Seznam hodnot obsahuje zápis odkazů na výpisky Augusta Sedláčka v dalších písemnostech fondu (tzv. sešitech), které jsou uvedeny na kartotéčních lístcích.

Každé pole 670 musí obsahovat buď pouze podpole \$a (Zdroj citace) nebo pouze podpole \$y (Citace–zkratka) nebo pouze podpole \$z (Interní revokace).

Seznamu hodnot:

A	Bol. A	Coll. II.
Arch.	Bol. B	Cop. Przem.
B	BU	CT
Bech.	C	D
Bil.	Coll. I.	Dr (1–383/399)
Dr (400 a výše)	Knihá opisů	Sil.
DZ (1–361)	Kur.	T.
DZ (362–910)	Lit.	Tepl.
DZ (911–1260)	Lt.	Tr (22b–662i)
DZ	Mal.	Tr (663–1107)
E	Mikšovic	Tr. (1108–1450)
Er (130–255)	Mor I (1–252)	Tr II
Er (256–461)	Mor II (1–355)	Tr III
F	Mor III (1–55)	Tr IV
Gen	Mn. I	Tyt.
Gr.	Mn. II	V(at.)
Gub. I	Mix	V II
Gub. II	Mus. (1–311)	Var.
Gub III	Mus II (312–339)	V
Hor(s)	N	Vind I (1–500)
Hr(d)	O(rl)	Vind II (501)
Ch	P(lz)	Vind III
Itin.	Popis	Vind IV
K (1–439)	Prag.	Vis.
K (500–613)	Q	W
Karlstein	R(ud.)	Zacz.
Kr	SB	Zap.

Podpole 5 Typ zdrojového dokumentu (interní podpole)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot, do jednoho podpole je možné vybrat jen jednu hodnotu. Seznam hodnot obsahuje identifikované typy zdrojových dokumentů, které jsou na kartotéčních lístcích uvedeny.

Ukázka ze seznamu hodnot: deskový vklad
kronika
kupní listina
listina, list
literární dílo (např. oslavné)
matrika
městská kniha
nápis (např. náhrobník, memoriální deska)
nekrologium/anniversarium ...

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

678 Biografické nebo historické údaje (Biografie)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

V opakovatelném poli Biografie jsou uvedeny biografické údaje o osobě zapsané v záhlaví kartotéčního lístku.

Popis podpolí:

Indikátor1 # = Informace nejsou uvedeny
0 = Biografický koncept
1 = Administrativní historie

Podpole a Biografické nebo historické údaje (Biografie)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Do tohoto opakovatelného Podpole se zapisují biografické údaje ve formě krátkého souvislého textu.

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

680 Veřejná všeobecná poznámka (Poznámky)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

V opakovatelném poli Veřejná všeobecná poznámka jsou zapsány jakékoliv další zveřejnitelné údaje o záhlaví určené koncovým uživatelům, pro které nebylo definováno samostatné pole.

Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka byla využita pouze podpole \$i (Vysvětlující text) a podpole \$8 (Propojení souvisejících polí).

Popis podpolí:

Podpole i Vysvětlující text (Poznámka)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Do tohoto opakovatelného podpole se zapisuje text poznámky ve formě krátkého souvislého textu.

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

690 Heraldické údaje (interní pole)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Pole 690 určené pro zápis heraldických údajů bylo doplněno k poznámkovým polím formátu MARC21 pro autority, protože v projektu kartoték Augusta Sedláčka bylo zapotřebí oddělit a samostatně prohledávat informace o heraldických vyobrazeních či popisech uvedených na kartotéčních záznamech.

Popis podpolí:

Podpole a Heraldické údaje

– opakovatelné, nepovinné podpole

Do tohoto opakovatelného Podpole se uvádějí heraldické údaje ve formě krátkého souvislého textu.

Podpole g Typ grafického prvku

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto Podpole je vázané na seznam povolených hodnot a je možné vybrat jen jednu hodnotu. Seznam hodnot obsahuje typy grafických prvků identifikovaných v kartotéce

Seznam hodnot: erb/pečeť (popis a náčrt)
 erb/pečeť (náčrt)
 erb/pečeť (popis)
 genealogie
 pláněk, situační nákres
 pohlednice

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

VII. Propojení**700 Propojovací záhlaví – osobní jméno (Osobní jméno – propojení)**

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Pole obsahuje osobní jméno další osoby nebo rodu, které je uvedeno na kartotéčním lístku mimo záhlaví. Rozsah používaných podpolí i způsob zápisu je stejný jako u pole 400 (Směrování odkazu viz – osobní jméno) – viz výše.

Pořadí podpolí při převodu záznamů v dokumentografickém systému:

- \$a Osobní jméno (NO)
- \$b Římské číslice (NO)
- \$1 Příjímí, příjmení (O) – interní podpole
- \$3 Predikát (O) – interní podpole
- \$4 Domicil (O) – interní podpole
- \$y Chronologické zpřesnění (O)
- \$c Doplnky ke jménu jiné než data(O)
- \$x Všeobecné zpřesnění (O)
- \$v Formální zpřesnění (O)
- \$d Data související se jménem (NO)
- \$q Rozpis iniciál rodného/křestního jména (NO)
- \$w Řídící podpole (NO)
- \$z Geografické zpřesnění (O)
- \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- \$9 Míra nejistoty (NO) – interní podpole
- \$l Jazyk díla (O)

Popis podpolí:

Pozn.: Podrobný popis podpolí v poli 700 je totožný s popisem podpolí v poli 400 (Směrování odkazu viz – osobní jméno) – viz výše.

- Indikátor1 0 = Rodné/křestní jméno
 1 = Příjmení
 3 = Jméno rodu/rodiny

Podpole a Osobní jméno

Podpole b Římské číslice

Podpole c Doplnky ke jménu jiné než data (Tituly)

Podpole d *Data související se jménem (Datace – mimo kartotéku)*

Podpole l *Jazyk díla (Jazyk textu)*

Podpole q *Rozpis iniciál rodného/křestního jména*

Podpole v *Formální zpřesnění (Příbuzenské vztahy)*

Podpole w *Řídící podpole (Typ jména)*

Podpole x *Všeobecné zpřesnění (Zpřesnění)*

Podpole y *Chronologické zpřesnění (Datace – z kartotéky)*

Podpole z *Geografické zpřesnění*

Podpole 1 *Příjímí / Příjmení*

Podpole 3 *Predikát*

Podpole 4 *Domicil*

Podpole 8 *Propojení souvisejících polí*

Podpole 9 *Míra nejistoty*

711 Propojovací záhlaví – jméno akce (Událost – propojení)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Do tohoto opakovatelného pole se uvádějí údaje o akcích (událostech), které jsou identifikovatelné na kartotéčním lístku. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka byl rozsah použitých podpolí i způsob zápisu upraven tak, aby odpovídal charakteru údajů z kartotéčních lístků.

Pořadí podpolí při převodu záznamů v dokumentografickém systému:

\$a Jméno akce nebo jurisdikce jako vstupní prvek (NO)

\$d Datum konání akce (O)

- \$c Místo konání akce (NO)
- \$l Jazyk textu (O) – interní podpole
- \$v Formální zpřesnění (O)
- \$w Řídící podpole (NO)
- \$x Všeobecné zpřesnění (O)
- \$y Chronologické zpřesnění (O)
- \$z Geografické zpřesnění (O)
- \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- \$9 Míra nejistoty (NO) – interní podpole

Popis podpolí:

Pozn.: Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka nebyly v poli 711 využity indikátory.

Podpole a *Iméno akce nebo jurisdikce jako vstupní prvek (Událost)*
– opakovatelné, nepovinné podpole

Podpole obsahuje jméno akce, pod kterým se akce zapisuje. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka bylo toto pole navázáno na seznam povolených hodnot, ze kterého je možné vybrat jen jednu hodnotu. Seznam hodnot obsahuje seznam událostí identifikovaných v kartotéce.

Ukázka ze seznamu hodnot:

- donace/nadace
- konfirmace
- nobilitace
- privilegium
- prodej/koupě
- půhon/soudní pře/nález
- sňatek
- svatební smlouva
- svědek
- testament
- úmrtí
- věnná zástava
- zmínka (prostá)
- jiné

Podpole c Místo konání akce (Místo konání)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Do tohoto podpole se zapisuje v případě potřeby místní název, který se vztahuje k události uvedené v tomto podpoli \$a (Jméno akce nebo jurisdikce jako vstupní prvek).

Příklady: Beroun
Třeboň

Podpole d Datum konání akce (Datace – mimo kartotéku)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapisuje se do něj informace o datu, které se vztahuje k místnímu názvu, uvedenému v tomto poli (např. datum založení města). Forma zápisu datací je v tomto podpoli libovolná, je možné zapisovat i fráze.

Příklady: 1526
2. prosince 1518

Podpole l Jazyk textu (interní podpole)

– opakovatelné, povinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot a je možné vybrat jen jednu hodnotu.

Seznam hodnot obsahuje jazyky, které byly v kartotéce nejčastěji používány.

Seznam hodnot:

čeština
latina
němčina
francouzština
jiný

Podpole v Formální zpřesnění

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se další, jinde neuvedená charakteristika vztahující se k místnímu názvu uvedenému v tomto poli.

Podpole x Všeobecné zpřesnění (Zpřesnění)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíší se do něj údaje blíže charakterizující místní název uvedený v tomto poli.

Příklady: městys

Podpole y Chronologické zpřesnění (Datace – z kartotéky)

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se do něj datace, která je uvedena na kartotéčním lístku a vztahuje se k osobě zapsané v záhlaví

Uvádí se pouze číselnou formou. Pokud je třeba zapsat dataci jako text, je možné využít podpole \$x (Všeobecné zpřesnění).

Příklady: 1857
1478

Forma zápisu datací viz výše – Pole 151 (Záhlaví – Místní název)

Podpole z Geografické zpřesnění

– opakovatelné, nepovinné podpole

Zapíše se další, rozšiřující geografická charakteristika, která se vztahuje k místnímu názvu uvedenému v záhlaví kartotéčního lístku.

Příklady: okres Beroun
Kladsko

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

Podpole 9 Míra nejistoty (interní podpole)

– neopakovatelné, povinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot, ze kterého je možné vybrat pouze jednu hodnotu.

Tato informace se vztahuje k pouze místnímu názvu uvedenému v záhlaví kartotéčního lístku.

Seznam hodnot: nejisté

751 Propojovací záhlaví – Místní název (Místní název – propojení)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Pole 751 obsahuje geografické jméno, které je zapsáno na kartotéčním lístku mimo záhlaví a není ani variantou ani jazykovým ekvivalentem geografického jména v záhlaví. Rozsah používaných podpolí i způsob zápisu je totožný jako u pole 451 (Směřování odkazu viz – geografické jméno) – viz výše.

Pořadí podpolí při převodu záznamů v dokumentografickém systému:

- \$a Geografické jméno (NO)
- \$y Chronologické zpřesnění (O)
- \$x Všeobecné zpřesnění (O)
- \$w Řídící podpole (NO)

- \$v Formální zpřesnění (O)
- \$z Geografické zpřesnění (O)
- \$d Datace – mimo kartotéku (NO) – interní podpole
- \$s Souřadnice (O) – interní podpole
- \$t Typ lokality (O) – interní podpole
- \$8 Propojení souvisejících polí (O)
- \$9 Míra nejistoty (O) – interní podpole
- \$l Jazyk textu (O) – interní podpole

Popis podpolí:

Pozn.: Podrobný popis podpolí v poli 751 je totožný s popisem podpolí v poli 451 (Směřování odkazu viz – geografické jméno) – viz výše.

Podpole a Geografické jméno (Místní název)

Podpole d Datace – mimo kartotéku (interní podpole)

Podpole l Jazyk textu (interní podpole)

Podpole s Souřadnice (interní podpole)⁵²

Podpole t Typ lokality (interní podpole)⁵³

Podpole v Formální zpřesnění

Podpole w Řídící podpole (Typ vztahu)

Podpole x Všeobecné zpřesnění (Zpřesnění)

Podpole y Chronologické zpřesnění (Datace – z kartotéky)

Podpole z Geografické zpřesnění

52 Toto podpole bylo při zpracování kartoték Augusta Sedláčka využito pouze u vzorových záznamů rodu Rožmberků.

53 Toto podpole bylo při zpracování kartoték Augusta Sedláčka využito pouze u vzorových záznamů rodu Rožmberků.

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

Podpole 9 Míra nejistoty (interní podpole)

VIII. Pole národního bloku (9XX)

906 Sledování on-line oprav (Interní údaje o zpracování)

– opakovatelné, povinné pole

Popis:

Do tohoto pole jsou systémem generovány informace o čase, datu a způsobu úprav záznamu.

Popis podpolí:

Podpole a Kód úpravy – datum ve formalizované podobě

Do podpole \$a jsou systémem vkládány informace o způsobu úpravy záznamu (založení, oprava) včetně data a času uložení této úpravy.

Podpole b Podpis (Podpis katalogizátora)

Do tohoto podpole systém vkládá aktuální přihlašovací jméno zpracovatele záznamu.

950 Status (interní pole)

– neopakovatelné, povinné pole

Popis:

V tomto poli jsou uvedeny informace o úrovni zpracování záznamu a zároveň o tom, zda záznam byl zpracován z jednoho nebo více kartotéčních lístků.

Popis podpolí:

Podpole s Status

– neopakovatelné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot a je možné vybrat jen jednu hodnotu

Seznam hodnot obsahuje všechny stavy kartotéčního lístku, které vyplývají z nastaveného postupu prací (workflow). U nepřevedených záznamů je automaticky vygenerována hodnota „nepřevedený záznam“ (0). Za hotový je považován záznam, který má hodnotu „přepsané“ nebo „na kontrolu“.⁵⁴

Seznam hodnot: nepřepsané
přepsané
na kontrolu

Podpole p Pokračující lístky

– neopakovatelné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot a je možné vybrat jen jednu hodnotu.

Seznam hodnot obsahuje tři varianty, které definují informaci o samostatném kartotéčním lístku či záznamu pokračujícím na další lístek.

Seznam hodnot: připojený k předchozímu
pokračující lístek
samostatný lístek

956 Obrázek (interní pole)

– opakovatelné, povinné pole

Popis:

Toto pole obsahuje informace potřebné pro lokalizaci a zpřístupnění digitalizovaných kartotéčních lístků. Pole je opakovatelné, pokud se lokační datové prvky mění (např. URL).

Popis podpolí:

Podpole u URL

– neopakovatelné, povinné podpole

Podpole \$u obsahuje vygenerovanou URL adresu naskenovaného obrázku (jedné strany kartotéčního lístku).

54 „Nepřepsaný záznam“ se v tuto chvíli rovná „nepřevedenému záznamu“.

Podpole y Název obrázku

– neopakovatelné, povinné podpole

Při vkládání digitalizovaných obrázků do systému je do tohoto podpole vygenerován název naskenovaného obrázku (jedné strany kartotéčního lístku), který odpovídá poslednímu čtyřčíslí z názvu souboru.

Podpole z Líc/Rub

– neopakovatelné, nepovinné podpole

Do podpole \$z se uvádí informace o tom, zda se u daného obrázku jedná o lícovou nebo rubovou stranu kartotéčního lístku. Podpole se vyplňuje pouze u kartotéčních lístků naskenovaných obráceně (první obrázek je rub, druhý líc). Dokumentografický systém automaticky předpokládá, že pokud Podpole v záznamu není vyplněno, první obrázek je líc a druhý rub.

Seznam hodnot: Líc
 Rub

Podpole 1 Formát lístku

– neopakovatelné, povinné podpole

Toto podpole je vázané na seznam povolených hodnot a je možné vybrat jen jednu hodnotu. Seznam hodnot obsahuje všechny identifikované varianty formátu kartotéčních lístků.

Seznam hodnot: běžná velikost lístku, 1 strana
 běžná velikost lístku, 2 strany
 běžná velikost lístku, text článku přilepen na 2. stranu
 větší než obvyklá velikost lístku
 menší než obvyklá velikost lístku

Podpole 9 Způsob natočení

– neopakovatelné, nepovinné podpole

Do podpole jsou doplňovány informace prezentační systém, jak má být natočen naskenovaný obraz pro koncového uživatele.

Seznam hodnot: 0
90
180
270

957 Odkaz na on-line zdroj (interní pole)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Toto pole obsahuje informace o elektronické verzi zdroje citovaných informací.

Popis podpolí:

Podpole u URL

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto pole obsahuje URL adresu on-line zdroje uvedeného v podpoli \$z.

Podpole z Popis zdroje

– opakovatelné, nepovinné podpole

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

958 Edice (interní pole)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Toto pole obsahuje informace o edici zdrojových dokumentů, které se vztahují k obsahu kartotéčního lístku.

Popis podpolí:Podpole u URL

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto pole obsahuje URL adresu edice uvedené v podpoli \$z.

Podpole z Edice

– opakovatelné, nepovinné podpole

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

959 Bibliografie (interní pole)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Toto pole obsahuje informace o bibliografiích vztahujících se k obsahu kartotéčného lístku.

Popis podpolí:Podpole u URL

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto pole obsahuje URL adresu bibliografie uvedené v podpoli \$z.

Podpole z Bibliografie

– opakovatelné, nepovinné podpole

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

960 Prameny (interní pole)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Toto pole obsahuje informace o pramenech vztahujících se k obsahu kartotéčného lístku.

Popis podpolí:Podpole u URL

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto pole obsahuje URL adresu pramene uvedeného v podpoli \$z.

Podpole z Prameny

– opakovatelné, nepovinné podpole

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

970 Identifikátor kartotéčního záznamu (interní pole)

– neopakovatelné, povinné pole

Popis:

Toto pole obsahuje systémem generované označení kartotéčního záznamu v rámci kolekce (kartotéční zásuvky).

Popis podpolí:Podpole a Identifikátor kartotéčního záznamu

– neopakovatelné, povinné podpole

Alfanumerický kód označující pořadí kartotéčního záznamu v kolekci (kartotéční zásuvce).

980 Identifikátor zásuvky (interní pole)

– neopakovatelné, povinné pole

Popis:

Toto pole obsahuje systémem vygenerované označení kolekce (kartotéční zásuvky), ve které je obsažen záznam (kartotéční lístek).

Popis podpolí:

Podpole a Identifikátor zásuvky

– neopakovatelné, povinné podpole

Alfanumerický kód označující kolekci (kartotéční zásuvku).

994 Identifikátor jiného zdroje (interní pole)

– opakovatelné, nepovinné pole

Popis:

Toto pole obsahuje informace o jiném elektronickém zdroji informací, které se týkají záhlaví kartotéčního lístku.

Popis podpolí:

Podpole a Kód zdroje

– neopakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje kód zdroje, ze kterého byl do podpole \$d převzat identifikátor.

Podpole d Identifikátor

– neopakovatelné, nepovinné podpole

Do tohoto podpole je vkládán identifikátor autoritního záznamu z jiného elektronického zdroje (např. Národních autorit České republiky).

Podpole 8 Propojení souvisejících polí

– opakovatelné, nepovinné podpole

Toto podpole obsahuje údaje, které identifikují související pole. Struktura podpole je složena z propojovacího čísla, pořadového čísla a informace o typu propojení.

Propojovací číslo je uvedeno vždy jako první údaj v podpoli. Jedná se o celé číslo libovolné délky. Podpole \$8 se stejným propojovacím číslem se považují za související.

Pořadové číslo je odděleno od propojovacího čísla tečkou a jeho uvádění je nepovinné. Zapisuje se jako celé číslo libovolné délky a označuje vzájemné pořadí zobrazení propojených polí. Pokud je uvedeno, musí být ve všech podpolích \$8 se stejným propojovacím číslem.

Typ propojení je oddělen od předchozích údajů zpětným lomítkem. Informace v něm uvedená označuje důvod propojení. Pro potřeby projektu kartoték Augusta Sedláčka je v typu propojení uvedena slovní formulace označující důvod propojení.

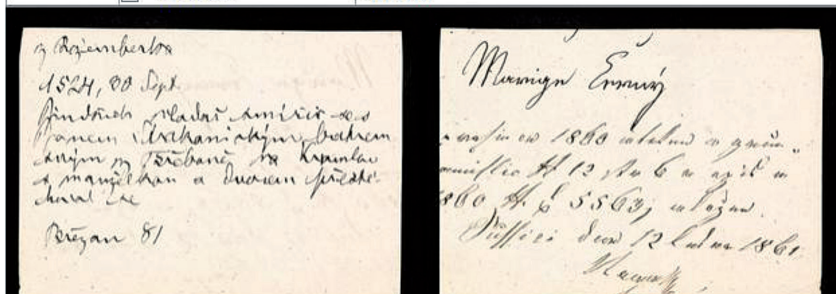
7.3.3 Kompletní příklad Struktura

Zobrazení záznamu v MARCEditoru – pracovní verze pro zápis

Záznam č. 24633 – záhlaví „Jindřich VII. Z Rožmberka“

Identifikátor	24633	
Autor záznamu	Autor puv. záznamu	HÚ AV ČR
	Jazyk katalogizace	cze
☐ Zahlaví - genealogie	☐ Osobní jméno	choose value ▾ Jindřich
	☐ Římské číslice	VII.
	☐ Predikát	z Rožmberka
	☐ Datace - z kartoteky	30.09.1524
	☐ Jazyk textu	choose value ▾ čeština
	☐ Datace - mimo kartoteku	1496-1526
☐ Citace	choose subfield ▾	choose value ▾ Březan, Výtah, s. 81
☐ Osobní jméno - Propojení	☐ Osobní jméno	choose value ▾ Jan
	☐ Římské číslice	III.
	☐ Predikát	z Rožmberka
	☐ Datace - z kartoteky	30.09.1524

☐ Osobní jméno - Propojení	☐ Osobní jméno	choose value ▾ Anna
	☐ Predikát	z Hradce
	☐ Datace - z kartoteky	30.09.1524
☐ Udalost - propojení	☐ Udalost	choose value ▾ smlouva
☐ Udalost - propojení	☐ Udalost	choose value ▾ příměří
☐ Mistní název - propojení	☐ Mistní název	Třeboň
☐ Mistní název - propojení	☐ Mistní název	Click to edit (suggest values: shift-down) Český Krumlov
☐ Status	☐ Status	choose value ▾ přepsané
	☐ Pokracující listky	choose value ▾ samostatný listek
☐ Obrázek	☐ URL	HUAVCRB06E_____0IHM/N3/B06E_____0IHMN30993P.JPG
	☐ Název obrázku	0993
	☐ Format listku	choose value ▾ běžná velikost listku, 1 strana
☐ Obrázek	☐ URL	HUAVCRB06E_____0IHM/N3/B06E_____0IHMN30994P.JPG
	☐ Název obrázku	0994
	☐ Format listku	choose value ▾ běžná velikost listku, 1 strana
Identifikátor KZ	Identifikátor KZ	B06E_0993
Identifikátor zasuvky	Identifikátor zasuvky	B06E
☐ Identifikátor jineho zdroje	☐ Kod zdroje	choose value ▾ NA ČR
	☐ Identifikátor	xx0063885

Zobrazení záznamu ve formátu MARCXML – exportní a komunikační verze formátu MARC21

Záznam č. 24633 – záhlaví „Jindřich VII. Z Rožmberka“

```

<record>
  <controlfield tag="001">24633</controlfield>
  <controlfield tag="003">CZ-HUAVCR</controlfield>
  <controlfield tag="005">20150313131327.0</controlfield>
  <controlfield tag="008">130130|g|azznn||||||||||||||#|||||||||d</controlfield>
  <datafield tag="751" ind1=" " ind2=" ,">
    <subfield code="a">Třeboň</subfield>
  </datafield>
  <datafield tag="751" ind1=" " ind2=" ,">
    <subfield code="a">Český Krumlov</subfield>
  </datafield>
  <datafield tag="906" ind1=" " ind2=" ,">
    <subfield code="a">2014-12-31 11:03:44</subfield>
    <subfield code="b">simunek</subfield>
  </datafield>
  <datafield tag="970" ind1=" " ind2=" ,">
    <subfield code="a">B06E_0993</subfield>
  </datafield>
  <datafield tag="700" ind1="1" ind2="0">
    <subfield code="a">Jan</subfield>
    <subfield code="b">III.</subfield>
    <subfield code="3">z Rožmberka</subfield>
    <subfield code="7">Jan III. z Rožmberka</subfield>
    <subfield code="8">Vok II. z Rožmberka\syn</subfield>
    <subfield code="r">muž</subfield>
    <subfield code="y">30.09.1524</subfield>
  </datafield>
  <datafield tag="700" ind1="1" ind2="0">
    <subfield code="a">Anna</subfield>
    <subfield code="3">z Hradce</subfield>
    <subfield code="y">30.09.1524</subfield>
  </datafield>
  <datafield tag="980" ind1=" " ind2=" ,">
    <subfield code="a">B06E</subfield>

```

```
</datafield>
<datafield tag="994" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">NA ČR</subfield>
  <subfield code="d">xx0063885</subfield>
</datafield>
<datafield tag="999" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="t">2014-12-31 11:03:44</subfield>
  <subfield code="u">simunek</subfield>
</datafield>
<datafield tag="670" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">Březan, Výtah, s. 81</subfield>
</datafield>
<datafield tag="711" ind1="2" ind2=" ">
  <subfield code="a">smlouva</subfield>
</datafield>
<datafield tag="711" ind1="2" ind2=" ">
  <subfield code="a">příměří</subfield>
</datafield>
<datafield tag="956" ind1="4" ind2=" ">
  <subfield
code="u">HUAVCRB06E_____0IHM/N3/B06E_____0IHMN30993P.
JPG</subfield>
  <subfield code="y">0993</subfield>
  <subfield code="1">běžná velikost lístku, 1 strana</subfield>
</datafield>
<datafield tag="956" ind1="4" ind2=" ">
  <subfield
code="u">HUAVCRB06E_____0IHM/N3/B06E_____0IHMN30994P.
JPG</subfield>
  <subfield code="y">0994</subfield>
  <subfield code="1">běžná velikost lístku, 1 strana</subfield>
</datafield>
<datafield tag="950" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="s">přepsané</subfield>
  <subfield code="p">samostatný lístek</subfield>
</datafield>
<datafield tag="040" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">HÚ AV ČR</subfield>
```



```
<subfield code="b">cze</subfield>
</datafield>
<datafield tag="190" ind1="1" ind2="0">
  <subfield code="a">Jindřich</subfield>
  <subfield code="b">VII.</subfield>
  <subfield code="3">z Rožmberka</subfield>
  <subfield code="7">Jindřich VII. z Rožmberka</subfield>
  <subfield code="y">30.09.1524</subfield>
  <subfield code="l">čeština</subfield>
  <subfield code="d">1496-1526</subfield>
</datafield>
</record>
```

8. Udržitelný model dlouhodobého uložení

Pro budoucí generace je nutno vhodným způsobem uchovat výstup MC digitalizačního pracoviště.

8.1 LTP systémy

Pro dlouhodobé uchování dat lze doporučit libovolný systém LTP (Long Term Preservation) vybudovaný a provozovaný v souladu s normou ISO OAIS.⁵⁵

Takový systém se soustředí nejen na prosté uchování digitálních dat, ale zajistí i další procesy, které jsou součástí zajišťování LTP, jako jsou kontroly přístupu k datům, kontroly integrity dat, sestavování a provádění plánů pro udržení morální životnosti digitálních informací, plánování personálního a ekonomického zajištění procesů uchování atd. Zjednodušeně řečeno, správně provozovaný systém LTP umožní zachovat informace v extrémně dlouhodobém horizontu („na vždy“).

Přestože využití LTP systému podle normy ISO OAIS považujeme za optimální řešení, při uchovávání MC kopie kartotéky, s přihlédnutím k obvyklým reálným možnostem správců kartoték v ČR, je nutno brát do úvahy řadu omezujících faktorů. Tím hlavním, který bohužel zásadně ovlivňuje udržitelnost řešení dlouhodobého uložení je faktor ekonomický.

V případě rozsáhlejších kartoték je objem digitálního obsahu určeného k uchování poměrně velký (v případě kartoték Augusta Sedláčka se jedná o cca 1 TB dat), což přináší nezanedbatelné náklady na HW a SW infrastrukturu pro LTP systém. Také samotná implementace LTP je náročná a požadavky na zdroje při budoucím zajišťování provozních procesů jsou značné.

Z toho důvodu pro uchování MC obsahu kartoték doporučujeme alternativní méně ekonomicky náročný způsob uchování, který se soustředí na

55 http://www.iso.org/iso/catalogue_detail.htm?csnumber=57284.

prosté zachování vlastní digitální informace v čase o něco kratším, než je „na vždy“.

Správná volba formy digitálního obsahu (dokumentované a běžně užívané a ověřené formáty dat a metadat doprovázené podrobnou metodikou – viz ostatní kapitoly) zaručí uchování digitálního obsahu ve formě popsané na dostatečně dlouhou dobu (desetiletí) a umožní bezproblémovou migraci do budoucích LTP systémů (ať už institucionálních nebo národních).

8.2 Doporučení pro ekonomické dlouhodobé uložení

V tomto doporučení vycházíme z toho, že k datům MC kopií typicky nebude nutno nijak operativně přistupovat. Potřeba přístupu k MC kopii bude vyvolána případnou potřebou jednorázové migrace do alternativního místa uchování (budoucí národní či institucionální LTP) či jednorázové migrace do nové sady UC kopií (např. při budoucí zásadní změně v obrazových formátech UC kopií vyvolané změnou v prostředí).

Pro uložení tedy doporučujeme média DATA TRESOR DISC (DTD). Jde o média typu DVD+R založená na nové technologii. Technologie „DTD“ se odlišuje od ostatních CD-R, DVD-R/+R především v záznamové vrstvě. Původní organická je u „DTD“ nahrazena anorganickými keramicko-kovovými materiály, které lépe chrání data před vlivy prostředí. Nedochází tak k přirozenému stárnutí záznamové vrstvy, jako u organických disků. Životnost DTD je udávána na 160 let, viz certifikát: Standard EMCA – 379 „Test Method of the Estimation of the Archival Lifetime of Optical Media“.

Uložení na DTD představuje jedinečnou a nejjednodušší metodu skutečně dlouhodobého uložení, jediné off-line archivační řešení.⁵⁶ Vytvoření digitálního archivu na DTD přináší náklady na vytvoření záznamu na DTD média, měření kvality záznamu a v případě dosažení limitů životnosti médií migraci na nová média. Tyto náklady jsou relativně nízké a jednorázové. Zejména v dlouhodobém časovém horizontu, jsou náklady na uchování na DTD podstatně nižší, v porovnání s kontinuálními náklady, které vyžaduje udržování systémů LTP.

56 <http://www.datatresordisc.eu/technologie.html>.

Oproti standardnímu DVD+R žádný z použitých materiálů záznamové vrstvy technologie DTD nepodléhá přirozenému stárnutí. Pečlivým výběrem prvků pro jednotlivé vrstvy je zajištěna stálost zaznamenaných dat, odolnost vůči světlu, UV záření, vlhku, zvýšeným teplotám, magnetismu i radiaci. Složená keramicko-kovová vrstva má podobné vlastnosti jako keramické desky s klínovým písmem z doby Mezopotámie, které i dnes po několika tisících let jsou zachovány.

9. Literatura

- Jan Luffer, Metodika tvorby a kontroly jmenných autorit ve formátu MARC 21. Osobní jména, Praha 2006.
- MARC 21. Formát pro authority, Praha 2004. 1. aktualizace 2010.
- Marc 21, Formát pro authority (anglická verze)
<http://www.loc.gov/marc/authority/>
- MARC Code List for Languages
<http://www.loc.gov/marc/languages/>
- OWL Web Ontology Language Overview
<http://www.w3.org/TR/owl-features/>
- OWL Web Ontology Language Reference
<http://www.w3.org/TR/owl-ref/>
- Svojmila Světlíková, Metodika tvorby a kontroly jmenných autorit ve formátu MARC 21. Korporace, Praha, 2008.

III.

Obrazová příloha

Search Submit Personalize Help Administration

Assigned Collections Search 344,307 records for: Search

- Skříň A** (78,905)
 - [Řada A01](#) (7,223) [Řada A02](#) (8,810) [Řada A03](#) (7,241) [Řada A04](#) (7,243) [Řada A05](#) (7,430) [Řada A06](#) (7,800) [Řada A07](#) (7,634) [Řada A08](#) (7,830) [Řada A09](#) (7,010) [Řada A10](#) (7,298) [Řada A11](#) (5,480)
- Skříň B** (84,842)
 - [Řada B01](#) (7,130) [Řada B02](#) (8,111) [Řada B03](#) (7,420) [Řada B04](#) (8,940) [Řada B05](#) (7,918) [Řada B06](#) (7,805) [Řada B07](#) (7,993) [Řada B08](#) (8,121) [Řada B09](#) (7,734) [Řada B10](#) (7,804) [Řada B11](#) (7,855)
- Skříň C** (41,921)
 - [Řada C01](#) (2,975) [Řada C02](#) (4,801) [Řada C03](#) (4,224) [Řada C04](#) (4,252) [Řada C05](#) (3,849) [Řada C06](#) (3,724) [Řada C07](#) (3,877) [Řada C08](#) (3,205) [Řada C09](#) (4,033) [Řada C10](#) (3,791) [Řada C11](#) (3,820)
- Skříň D** (59,418)
 - [Řada D01](#) (8,445) [Řada D02](#) (8,117) [Řada D03](#) (8,385) [Řada D04](#) (8,454) [Řada D05](#) (8,011) [Řada D06](#) (8,791) [Řada D07](#) (8,840) [Řada D08](#) (8,233) [Řada D09](#) (8,032) [Řada D10](#) (8,277) [Řada D11](#) (8,033)
- Skříň E** (59,221)
 - [Řada E01](#) (8,327) [Řada E02](#) (8,821) [Řada E03](#) (8,287) [Řada E04](#) (8,383) [Řada E05](#) (8,487) [Řada E06](#) (8,902) [Řada E07](#) (8,044) [Řada E08](#) (8,203) [Řada E09](#) (8,348) [Řada E10](#) (8,423) [Řada E11](#) (8,995)

Obr. 8 Zobrazení kartotéky v pracovním prostředí strukturátorů

Hledej Přidej Personalizace Nápověda Administrativa

Hledej v 4,300 záznamech pro: Hledej

- A01A** (1,524)
- A01B** (1,503)
- A01C** (1,273)
- A01D** (0)

Obr. 9 Výběr zásuvky (materiálu) ke zpracování strukturátorem

Search Submit Personalize Help Administration

Home > A01C > Search Results

A01C

Search: Search

Search collections: A01C *** add another collection ***

Sort by: latest first asc. - or rank by - Display results: 10 results split by collection Output format: HTML brief

A01C 1,273 records found 1 - 10 ►► jump to record:

1. [\[prázdné záhlaví\]](#) [status: 0]
0001: ; 0002:
[Detailed record](#) - [Similar records](#)
2. [\[prázdné záhlaví\]](#) [status: 0]
0005: ; 0006:
[Detailed record](#) - [Similar records](#)
3. [\[prázdné záhlaví\]](#) [status: 0]
0009: ; 0010:
[Detailed record](#) - [Similar records](#)
4. [\[prázdné záhlaví\]](#) [status: 0]
0007: ; 0008:
[Detailed record](#) - [Similar records](#)

Obr. 10 Výběr nezpracovaného záznamů strukturátorem

The screenshot shows the Record Editor interface for record 2800. On the left is a navigation sidebar with sections: Record (2800), Fields, View, Undo/Redo, History, and Ready. The main area displays a record revision from 2013.01.06 02:50:35. A large image of a handwritten document is shown, with the text: "Ayzpacher 1784-1805 Mangel + Andely 1794 24/pony 1784-1792 Rakob 1794/1795 1792-1806 1802 2to 1802/1803 1804 1805 1806 prof. + Perim 1805 8/1 Dvobada - Misk. Misk. Ak. I 1802". Below the image is a metadata table:

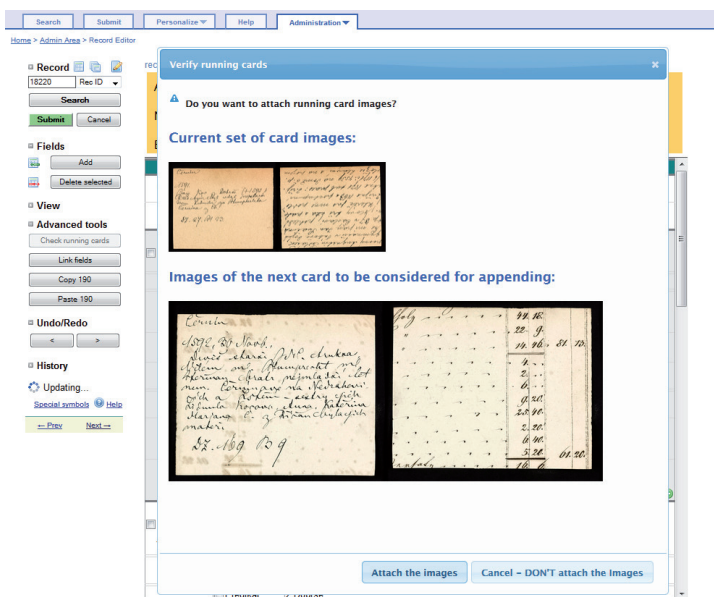
Identifikátor	2800
Autor zaznamu	Autor puvodniho zaznamu
	HÚ AV ČR
	Jazyk katalogizace
	cze
Obrazek	URL
	http://195.39.8.179
	Nazev obrazku
	0003
Obrazek	URL
	http://195.39.8.179
	Nazev obrazku
	0004
	choose value
Status	Pokracujici listky
	2
	Status
	nepřepsané
	0
Identifikátor KZ	Identifikátor KZ
	A01B_0003
Identifikátor zasuvky	Identifikátor zasuvky
	A01B

Obr. 11 Ukážka pracovního prostředí strukturátora

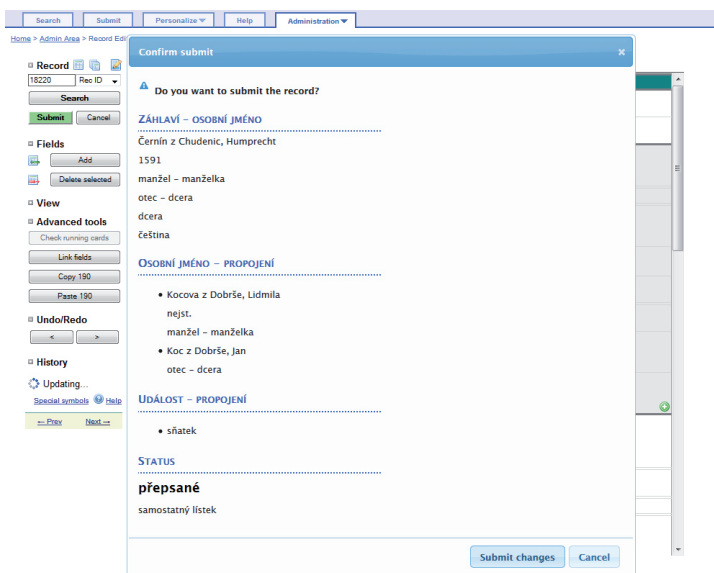
The screenshot shows the Record Editor interface for record 2800. The main area displays a record revision from 2013.01.06 02:50:35. A dropdown menu is open over the 'Záhlaví - Kartotéční záznam' field, showing a list of predefined information blocks. A red arrow points to the 'choose subfield' option. The list includes: 'choose subfield', 'Osobní jméno', 'Prijmi / Prijmeni', 'Rímske číslice', 'Predikat', 'Domicil', 'Tituly', 'Datace - mimo kartoteku', 'Zpresneni', 'Datace - z kartoteky', 'Geograficka zpresneni', 'Formalni zpresneni', and 'Mira nejistoty'. The metadata table below the image is:

Identifikátor	2800
New	Add field: choose field
	Add
	similar
Záhlaví - Kartotéční záznam	
190	
Autor zaznamu	HÚ AV ČR
	cze
Obrazek	URL
	http://195.39.8.179/record/2800/files
	A01B_10PXOKAN30003P.JPG
	0003
Obrazek	URL
	http://195.39.8.179/record/2800/files
	A01B_10PXOKAN30004P.JPG
	0004
	choose value
Status	Pokracujici listky
	2
	Status
	nepřepsané
	0
Identifikátor KZ	Identifikátor KZ
	A01B_0003
Identifikátor zasuvky	Identifikátor zasuvky
	A01B

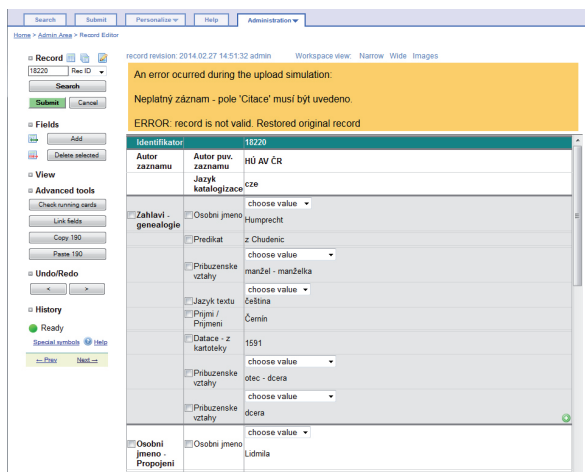
Obr. 12 Přidávání předdefinovaných bloků informací strukturátorem

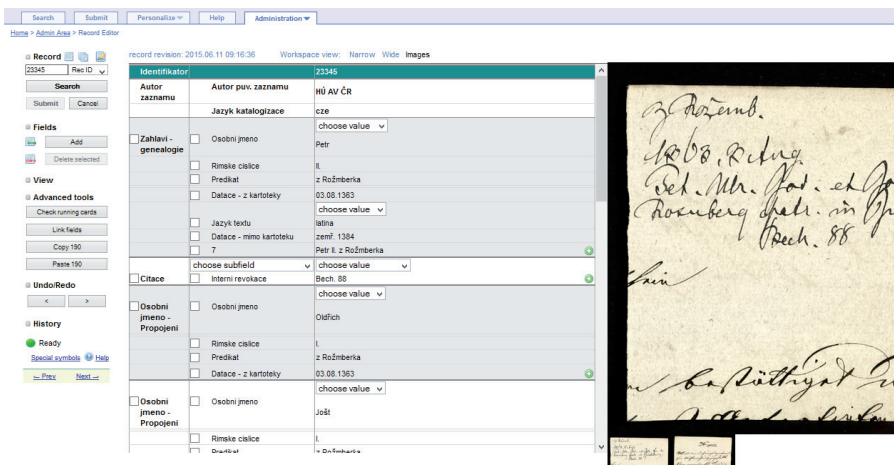
Obr. 13 Propojování pokračujících kartotéčních lístků do jednoho virtuálního dokumentu strukturátorem

Obr. 14 Ukázka kontrolního shrnutí před uložením zpracovaného záznamu strukturátorem

Obr. 15 Systémová kontrola před uložením záznamu

Obr. 16 Uložený strukturovaný přepis kartotéčního listku

record revision: 2014.09.27 23:06:27 sisamira Workspace view: Narrow Wide Images

Identifikátor	12826
Autor zaznamu	HŘ AV ČR
Jazyk katalogizace	cze
Zahlavi - genealogie	☐ Osobní jméno ☐ Příjmi / Příjmení ☐ Predkat ☐ Datace - z kartoteky ☐ Jazyk textu ☐ choose subfield ☐ Citace - zkratka ☐ Heraldické údaje ☐ Osobní jméno - Propojení ☐ Status ☐ Obrázek ☐ Format listku
Osobní jméno	Jan
Příjmi / Příjmení	Vchynský
Predkat	z Vchynic
Datace - z kartoteky	1605
Jazyk textu	choose value
choose subfield	choose value
Citace - zkratka	02
Typ grafického prvku	choose value
erbošceř (popis a nářti)	choose value
Osobní jméno	Jaroslav
Příjmi / Příjmení	Vchynský
Predkat	z Vchynic
Status	choose value
přepsané	choose value
Pobirací listy	semospisný listek
URL	HLAVICRB1HE_DOGN3B1E_DOGN32097P.JPG
Název obrázku	2097
Format listku	běžná velikost listku, 1 strana

Obr. 17 Uložený strukturovaný přepis kartotéčního listku s heraldickým (grafickým) prvkem

Hledat Přidat Personalizace Nápověda Administrativa

Assigned Collections Hledej v 344,307 záznamech pro: Hledej

A03E
In Progress: 522
Remains: 584

SKřIH A (78,905)
 Řada A01 (7,202) Řada A02 (8,810) Řada A03 (7,241) Řada A04 (7,243) Řada A05 (7,436) Řada A06 (7,000) Řada A07 (7,034) Řada A08 (7,930) Řada A09 (7,010) Řada A10 (7,296) Řada A11 (5,468)
 Řada B01 (84,842)
 Řada B01 (7,136) Řada B02 (8,111) Řada B03 (7,424) Řada B04 (8,340) Řada B05 (7,918) Řada B06 (7,805) Řada B07 (7,993) Řada B08 (8,121) Řada B09 (7,734) Řada B10 (7,804) Řada B11 (7,856)
 SKřIH C (41,921)
 Řada C01 (2,978) Řada C02 (4,881) Řada C03 (4,224) Řada C04 (4,252) Řada C05 (3,648) Řada C06 (3,724) Řada C07 (3,677) Řada C09 (3,205) Řada C08 (4,033) Řada C10 (3,701) Řada C11 (3,620)
 SKřIH D (69,418)
 Řada D01 (8,448) Řada D02 (8,117) Řada D03 (8,385) Řada D04 (8,454) Řada D05 (8,011) Řada D06 (8,791) Řada D07 (8,640) Řada D08 (8,233) Řada D09 (8,032) Řada D10 (8,277) Řada D11 (8,033)
 SKřIH E (69,221)
 Řada E01 (8,227) Řada E02 (8,821) Řada E03 (8,287) Řada E04 (8,383) Řada E05 (8,487) Řada E06 (8,902) Řada E07 (8,644) Řada E08 (8,203) Řada E09 (8,348) Řada E10 (8,423) Řada E11 (5,958)

Obr. 18 Vstupní obrazovka supervizora

SUPERVISOR HOSTIVIT@CENTRUM.CZ (#23)

hankavrch@centrum.cz

A02D (completed: 1529) **A01C** (completed: 1273) **A04B** (completed: 1482) **A06A** (completed: 1592) **A07E** (in progress: 1528 / 1529, remains: 1) **A09A** (completed: 1515) **A10A** (completed: 1410) **B01A** (completed: 1419) **B03B** (completed: 1508) **B04E** (completed: 1573) **B06C** (completed: 1509) **B08C** (completed: 1557) **C04C** (completed: 1255) **C05B** (completed: 1157) **C06A** (completed: 1222) **C06B** (completed: 1187) **C07A** (completed: 1248) **C08C** (completed: 1439) **D01B** (completed: 1292) **D02C** (completed: 1330) **D04A** (in progress: 1090 / 1193, remains: 103) **D05A** (in progress: 709 / 1198, remains: 489)

josef.patak@gmail.com

A02A (in progress: 1236 / 1343, remains: 107) **A04D** (in progress: 1303 + 3 / 1395, remains: 89) **A11E** (in progress: 1424 / 1425, remains: 1) **B01C** (in progress: 1312 / 1313, remains: 1) **B03A** (in progress: 1600 + 1 / 1601, remains: 0) **C03A** (in progress: 1487 + 11 / 1498, remains: 0) **C07C** (in progress: 424 + 1 / 1246, remains: 821) **C09A** (waiting: 979) **C09B** (waiting: 1046) **C10A** (waiting: 1360)

pavel.fabini@creativemages.com

A03C (completed: 1377) **A05E** (completed: 1482) **A06E** (completed: 1554) **A07D** (completed: 1370) **A10D** (completed: 1483) **B02C** (completed: 1667) **B04C** (completed: 1199) **B05D** (completed: 1610) **B07E** (completed: 1503) **B09E** (completed: 1660) **B11A** (completed: 1538) **C02C** (completed: 1438) **C03B** (completed: 1470) **C11A** (completed: 1150) **D02B** (completed: 1160) **D03E** (completed: 1159) **D05C** (in progress: 375 / 1211, remains: 836)

Obr. 19 Rozhraní supervizora

ID	PROG. (KRTK)	USER	ROZTIPEK	ROZTIPEK	ROZTIPEK	ROZTIPEK	ROZTIPEK
84059	webocill	admin	2015-06-25	16:56:19	15m	WAITING	
84061	bibreformat	admin	2015-06-25	16:56:22	15m	WAITING	
111730	bibexport	admin	2015-06-25	16:56:24	2h	WAITING	
223439	bibindex	admin	2015-06-25	17:02:44	10m	WAITING	
84068	bibsort	admin	2015-06-25	17:02:45	10m	WAITING	

Obr. 20 Řízení úloh na pozadí administrátorem systému

Home **kartotéky** O projektu August Sedláček Ptejte se nás Kontakty English version

Kartotéky Augusta Sedláčka

Vývoj digitálních technologií ke zpřístupnění kartoték badatelů

August Sedláček ve věku digitálních technologií

Kartotéky vypracované českým historikem Augustem Sedláčkem (1843-1926) jsou tvořeny genealogickými a topografickými záznamy z Čech a Moravy. Tento unikátní celek obsahuje asi 450 000 kartotéčných listů seřazených podle rodových jmen šlechty a názvů lokalit. Pro kompletní zpracování uvedených kartoték byla vyvinuta originální metodika a software. Základní informace z listů jsou zpřístupňovány na stránkách www.augustsedacek.cz.

[Číst dál](#)

Vývoj digitálních technologií ke zpřístupnění prosopografických a topografických kartoték badatelů minulosti se zvláštním zřetelem k fondu Augusta Sedláčka

Na počátku celého projektu byl prostý zájem o záchranu unikátní kartotéky Českého historika Augusta Sedláčka (1843-1926), uložené v depozitáři Historického ústavu AV ČR, a o jeho zpřístupnění širší badatelské veřejnosti. Fond patří k nejvyhledávanějším a nejnavštěvovanějším svého typu, existuje jen v originále a neexistují analogové ani digitální záložní kopie.

[Číst dál](#)

Představení funkcí digitální kartotéky

Při příležitosti slavnostního spuštění on-line kartotéky jsme představili funkce uživatelského rozhraní. Ke stažení je PDF verze této návodné prezentace.

Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2012

Projekt byl prvně veřejně prezentován v rámci konference *Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2012*. Příspěvek "Kartotéky Augusta Sedláčka. Vývoj digitálních technologií ke zpřístupnění kartoték badatelů (Olga Čiperová, AIP Beroun s.r.o., Eva Doležalová a Robert Šimůnek, Historický ústav AV ČR)".

[Číst dál](#)

PŘIHLÁŠENÍ

Uživatelské jméno *

Heslo *

[Vytvořit nový účet](#)
[Zaslat nové heslo](#)

STATISTIKA

Kartiček v systému: 347 178
Přepsáno:

- Posledních 24 hodin: 387
- Poslední týden: 2 176
- Poslední měsíc: 8 061
- Celkem: 220 421

Projekt (DF 13 PD0V0191) je podpořen programem aplikačního výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAXI) Ministerstva kultury České republiky. Digitální kartotéku pořádky Gulliver.

Premium Drupal Themes

Obr. 21 Webová prezentace projektu

The screenshot shows the search results for 'Jindřich' in the AS database. The search criteria include 'Řada: B06*' and 'obsahuje Slova kdekoli: z: Rožmberka*'. The results are sorted by relevance. The top result is 'Z Řičan Mikuláš', which is highlighted. Below the title, there are two images of handwritten documents. To the right, there is a list of related records, including 'Z Rožmberka Jindřich III.', 'Veselí nad Lužnicí (1522)', and 'Jindřich Ota Bradský (1594)'. The interface includes search filters, sorting options, and a list of related records.

Obr. 22 Výsledek vyhledávání badatelského dotazu (uživatelské prostředí)

The screenshot shows the search results for 'Roubík' in the AS database. The search criteria include 'Řada: B06*', 'obsahuje Slova kdekoli: z: Rožmberka*', 'obsahuje Záhlaví: Jindřich*', and 'neobsahuje Záhlaví: Roubík*'. The results are sorted by relevance. The top result is 'Z Rožmberka Jindřich I. (19.03.1272)', which is highlighted. Below the title, there is a detailed record for 'Strukturovaný přepis listku', including 'Záhlaví - Genealogie', 'Osobní jméno: Jindřich', 'Římské číslice: I', 'Predikát: z Rožmberka', 'Datace - z kartotéky: 19.03.1272', 'Příbuzenské vztahy: bratr - bratr', 'Jazyk textu: latina', and 'Datace - z kartotéky: 19.03.1274'. The interface includes search filters, sorting options, and a list of related records.

Obr. 23 Detail nalezeného listku / záznamu

Obr. 24 Filtrování výsledků badatelského dotazu pomocí fasetového vyhledávání

Obr. 25 Alternativní rozvržení obrazovky koncovým uživatelem

EVA DOLEŽALOVÁ – ROBERT ŠIMŮNEK
OLGA ČIPEROVÁ – TOMÁŠ PŠOHLAVEC

METODIKA AS

Metodika zpracování kartoték badatelů minulosti
se zvláštním zřetelem k dílu
historika Augusta Sedláčka

PRÁCE HISTORICKÉHO ÚSTAVU AV ČR, v. v. i.
OPERA INSTITUTI HISTORICI PRAGAE

Vědecký redaktor doc. PhDr. Martin Holý, Ph.D.
Typografie a technická redakce Petr Čížek
Nakladatelství Historický ústav, Praha 2015

152 s.

ISBN 978-80-7286-272-6

Adresa:

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Prosecká 76, 190 00 Praha 9

Telefon, telefax: +420 – 286 887 513

E-mail – sekretariát: volesakova@hiu.cas.cz